

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA EKONOMICKÁ

Diplomová práce

**Finanční gramotnost studentů vybraných
středních škol a odborných učilišť v Plzni**

**Financial literacy of students of selected
secondary schools and vocational schools in
Pilsen**

Bc. Petra Slancová

Plzeň 2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Finanční gramotnost studentů vybraných středních škol a odborných učilišť v Plzni*“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucí diplomové práce za použití pramenů uvedených v příložené bibliografii.

Plzeň dne 15. dubna 2023

v. r.

Zásady pro vypracování práce

1. Zpracujte teoretická východiska k problematice finanční gramotnosti a finančního vzdělávání ve školách.
2. Charakterizujte vybrané školy a jejich způsob finančního vzdělávání.
3. Realizujte výzkum finanční gramotnosti ve vybraných školách.
4. Danou problematiku shrňte a zpracujte závěr.

Poděkování

Touto cestou bych ráda poděkovala především svým dětem za nekonečnou trpělivost. Dále všem zúčastněným školám, které se zapojily do výzkumu. V neposlední řadě také vedoucí mé diplomové práce Ing. Lucii Vallišové Ph.D. za její odborné rady při zpracovávání tématu, ochotu a doporučení týkající se obsahových i formálních náležitostí práce.

Obsah

Obsah	4
Úvod	6
1 Cíl práce a metodika řešení	8
2 Finanční gramotnost	9
2.1 Hospodaření s penězi	9
2.2 Zadluženost	10
2.3 Dluh.....	11
2.3.1 Druhy dluhu	12
2.4 Půjčka.....	14
2.5 Úvěr.....	15
2.5.1 Druhy úvěrů	15
2.6 Úroková sazba a úrok.....	19
2.7 Dluhová past.....	19
2.8 Oddlužení	20
2.9 Vytváření finančních rezerv	21
2.10 Spoření, pojištění a investice	23
2.11 Finanční gramotnost	25
3 Vzdělávání, význam a jeho dělení	27
3.1 Důležitost vzdělávání	27
3.2 Stupně vzdělávacího systému	28
3.3 Formy vzdělávání.....	29
3.4 Typy středních škol.....	30
3.5 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030.....	31
3.6 Finanční vzdělávání	32
3.6.1 Dvoupilířová struktura finančního vzdělávání	33
3.6.2 Prioritní cílové skupiny.....	34
3.6.3 Princip nezávislosti finančního vzdělávání.....	35
3.7 Přístupy ke zjišťování a testování finanční gramotnosti	36
3.8 Přístupy ke školnímu finančnímu vzdělávání	36

4	Praktická část.....	38
4.1	Dílčí výzkumné otázky	38
4.2	Výběr výzkumného šetření	39
4.3	Použité metody výzkumu	40
4.3.1	Kvantitativní výzkum	40
4.3.2	Kvalitativní výzkum	42
4.4	Výběr výzkumného souboru	42
4.5	Realizace a průběh výzkumného šetření	45
5	Výsledky a interpretace výzkumného šetření	46
5.1	Střední škola informatiky a finančních služeb (SŠINFIS).....	49
5.2	Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická (SZŠVOŠZ)	55
5.3	Střední průmyslová škola dopravní Plzeň (SPŠD).....	59
5.4	Střední průmyslová škola elektrotechnická (SPŠE).....	63
5.5	Sportovní gymnázium Plzeň	67
5.6	Shrnutí výsledků kvantitativního výzkumu	67
5.7	Střední odborné učiliště obchodu a řemesel (SOUOR) v porovnání se učňovským oborem na SŠINFIS.....	69
5.8	Shrnutí výsledků kvalitativního výzkumu	71
5.9	Diskuze.....	74
	Závěr	75
	Seznam použitých zdrojů	77
	Seznam použitých zkratk	82
	Seznam grafů.....	83
	Seznam tabulek	84
	Seznam obrázků	85
	Seznam příloh.....	86

Úvod

Nezbytným předpokladem k orientaci lidí v současném světě je vzdělání. Stejně jako se velmi rychle mění současný svět, mění se i požadavky na vzdělávání žáků, a to ve všech úrovních školského systému. Škola ale také rodina patří mezi základní instituce, které mají nenahraditelný vliv na výchovu a rozvoj osobnosti jedince.

V důsledku ekonomických změn se prohloubily i některé fenomény, z nichž lze uvést např. chudobu nebo bezdomovectví. Dosavadní průzkumy v České republice dokazují, že čeští občané jsou nedostatečně vzdělaní v oblasti financí, a tak nejsou dostatečně schopní se ve všech těchto otázkách orientovat a správně se rozhodovat (Česká bankovní asociace, 2023).

Z rozhodnutí vlády České republiky se součástí vzdělávání stalo i finanční vzdělávání (MFČR, 2020). Snahou tohoto kroku je především získání kompetencí, které by měl být schopen absolvent střední školy v běžném životě aplikovat a snížila se celková zadluženost obyvatelstva.

Tato diplomová práce se zabývá analýzou současného stavu znalostí žáků středních škol v Plzni v oblasti finanční gramotnosti. Hlavním cílem práce je posouzení finanční gramotnosti studentů na středních školách a učilištích v Plzni a porovnání výsledků jednotlivých škol se Střední školou informatiky a finančních služeb (SŠINFIS). Dílčí cíle práce se zaměřují na způsoby, jakými znalosti a dovednosti v oblasti finanční gramotnosti získávají a na postoj ředitelů škol a učitelů na realizaci a začleňování finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů (RVP).

Práce je rozdělena do pěti kapitol. První kapitola představuje cíl a metodiku práce, další dvě kapitoly se zabývají teoretickou částí, která objasňuje problematiku finanční gramotnosti a vzdělávání v této oblasti. Dále vymezuje pojmy jako hospodaření s penězi, zadluženost, dluh a různé typy půjček a úvěrů. Podkapitoly se věnují úrokovým sazbám, dluhové pasti, tématu oddlužení, ale i vytváření si finančních rezerv a spoření. V další části představuje důležitost vzdělávání, stupně vzdělávacího systému a formy vzdělávání. Z pohledu realizace finanční gramotnosti do vzdělání jsou důležité i strategické dokumenty. Následně jsou popsány systémy budování finanční gramotnosti na středních školách a její národní strategie. Práce se dále věnuje finančnímu vzdělávání, jeho

významu, struktuře a principům. Představuje i začleňování tematických celků finanční gramotnosti do rámcově vzdělávacího programu a jaké mohou být přístupy k finančnímu vzdělávání.

Praktická část se člení na další dvě kapitoly, které představují výzkumné šetření žáků v oblasti finanční gramotnosti a zjišťují názory pedagogů a ředitelů středních škol na úroveň znalostí žáků. Následuje interpretace zjištěných výsledků a jejich grafické znázornění.

Diplomová práce by měla být přínosem pro učitele středních škol, kteří se zabývají výukou finanční gramotnosti. Výsledkem diplomové práce bude doporučení pro lepší výuku a vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti a tím pádem pak následná připravenost těchto studentů do běžného života. Ti se mohou setkat s různými nástrahami vedoucími k zadluženosti či dokonce finančnímu úpadku, které může skončit vyřazením ze společnosti. Jako prevence této situace je včasná a cíleně zaměřená dostupnost základních znalostí a dovedností.

1 Cíl práce a metodika řešení

Hlavním cílem této diplomové práce bude posouzení finanční gramotnosti studentů na středních školách a učilištích v Plzni a porovnání výsledků jednotlivých škol se Střední školou informatiky a finančních služeb (SŠINFIS).

Po prostudování potřebné odborné literatury zaměřené na problematiku finanční gramotnosti bude formulována výzkumná otázka, zda žáci SŠ a SOU nabývají v oblasti finanční gramotnosti dostatečné znalosti a dovednosti? Dílčí otázky práce budou zaměřené na způsoby, jakými žáci znalosti a dovednosti v oblasti finanční gramotnosti získávají. Dále na hodnocení finanční gramotnosti žáků řediteli škol a učiteli odborných předmětů a na hodnocení postoje k začleňování finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů (RVP). Z těchto otázek vyplynou hypotézy, které budou vlastním výzkumem ověřovány.

Při psaní teoretické části bude použita metoda dedukce, ve které se od předpokladů dochází k závěru. U praktické části bude použita metoda smíšeného výzkumu. Pro kvantitativní část výzkumu a sběr dat bude zvoleno standardizované dotazování. Konkrétní otázky dotazníku budou nejprve testovány metodou Focus Group a budou vypsány v příloze diplomové práce. Výběrovou metodou vzorku bude stratifikovaný náhodný výběr a respondentům bude rozeslán QR kód dotazníku, popřípadě odkaz na internetové stránky společnosti Survio, kde bude dotazník zveřejněn. Bude se jednat o žáky závěrečných maturitních ročníků (4. ročník) a žáky závěrečných ročníků odborných učilišť (3. ročník). SŠINFIS, kde se finanční gramotnost vyučuje v největší míře bude zvolena jako hlavní škola, následně s ní budou porovnávány další tři střední školy a jedno učiliště, které nemají ekonomické zaměření.

Kvalitativní část výzkumu proběhne u ředitelů středních škol a učitelů odborných předmětů. Bude zvolena pevně daná struktura uzavřených otázek a odpovědi budou zaznamenány do deníku, popřípadě je dotázaní učitelé zašlou elektronickou formou. Otázky i odpovědi budou také přílohou diplomové práce.

Data budou vyhodnocena a uspořádána do grafů a tabulek a z nich se učiní závěr výzkumu. V diplomové práci bude kromě dedukce a smíšeného výzkumu použita metoda komparace a metoda analýzy.

2 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost a potřeba ji porozumět se stále více dostává do lidského povědomí. Zvyšuje se zájem o tuto problematiku napříč různými subjekty a finanční gramotnost se dostává do diskuzí vlád, obcí, finančních institucí, vzdělávacích zařízení, médií a mnoha dalších subjektů. Jedním z důvodů jsou alarmující statistiky týkající se zadluženosti obyvatel a domácností. Dalším neméně závažným důvodem je množství exekucí v České republice (Exekutorská komora ČR, 2009-2022).

2.1 Hospodaření s penězi

„Finance jsou něco, bez čeho se nelze ve vyspělé společnosti obejít.“ (Nebankovní hypotéky, 2022). životů. Peníze slouží jako prostředek směny, zúčtovací jednotka nebo uchovatel hodnoty. Bez peněz by byla nepředstavitelná jakákoliv ekonomika. Ten, kdo hospodaří s penězi je nejenom stát ale i jednotlivé domácnosti. Pojem domácnost již nemá dle občanského zákoníku přesnou definici, ale v různých výkladech se setkáváme se dvěma významy – míní se jím jak pospolitost spolu žijících osob, tak i zařízené obydlí (Winkel, 2021). V případě této diplomové práce se pod pojmem domácnost představí právě osoby, které spolu žijí a společně hradí náklady na své potřeby.

Hospodařit s penězi ovšem není vůbec snadné. Proto je velice důležité se to naučit. Doba je velmi rychlá, informací, se kterými lidé pracují, je nepřehledné množství, na trhu funguje mnoho finančních společností, a tak je velmi snadné se dostat do finančních problémů. Bez ohledu na to, zda se jedná o mladé – staré, bohaté – chudé (Housel, 2021).

Mimo jiné i proto, že všude kolem je tolik možností a luxusního zboží, které chtějí lidé vlastnit. Mají pak mylný pocit, že budou lepšími, pokud budou vlastnit novější věci a stále se chtějí v tomto ohledu vyrovnávat s okolím. Tím pádem mají tendenci kupovat si stále více: například bohatý člověk vlastní dům a auto, touží ještě po další nemovitosti nebo silnějším autě. Ale i člověk střední třídy, který vlastní mobilní telefon, chce modernější telefon s výkonným fotoaparátem. Jenže někteří lidé si tohle nemohou dovolit (Šíma, 2020).

Pojem hospodaření s penězi představuje správné naplánování výdajů domácnosti, které jsou závislé na příjmech domácnosti. Dle učebnice Finanční gramotnosti jsou příjmy a výdaje definovány takto:

- **Základní příjmy domácnosti:**

- mzda/plat/zisky z podnikání,
- sociální dávky a starobní/invalidní penze,
- výživné,
- dary, dědictví,
- výnosy z pronájmu/ výnosy z uložených peněz a jiné.

- **Běžné výdaje domácnosti:**

- nájemné,
- všechny energie domácnosti,
- nákup potravin/ oblečení/ hygienických potřeb/ léků,
- splátky úvěrů/ půjček/ hypotéky,
- opravy v domácnosti,
- kapesné pro děti a výdaje za jejich studium, popř. výdaje za MŠ/ zájmové kroužky (Navrátilová, 2013).

Plánování příjmů a výdajů domácnosti se označuje jako rodinný rozpočet neboli nástroj, pomocí kterého, má domácnost své příjmy a výdaje pod kontrolou. Při správném plánování rodinného rozpočtu by mělo být hospodaření s penězi vyrovnané nebo přebytkové, ale nemělo by být deficitní neboli schodkové. Existují dvě možnosti, jak vyrovnávat nesoulad mezi příjmy a výdaji rodinného rozpočtu: snižovat výdaje nebo zvyšovat příjmy. Ideální je pak samozřejmě určitá kombinace obojího (MFČR, 2015). Dle Kalátové (2021) se do rozpočtové gramotnosti řadí i správa finančních aktiv (např. investice, pojištění, stavební spoření) a správa finančních závazků (např. hypotéka, úvěr).

2.2 Zadluženost

Pokud si lidé ve světě financí nepočínají obezřetně nebo se dopustí závažných chyb, může to pro ně mít fatální následky. Peníze se každého člověka dotýkají velmi intenzivně, a proto je nutné nejenom řešit, jak být stále bohatší, ale i to, jak se vyhnout jejich

nedostatku. Situace, jak se člověk dostane do finanční tísně, má různé podoby. Může se jednat přímo o něčí podvodné nebo neetické jednání, které přivede jednotlivce či celou domácnost na mizinu. Ale často jsou to spíše vlastní chyby. Určitá nebezpečí pro finance představují ne úplně výhodné podmínky spojené s různými finančními službami. Existuje velké množství „atraktivních“ nabídek jako například nabídka závratných zisků. Podvody obvykle začínají nějakou výhodnou nabídkou, která je časově omezená (Smrčka, 2007). Právě v momentě, kdy není člověk finančně gramotný a ostražitý, přehlédne veškeré varovné signály. Nerozpozná, že příliš výhodné podmínky, vysoké výnosy a minimální riziko jsou jen léčkou, pomocí které se podvodníci snaží z důvěřivých lidí vylákat jejich i celoživotní úspory. Kde je situace možná ještě horší je problematika „rychlých půjček“. Při zadání tohoto sousloví do internetového vyhledávače se zobrazí velké množství nabídek jako například: „*Nebankovní rychlá půjčka – vše vyřídíte do 15 minut*“ od společnosti Homecredit nebo „*Rychlá půjčka od Kamali – peníze do 10 minut*“ od společnosti Kamali a další. A to je z finančního hlediska ještě horší, přijít o peněžní prostředky, které člověk ani nevládní. Česká republika je v poslední době vykreslována jako země, jejíž občané se zoufale topí v dlužích. Mluví se o vysokém zadlužení českých domácností i vysokém počtu dlužníků, kteří své dluhy nezvládají splácet („Zadlužení Čechů, n.d.). je zřejmé, že celkové zadlužení českých spotřebitelů vzrostlo o rekordních 365 miliard korun. Výsledkem růstu se eviduje celkový dluh ve výši 3,14 bilionu Kč (Bankovní a nebankovní registr klientských informací, 2022). Vedle menších úvěrových registrů existuje Bankovní registr, který zpracovává data vypovídající o platební schopnosti, důvěryhodnosti a platební morálce osob („Centrální registr dlužníků“, n.d.). A dále existuje Centrální registr úvěrů, který soustřeďuje informace o úvěrových závazcích fyzických osob podnikatelů a právnických osob („Centrální registr úvěrů“, n.d.). Samozřejmě na českém trhu je možné se setkat i s půjčkami bez registru.

2.3 Dluh

Dluh je závazek, který vyžaduje, aby jedna strana (dlužník), zaplatila peníze nebo jinou dohodnutou hodnotu druhé straně (věřiteli) (Březinová, 2006). Dluh je odložená platba nebo série plateb, což jej odlišuje od okamžitého nákupu. Dluh může mít kromě výše zmíněných domácností i stát, vláda, společnosti (firmy) nebo jednotlivce. Obchodní dluh obecně podléhá smluvním podmínkám ohledně výše a načasování splátek jistiny a úroků.

Půjčky, bankovní úvěry, dluhopisy, směnky a hypotéky, to všechno jsou typy dluhů a jsou upravené zákonem. Dlužníci každého typu čas od času nesplácejí svůj dluh, s různými důsledky v závislosti na podmínkách dluhu a právu, kterým se řídí prodlení v příslušné jurisdikci. Pokud byl dluh zajištěn konkrétním zajištěním, jako je auto nebo dům, může se věřitel pokusit získat zajištění zpět. Za závažnějších okolností mohou jednotlivci nebo společnosti zkrachovat („Dluh“, n.d.). Existují dva odlišné názory. Jeden názor je ten, že dobrý dluh je takový, který je splacený nebo ten, který vůbec nevznikne. Druhý názor je, že díky dluhu si domácnosti dovolí věci, na které by za normálních okolností neměly. Zároveň může být vnímán i pozitivně, kdy se rozlišuje tzv. „dobrý“ a „špatný“ dluh. Dobrý dluh přináší příjem, špatný dluh naopak peníze bere a nic nepřináší. Je tedy více než jasné, že důležitým faktorem je účel nebo druh dluhu, půjčky či úvěru (Housel, 2021).

2.3.1 Druhy dluhu

2.3.1.1 Individuální dluh

Mezi běžné typy dluhů jednotlivců a domácností patří hypoteční půjčky, půjčky na auta, dluhy z kreditních karet nebo kontokorentů. Pro jednotlivce je dluh prostředkem k využití očekávaného příjmu a budoucí kupní síly v současnosti předtím, než je skutečně vydělaný. Lidé běžně využívají spotřebitelský dluh k nákupu domů, aut a dalších věcí, které jsou příliš drahé na to, aby je bylo možné koupit za hotovost (Kalátová, 2021).

K menším nákupům – pořízení mobilního telefonu, osobního počítače a jiné, pak častěji používají kreditní karty nebo kontokorenty oproti hotovosti. Důvodem je především efekt transparentnosti a bolest spotřebitelů při placení. Efekt transparentnosti se týká skutečnosti, že čím dále jste od hotovosti, tím méně je transparentní a tím méně si pamatujete, kolik jste utratili (Záruba, 2021).

2.3.1.2 Podnikový dluh

Společnost může použít různé druhy dluhů k financování svých operací jako součást své celkové strategie podnikových financí. Termínovaný úvěr je nejjednodušší formou podnikového dluhu. Dle Záruby (2021) se skládá z dohody o zapůjčení pevné částky peněz, nazývané jistina nebo jistina, na pevně stanovenou dobu, přičemž tato částka má být splacena do určitého data. Společnost může také vydávat dluhopisy, které jsou dluhovými cennými papíry. Dluhopisy mají pevnou životnost, obvykle několik let.

Dluhopisy s dlouhodobými vazbami trvajících přes 30 let jsou méně časté. Na konci životnosti dluhopisu by měly být peníze splaceny v plné výši. Ke konečné platbě může být připočten úrok nebo může být placen v pravidelných splátkách během životnosti dluhopisu. Společnosti využívají dluh mnoha způsoby pro kapitálové výdaje a další obchodní investice do svých aktiv, čímž využívají návratnost vlastního kapitálu. Tento pákový efekt (poměr dluhu k vlastnímu kapitálu) je považován za důležitý při určování rizikovitosti investice. Respektive čím má společnost více dluhu na akcii, tím je rizikovější (Záruba, 2021).

2.3.1.3 Vládní dluh a státní dluh

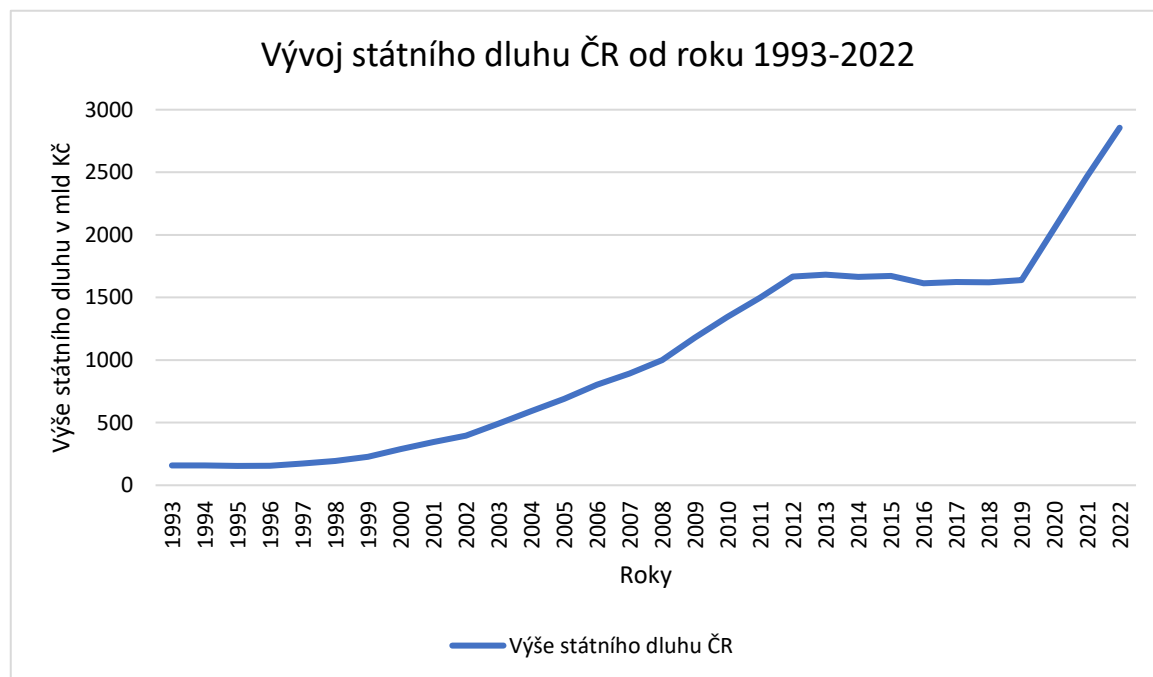
Vládní dluh České republiky je často mylně zaměňován s českým státním dluhem. Vládní dluh tvoří právě zmiňovaný státní dluh, nicméně i dluhy obcí, krajů, vládních příspěvkových organizací, státních fondů a zdravotních pojišťoven (Wikipedie, 2022).

Vládní dluh země je finančním závazkem vládního sektoru. Změny vládního dluhu v čase odrážejí především výpůjčky v důsledku minulých vládních deficitů. Schodek nastává, když vládní výdaje převyšují příjmy. Státní dluh může být dlužen tuzemským i zahraničním rezidentům. Pokud dlužíme zahraničním rezidentům, je toto množství zahrnuto do zahraničního dluhu země. Vládní dluh se obvykle měří jako hrubý dluh sektoru vládních institucí ve formě závazků, které jsou dluhovými nástroji. Dluhový nástroj je finanční pohledávka, která vyžaduje platbu úroků a jistiny dlužníkem věřiteli v budoucnu. Příklady zahrnují dluhové cenné papíry, půjčky a penzijní závazky státních zaměstnanců. Hromadění vládního dluhu může vést k rostoucí úrokové sazbě, která může vytlačit soukromé investice, protože vlády soutěží se soukromými firmami o omezené investiční fondy (Český statistický úřad, 2023).

Státní dluh České republiky je dluh, který je tvořen hlavně závazky vlády. Jeho vzrůstající trend je způsoben deficitním financováním státního rozpočtu a je prováděno financování státními pokladničními poukázkami, státními dluhopisy, přímými půjčkami nebo půjčkami od Evropské investiční banky. Růst státního dluhu je dán zejména prodejem státních dluhopisů se splatností nad jeden rok v průběhu prvního pololetí roku 2022 za účelem předfinancování zářijové splátky Dluhopisu České republiky 2007–2022 4,70 % v celkové výši 70,5 mld. Kč a průběžným krytím schodku státního rozpočtu, který na konci června dosáhl hodnoty 183 mld. Kč (Weiss, 2022). Z grafu č. 1 je patrné, že v posledních 2 letech výše státního dluhu stoupla téměř o 40 % z původní hodnoty, kterou

měla v roce 2019. Je to dáno především podpůrnými opatřeními na pomoc firem v rámci COVID-19 či opatření v současné energetické krizi. Současná výše státní dluhu se pohybuje na přibližné hodnotě 2 707,7 miliard což odpovídá 42,3 % HDP (Weiss, 2022).

Graf č. 1: Vývoj státního dluhu ČR v letech 1993-2022

Zdroj: Weiss, 2022

2.4 Půjčka

Půjčka je závazkový právní vztah, jehož předmětem je přenechání věci věřitelem dlužníkovi, přičemž se dlužník zároveň zavazuje vrátit věc stejného druhu po uplynutí dohodnuté doby, respektive na požádání (Kalátová, 2021, str. 208). Nemusí se přitom jednat pouze o movité věci, ale také o peněžní prostředky.

Patrné rozdíly mezi půjčkou a úvěrem jsou hlavně v právní úpravě. Půjčky neboli zápůjčky jsou vydefinovány v občanském zákoníku, zatímco úvěry jsou řešeny v zákoně o spotřebitelském úvěru (Zákon č. 257/2016 Sb.). Půjčku může poskytnout prakticky kdokoliv, obvykle funguje mezi fyzickými osobami. Avšak oprávnění poskytnout úvěry mohou jenom subjekty, které mají podnikatelské oprávnění. Těmi mohou být banky nebo licencované nebankovní společnosti (RSTS, 2023). Mezi nebankovní subjekty, které jsou držitelem licence od ČNB pro poskytování úvěrů, patří například Acema, Cofidis, Home Credit nebo Zaplo (Epravo.cz, 2020). Půjčí-li si člověk peníze od těchto poskytovatelů,

jedná se vždy o úvěr, nikoliv o půjčku. Čistě z právního hlediska je rozdíl především v tom, že předmětem úvěru jsou výhradně finanční prostředky, zatímco předmětem půjčky může být jakákoliv hmotná věc (pak hovoříme o tzv. zápůjčce).

2.5 Úvěr

Dle Ministerstva financí (2023) se úvěrem rozumí právo použít cizí peněžní prostředky pro vlastní potřebu s povinností je v určité lhůtě vrátit a zaplatit za toto právo odměnu (úrok). Úvěr je příslib poskytnout peníze. Úvěrový vztah mezi úvěrující bankou a úvěrovanou osobou vznikne uzavřením smlouvy o úvěru. Smlouvou o úvěru vzniká dlužníkovi právo peníze čerpat a věřiteli povinnost peníze poskytnout. Ve smlouvě jsou stanoveny podmínky, ze kterých vyplývá povinnost žadatele tyto podmínky o úvěr splnit (MFČR, 2023). Tyto smlouvy jsou většinou standardizované a následně se odvíjejí od toho, pokud se jedná o fyzickou či právnickou osobu. Banka si ve velmi častých případech zjistí u klienta jeho osobní údaje a finanční situaci (například i pomocí výše zmíněného registru dlužníků). U právnických osob se také provádí analýza podílu vlastního a cizího kapitálu ve firmě. Nakonec je pak proveden přepočítání bonity neboli platební schopnosti žadatele (různé analýzy jako je likvidita či rentabilita). Na základě těchto analýz se poskytovatel rozhodne, zdali úvěr poskytne či nikoliv. Po následném podpisu smlouvy může klient čerpat úvěr podle uvedených podmínek. Poskytovatel úvěru sleduje následně plnění daných podmínek. Dluh je možné splatit najednou, nebo jej dlužník může splácet ve splátkách. Záleží na znění úvěrové smlouvy. Z ní také vyplývá, že úvěr je nutné splatit řádně a včas. Dle výkladu Ministerstva financí (2019) slovo „řádne“ znamená, že je zaplacená celá dlužná částka a slovo „včas“ znamená, že dlužník zaplatí tak, aby peníze byly připsány na účet věřitele v den splatnosti, tedy v den, kdy má být dluh zaplacen. Pokud dlužník nezaplatí řádně a včas, dostane se do prodlení. Většinou za každé porušení smlouvy a za prodlení následují sankce v podobě smluvních pokut či úroků z prodlení, v některých případech odstoupení věřitele od smlouvy.

2.5.1 Druhy úvěrů

Poskytování úvěru je všeobecně považováno za nejvýznamnější činnost bank. Žadatel si jím opatřuje peněžní prostředky a ze strany bank se jedná o formu investice, k jejich realizaci využívá nejen vlastní ale i svěřené peníze. Úvěry můžeme dle Kalátové (2021)

rozlišovat z časového hlediska na krátkodobé, dlouhodobé a střednědobé, dále pak podle účelu, na který jsou poskytnuty.

2.5.1.1 Osobní a spotřebitelské úvěry

Dle Kalátové (2021) jsou osobní nebo také spotřebitelské úvěry takové úvěry, které poskytují banky a nebankovní finanční společnosti soukromým osobám k jejich nepodnikatelským účelům. Spotřebitelský úvěr může být použit jako neúčelový spotřebitelský úvěr, u kterého je možnost vypůjčené peníze využít na cokoliv. Naopak při financování nákupu nejrozumnějšího spotřebního zboží a služeb využíváme účelový spotřebitelský úvěr. Jak bylo uvedeno výše, samotné podmínky pro poskytování spotřebitelských úvěrů je upravován v zákoně číslo 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru (Zákony pro lidi, 2022). V dnešní době existuje několik typů spotřebitelských úvěrů. V bance je možné si sjednat ke svému běžnému účtu například **kontokorent**. Ten lze chápat jako krátkodobý, neúčelový a nezajištěný úvěr. Kontokorent umožňuje klientovi čerpat peníze i v případě, že nedisponuje dostatečnou hotovostí na účtu. Klient se pak dostává tzv. do mínusu neboli debetu (Kalátová, 2021, str. 215).

Dalším typem jsou **hotovostní spotřebitelské úvěry**. Banky nebo nebankovní společnosti klientům nabízejí možnost získat peněžní prostředky od desítek až po stovky tisíc korun. Po podpisu smlouvy o spotřebitelském úvěru odešle banka potřebnou hotovost na bankovní účet klienta.

Velmi oblíbené jsou v České republice též **úvěry na kreditních kartách**. Na většině kreditních karet je nabídka bezúročných období, kdy je možnost po určitou dobu opakovaně provádět platby až do samotného vyčerpání sjednaného úvěrového limitu. Pokud klient splatí peněžní prostředky do konce bezúročného období, tak mu banka neúčtuje žádný úrok. Bezúročné období se pohybuje v době mezi 44 a 55 dny (Kalátová, 2021).

V kamenných prodejnách a na internetových stránkách máme možnost **pořízení zboží na splátky**. V těchto případech si jednoduchým způsobem provedeme výběr konkrétního zboží a provedeme zaplacení nákupu sjednaného spotřebitelským úvěrem. Obchodníci pak spolupracují s finančními společnostmi a jako jejich zprostředkovatelé poskytnou zákazníkovi úvěrovou službu. Dle Kalátové (2021, str. 223) se často objevuje tam, kde jsou nabízené středně drahé movité věci jako například elektronika, vybavení kuchyní nebo nábytek a další.

Jak ale vybírat z nepřehledné nabídky těchto úvěrových produktů? Při výběru spotřebitelského úvěru nebo kreditní karty se musíme zajímat především o výši RPSN neboli roční procentní sazby nákladů. Tento údaj vypovídá o skutečné nákladovosti úvěru a napomáhá k orientaci klienta jakou z nabídek si vybrat (Kalátová, 2021). V roční procentní sazbě nákladů je započítána úroková sazba, ale také další poplatky spojené s úvěrem jako je například poplatek za sjednání úvěru, správu a vedení úvěrového účtu apod. Výše RPSN by měla být vždy uvedena v nabídce úvěru a dále v předmluvních informacích. Následující obrázek č. 1 znázorňuje skladbu RPSN.

Obrázek č. 1: Skladba RPSN

Zdroj: MFČR, 2014

Pokud klient uvažuje o využití spotřebitelského úvěru, měl by provádět výběr mezi seriózními poskytovateli. Takový seznam poskytovatelů a zprostředkovatelů spotřebitelských úvěrů je možné k nalezení na stránkách České národní banky. Ta je dokonce povinna zveřejňovat seznamy subjektů, které podléhají jejímu dohledu a které registruje nebo zapisuje do seznamů podle relevantních sektorových zákonů (ČNB, 2023).

1.1.1.1 Hypoteční úvěr

Hypoteční úvěr (hypotéka) je úvěr, který využívají buď kupující nemovitosti k získání finančních prostředků na nákup nemovitosti, nebo stávající vlastníci nemovitostí k získání finančních prostředků na jakýkoli účel. V takovém případě je pak stávající nemovitost zastavena ve prospěch hypoteční banky. Zástavou může být dále například pozemek, stavba, byt (Kalátová, 2021). Na hypotečním trhu jsou zpravidla nabízeny dva

typy úvěrů a dělíme je především dle účelu financování, tj. na co chce klient peněžní prostředky z hypotéky využít.

Klasická hypotéka je účelová a váže se na pořízení bydlení. Slouží k pořízení jak vlastního bydlení, ale má mnohem širší využití jako například: koupě nemovitosti do osobního vlastnictví, financování rekonstrukce či stavba nemovitosti, zpětné proplacení vlastních finančních prostředků investovaných do nemovitosti, refinancování stávajícího účelového úvěru, který byl použit na investici do nemovitosti, koupě podílu nemovitostí za účelem vypořádání spoluvlastnických či dědických podílů nebo společného jmění manželů. (Moneta Money Bank, 2023).

Druhým typem je neúčelová hypotéka a tou může klient financovat cokoliv. Typicky se jedná o tzv. Americkou hypotéku či Konsolidaci půjček zajištěnou nemovitostí.

Hypotéka je splácena obvykle měsíčními anuitními splátkami, a klient si zvolí splatnost úvěru a dobu fixace úrokové sazby. Splatnost značí, jak se dlouho hypotéka splácí – většinou to bývá od 5 do 30 let. S účinností od 1.4.2022 nabízejí hypotéční banky hypotéky na maximálně 80 % hodnoty nemovitosti v případě žadatelů starších 36 let a max. 90 % hodnoty nemovitosti u žadatelů mladších 36 let. Rozdíl mezi hypotékou a kupní cenou pak může uhradit vlastní hotovostí, kombinací úvěrů anebo zástavou více nemovitostí (Rozkošný, 2022).

1.1.1.2 Investiční úvěr

Investiční úvěr je bankovní úvěr určený k financování projektů realizovaných dlužníkem, jejichž účelem je obnova, modernizace nebo zhodnocení dlouhodobého majetku - např. modernizaci strojového zařízení nebo nákup nemovitosti. Dále je to nákup nehmotného majetku nebo nákup podílů v podnicích nebo dlouhodobých cenných papírů. Podmínkou pro získání investičního úvěru je kladný výsledek ekonomické a finanční analýzy financovaného investičního projektu provedené bankou. Při poskytování investičních úvěrů banka obvykle požaduje vlastní příspěvek společnosti, což snižuje úvěrové riziko banky. Částka úvěru může být dlužníkovi převedena v plné výši najednou. Dohodnout se lze jak na fixní, tak na pohyblivé úrokové míře. Úvěr bývá splácen měsíčně či čtvrtletně, někdy i pololetně (Moneta Money Bank, 2023).

Dle dohody s bankou je také možné splatit jistinu jednorázově v den splatnosti nebo zvolit nepravidelné schéma splácení jistiny, stanovené individuálně pro daný úvěr.

Dalšími typy úvěrů jsou například úvěry stavební spořitelny (účelové úvěry na bydlení), směnky (dlužní úpisy) nebo leasing (účelový úvěr k zakoupení vozidla nebo výrobních strojů).

2.6 Úroková sazba a úrok

V rámci finanční sféry existuje velké množství úrokových sazeb, proto je vždy nutné je přesně definovat. V oblasti úvěrů můžeme úrok definovat jako peněžní poplatek za výsadu půjčovat peníze (Kalátová, 2021). Úrok je množství peněz, které věřitel nebo finanční instituce obdrží za půjčení peněz. Můžeme ho tedy chápat jako kompenzaci za podstoupení rizika a obětování možnosti použít finanční prostředky a zároveň penalizace druhé strany za použití prostředků někoho jiného. Osoba, která se dočasně rozchází se svými penězi, má nárok na náhradu a osoba, která tyto prostředky dočasně používá, je často povinna tuto náhradu zaplatit. Výše úrokových sazeb zásadním způsobem ovlivňují chování a rozhodování žadatelů o úvěr. Úrokové sazby dokonce vzájemně propojují celý finanční trh a pomáhají ho udržovat v rovnováze (Rejnuš, 2016). Výše úroku, kterou musí člověk zaplatit vyplývá často z délky úvěru nebo povahy úvěru. Tam, kde existuje větší riziko, kterému věřitel čelí (například, že dlužník nebude schopen provést své platby) může věřitel účtovat vyšší úrok. Důležitější parametr, než úroková míra je ale sazba RPSN (viz kapitola Osobní a spotřebitelské úvěry).

Pojem úrok souvisí nejenom s půjčováním peněz ale také s úsporami. Těmi pak rozumíme peněžní prostředky, které odkládáme do budoucnosti a snažíme se je ještě zhodnotit. Ať už různými bankovními spořicími produkty, investičními produkty nebo jinými způsoby (např. kryptoměny).

2.7 Dluhová past

Dluhová past neboli dluhová spirála je definována jako špatný stav osobních financí, kdy dlužník nemá schopnost splácet své závazky. Peníze na splátky ze stávajících závazků shání tím, že si pořídí další půjčku či úvěr. Dlužník takzvaně „vytlouká půjčku půjčkou“. Výše dluhu tím však neklesá, jak by měla, ale naopak narůstá (Banky.cz, 2022).

Do dluhové pasti se lidé mohou dostat z několika důvodů. Většinou klient zjistí, že není schopen splácet současné úvěry, půjčí si na jejich splacení u dalšího poskytovatele. Často však netuší, že každá z dalších půjček je dražší – a její nesplacení s sebou také nese vyšší finanční sankce. Tím se roztáčí dluhová spirála, která dlužníka dostává do stále horší situace a vyšších závazků. V této souvislosti se hovoří o dluhové pasti, která může vyústit nejen ve vymáhání prostřednictvím inkasní agentury, ale též formou exekuce, až v nutnost požádat o povolení oddlužení (osobní bankrot). Lidé často uzavírají úvěry, jejichž měsíční splátky jsou vyšší, než si mohou dovolit platit, mnohdy přecení svou finanční situaci a své budoucí příjmy.

Dalším důvodem, kdy se člověk dostane do dluhové pasti je například ztráta zaměstnání, dlouhodobá nemoc, rozvod, úmrtí partnera atd. Dlužníci mají jeden nebo několik úvěrů, které například po ztrátě zaměstnání nejsou schopni splácet. Proto opět uzavírají nové úvěry, aby mohli zaplatit své splátky. Ve všech situacích je dluhová past dlouhodobě neudržitelná situace a končí neschopností splácet jednotlivé úvěry.

Pro případ nesplacení úvěrů je však možné se také pojistit, kdy se jedná o doplňkové sjednání pojistné smlouvy právě pro případ ztráty zaměstnání, úrazu, nemoci nebo dokonce i smrti. Toto pojištění se týká především dlouhodobých úvěrů jako je například spotřebitelský úvěr nebo hypotéka (Moneta Money Bank, 2023). Kreditní karty lze pojistit spíše proti jejich ztrátě nebo zneužití.

Pokud jsme v kapitole Dluh zmiňovali pojem „dobrý“ a „špatný“ dluh, tak typicky špatným příkladem dluhu je například nákup spotřebního zboží, elektroniky, exotické dovolené nebo vánočních dárků. Naopak dobrým dluhem může být právě hypotéka, kdy se za zapůjčené peníze koupí byt, který se následně pronajímá. Díky nájemnému se pokryje splátka dluhu a po jeho splacení zůstává nemovitost, která generuje další pasivní příjem domácnosti.

2.8 Oddlužení

Oddlužení, které se uvádí i jako osobní bankrot, znamená že je dlužník osvobozen od placení části jeho dluhů. Jedná se o soudní proces v rámci tzv. insolvenčního řízení. Ten se řídí zákonem Insolvenčním zákonem č. 182/2006 Sb. a cílem řízení je, aby věřitelé dostali zpátky své pohledávky, anebo alespoň co největší část pohledávek (MFČR, 2019).

Oddlužení je možné pouze od pohledávek, které nevznikly z dlužníkovy podnikatelské činnosti. Osvobození od dluhů však není automatické, dlužník je povinen splnit několik podmínek stanovených právě zákonem.

2.9 Vytváření finančních rezerv

Opakem problematiky dluhové pasti a oddlužení je naopak pojem vytváření finančních rezerv. A s tím úzce souvisí spoření a úspory. Ty jsou velice důležitou součástí při plánování rodinného rozpočtu, což si mnoho lidí začalo uvědomovat během posledních 2 let, kdy nejenom v České republice panovala pandemie COVID – 19. Důsledkem byly například výpadek pravidelného příjmu díky propuštění ze svého zaměstnání nebo omezení podnikání živnostníků. V letošním a následujícím roce (2022 a 2023) nabývá sousloví „vytváření rezerv“ ještě většího významu, kdy se nejenom Česká republika potýká s vysokou inflací, energetickou krizí a dalšími ekonomickými problémy. Právě rezervy pomáhají předcházet ukvapenému jednání při čerpání nevýhodných půjček.

První důležitým krokem při tvorbě rezerv je znát svoji rozvahu neboli výše zmiňovaný rodinný rozpočet – tedy mít přehled o příjmech a výdajích domácnosti a znát svoje potřeby a sny. Dle Kalátové (2021) se plánování se odvíjí od pyramidy lidských potřeb Abrahama Maslowa, která je znázorněná na obrázku č. 2.

Obrázek č. 2: Pyramida potřeb

Zdroj: Wikipedie, 2014

Druhým krokem je rozdělení příjmů na 3 hromádky, a to na výdaje na spotřebu, rezervu a výdaje na zábavu. Dle Janouška (2022) by poměr hromádek měl být 70:20:10. Nutné je podotknout, že tato metoda se uplatňuje pouze u nezadlužené domácnosti, protože je nereálné vytvářet rezervy z prostředků, které by spotřebovala na zaplacení úvěrů a půjček. Jako třetí krok pro vytváření rezerv se doporučuje založení spořicího účtu, kam se rezerva pravidelně odkládá. A to nejlépe ihned po připsání výplaty na běžný účet. Zde funguje tzv. psychologický efekt, kdy se disponibilní částka na daný měsíc sníží na 80 % a tomu se přizpůsobí i výdaje. Tímto včasným krokem se vyloučí zbytečné výdaje (Janoušek, 2022).

Některé domácnosti jsou odváznější a nevolí pro vytváření rezerv konzervativní cestu spořicíh účtů, ale snaží se své naspořené prostředky zhodnotit lépe. Na spořicím účtu jsou peníze ohrožené především inflací. Proto se dynamičtější klienti rozhodnou například investovat prostřednictvím podílových fondů nebo jiných investičních produktů. U rezervy je ale důležité, aby byla likvidní, tzn. aby byly peněžní prostředky dostupné prakticky kdykoliv. Rezervu je pak možné dále rozdělit na okamžitě dostupnou část a na část, která bude méně likvidní.

Základní rezerva, kterou by měla mít domácnost k dispozici se udává jako 3 až 6 – násobek měsíčních výdajů. Rozlišujeme, zda bydlíme v podnájmu – zde se doporučuje 3 – násobek, nebo, zda máme vlastní bydlení, zde se doporučuje 6 – násobek (Česká bankovní asociace, 2021). Vlastní nemovitost znamená předpokládané vyšší výdaje. Samozřejmě výše rezervy se odvíjí také od vykonávané profese nebo velikosti rodiny. Některé zdroje uvádějí jako rezervu dokonce 12 – násobek měsíčního příjmu. Finanční rezerva je velmi důležitým aspektem, protože díky ní jsou domácnosti připravené na nečekané události nebo těžké časy. Dalo by se říci, že i pozitivně ovlivňuje psychiku člověka a celkové klima rodiny. Naopak nedostatek finančních prostředků vyvolává spíše stres a lidé jsou pod nepříjemným tlakem. Proto je také dobré si začít budovat finanční rezervu v tzv. dobrých časech, kdy domácnost nemá strach z budoucnosti, a naopak má dostatek finančních prostředků (Česká bankovní asociace, 2021).

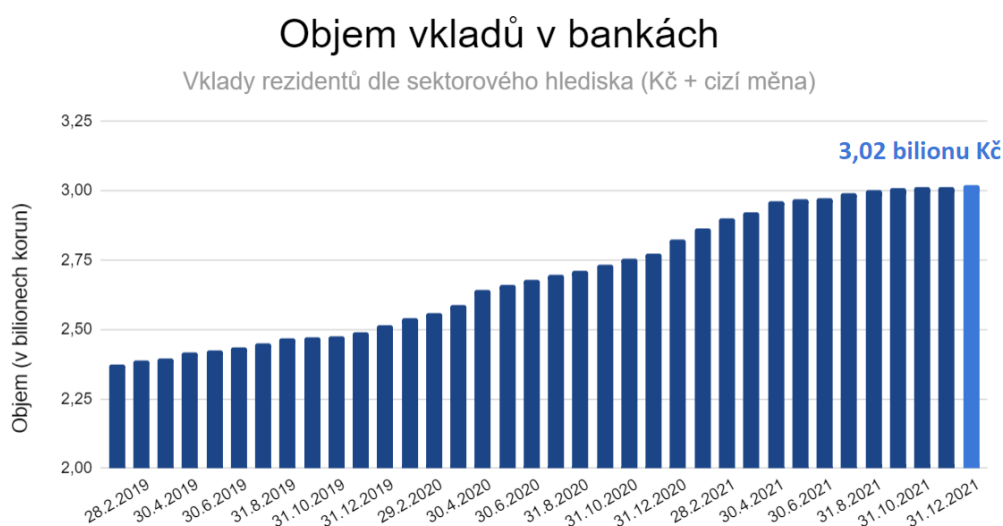
Z průzkumu, který provedla Česká bankovní asociace v roce 2020 vyplynulo, že naprostá většina populace má alespoň nějakou finanční rezervu. Pětina domácností má našetřeno pouze na jeden měsíc. Pozitivní je, že 33 % lidí má připravenou rezervu na 3 měsíce,

20 % na půl roku a necelá třetina alespoň na rok. Jen opravdu velmi malé procento lidí nemá odloženo vůbec nic (Benkovičová, 2021).

2.10 Spoření, pojištění a investice

Vytváření rezerv úzce souvisí s pojmem spoření. Spoření je proces, během kterého se odkládá spotřeba, část příjmů se neutratí, ale odloží na pozdější použití (Moneta Money Bank, 2023). Z průzkumu, který si nechala zpracovat společnost Portu pro Forbes, vyplynulo, že Češi zůstávají v nakládání se svými penězi konzervativní (Tomanka, 2022). Většina lidí drží úspory na účtech a stále se najde dost těch, kteří si je odkládají doma v hotovosti, což je nejméně bezpečný a efektivní způsob. Oproti tomu vklady klientů v bankách jsou podle zákona pojištěné a většina bank navíc své klienty za ukládání peněz různými způsoby odměňuje (bonusy, nižší úroky na hypotéky). Celkový objem vkladů obyvatel v bankách znázorňuje obrázek č. 3. Podle dat ČNB je to více než tři biliony korun, z toho na běžných účtech bylo ke konci 2021 téměř 1,8 bilionu korun (Tomanka, 2022).

Obrázek č. 3: Objemy vkladů v bankách

Zdroj: Forbes, 2022

Nabídka, jak spořit nebo si vytvářet rezervy pro případné nečekané události je opravdu široká. Populárními se stávají různé formy investic, v posledních měsících hlavně kvůli

snahám ochránit prostředky před rekordní inflací. Pro přehlednost možností finančních trhů slouží tabulka č. 1, která znázorňuje 4 hlavní oblasti: bankovní produkty, spořicí produkty, investiční možnosti a pojišťovací produkty.

Tabulka č. 1: Přehled možností

Přehled bankovních produktů			
Běžné účty	Spotřebitelské úvěry	Platební karty	Hypotéky
Přehled spořicíh produktů			
Stavební spoření	Spořicí účty a vkladní knížky	Termínované vklady a netermínované vklady	Penzijní spoření
Přehled investičních možností			
Korporátní dluhopisy	Komodity	Akcie	Podílové fondy
Přehled pojištění			
Životní pojištění		Neživotní pojištění	
- životní pojištění		- cestovní pojištění	
- pojištění smrti		- pojištění odpovědnosti	
- krytí invalidity		- pojištění budov a domácnosti	
- úrazové pojištění		- povinné ručení	
- soukromé zdravotní pojištění		- havarijní pojištění	

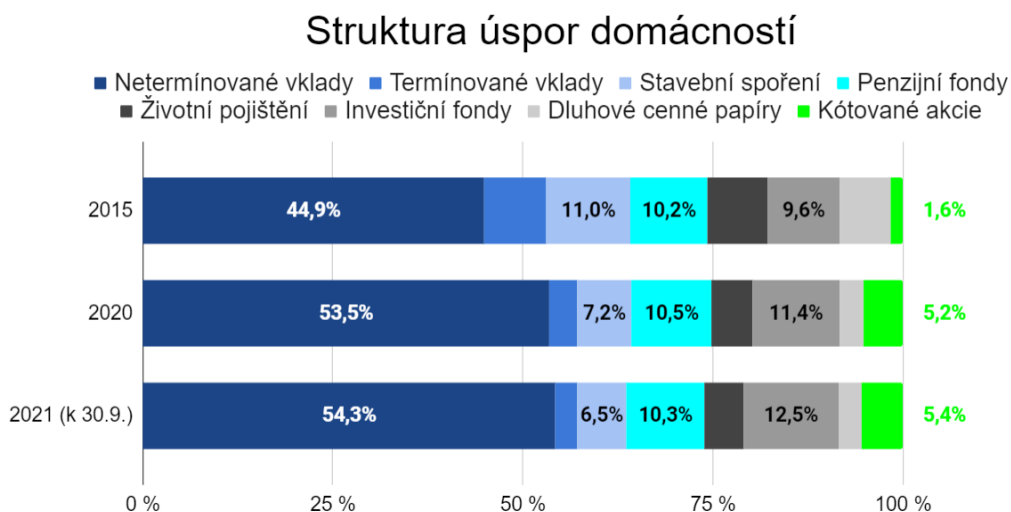
Zdroj: Vlastní zpracování, 2022

Tyto produkty pak nabízejí jednotlivé banky, stavení spořitelny, penzijní společnosti, životní a neživotní pojišťovny. Z jednotlivých nabídek těchto finančních institucí vyplývá, že jsou 3 způsoby, jak si finanční produkty sjednat: pobočka, finanční poradce a online. Čestnost se u různých produktů liší, a proto si také každá finanční instituce vede statistiky distribučních kanálů a má přehled, jak se její produkty sjednávají (Zámečník, 2021). Rozhodnutí, který produkt či instituci vybrat se nejvíce řídí radami finančních poradců, dále vlastním průzkumem trhu, a nakonec je to doporučení rodiny a přátel.

Méně konzervativní klienti jsou pak ve svém nakládání s úsporami odvážnější a peníze investují. Z výše uvedeného průzkumu pro Forbes vyplývá, že investování už zlávalo téměř polovinu obyvatel. „Konkrétně 48,8 procenta respondentů, kteří uvedli, že jejich cílem je zejména hlavně zabezpečení se v důchodu nebo vytvoření finanční rezervy.“

(Tomanka, 2022). Češi podle šetření vyhledávají pravidelné investice oproti jednorázovým. Jedním z nejpobulárnějších nástrojů jsou investiční a podílové fondy. Strukturu úspor domácností znázorňuje obrázek č. 4.

Obrázek č. 4: Struktura úspor domácností

Zdroj: Forbes, 2022

Dlouhodobě stabilní součástí spoření jsou různé formy spoření na důchod a stejně tak lidé stále využívají stavební spoření. Oba tyto nástroje jsou konzervativní a stát občany podporuje tím, že k příspěvkům klientů připisuje státní podporu.

Zásadní roli při postoji k dluhům či vytváření rezerv bude hrát vždy finanční gramotnost. Ta by se měla neustále rozvíjet. V ideálním případě je potřeba rozumět pohybům na trhu, ekonomickým cyklům, vlivu úrokových sazeb a dalším důležitým aspektům, které mají dopad na finanční prostředky.

2.11 Finanční gramotnost

Při vyhledávání pojmu finanční gramotnost je možné najít mnoho definic. Jednu z nich poskytuje metodický portál zabývající se finanční gramotností ve výuce, který finanční gramotnost definuje takto: „Soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se

orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktivit a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“ (Hesová, 2011, str. 38).

Finanční gramotnost je také součástí tzv. ekonomické gramotnosti. Ta představuje například schopnost zvažovat důsledky vlastních rozhodnutí, orientovat se na trhu práce, schopnost rozhodovat o výdajích nebo orientovat se v daňové oblasti. Spolu s finanční gramotností se pojí další gramotnosti, a to numerická nebo informační. Nejenomže je důležité umět si vše spočítat, ale také si umět vyhledávat informace a vyhodnocovat je ve správním kontextu. V neposlední řadě je to gramotnost právní, která napomáhá se orientovat v právním systému (MŠMT, 2023).

Ke všemu výše uvedenému je zapotřebí určitá úroveň inteligence (měří se pomocí IQ – inteligenčního kvocientu). Pokud není IQ příliš vysoké, je jisté, že získávat znalosti z finanční gramotnosti bude obtížné. Potom se dá předpokládat, že člověk by nebyl schopen pochopit rodinný rozpočet, fungování ekonomiky, vyznat se v nabídce spořicíh nebo naopak úvěrových produktů. S finanční gramotností velmi úzce souvisí i problematika nezaměstnanosti. Pro uspokojování svých potřeb člověk chce vydělávat peníze, a proto aby je mohl vydělávat je důležité se uplatnit na trhu práce. Pokud se člověk stává nezaměstnaným, nemůže tak uspokojovat své potřeby. Dlouhodobé nezaměstnání vede ke ztrátě pracovních návyků, ztrátě sociálních vazeb nebo dokonce ke zhoršování zdravotního stavu apod. (Lokaj, 2012).

Proto je finanční gramotnost začleněna do výuky na základních a středních školách. Cílem je vychovat finančně gramotné lidi. Vedle toho realizuje Česká národní banka přípravu pedagogů pro výuku finanční gramotnosti na základních a středních školách a zároveň pro širokou veřejnost nabízí ekonomické vzdělání (MŠMT, 2013-2022). Podrobněji o tom pojednává kapitola 2. 6 Finanční vzdělávání.

3 Vzdělávání, význam a jeho dělení

Učitel národů Komenský popsal důležitost vzdělávání v životě člověka takto: „*Má-li se člověk stát člověkem, musí se vzdělat.*“ (Databazeknih.cz). Vzdělávání je proces, který podporuje a napomáhá učení. Jedná se o cílevědomou činnost směřující k dosažení určitých cílů. Lze ho také chápat jako souhrn osvojených znalostí, dovedností a schopností jednotlivého člověka. Vzdělávání vede ke vzdělání, což je formální uznání výsledků učení (stupeň vzdělání, kvalifikace) (Český statistický úřad, 2018). V trochu jiném smyslu může vzdělání také odkazovat nikoli na proces, ale na produkt tohoto procesu: duševní stavy a dispozice vzdělaných lidí. Vzdělávání vzniklo jako přenos kulturního dědictví z generace na generaci. Dnes vzdělávací cíle stále více zahrnují nové myšlenky, jako je osvobození studentů, dovednosti potřebné pro moderní společnost, empatie a komplexní odborné dovednosti (Smith, 2021). Teorií vzdělávání se zabývá pedagogika a didaktika, které v různých podobách zkoumají formy, postupy a cíle výuky a učení.

Dle Šafránkové (2019, str. 113) můžeme rozlišovat vzdělávání podle:

- Úrovně vzdělávací instituce – předškolní (preprimární), školní (primární a nižší sekundární), středoškolské (sekundární), vysokoškolské (terciární).
- Obsahu vzdělání – technické, umělecké, přírodovědné, humanitní, ekonomické.
- Zaměření vzdělání – vzdělání odborné (vzdělání nezbytné pro konkrétní profesi) a všeobecné (je tvořeno společenskovedními, technickými, uměleckými a kulturními základy).

3.1 Důležitost vzdělávání

Vzdělávání je důležité nejenom pro jednotlivce, ale je významné pro úspěch každé společnosti. Proto, aby byla lidská společnost racionální, mírumilovná a životaschopná, musí se členové společnosti vzdělávat. Podle Centra pro učence (2022) přináší vzdělávání mnoho výhod, kterými jsou například:

- Poskytuje stabilitu – dobrým vzděláním zvyšujeme své šance na lepší kariérní příležitosti a otevíráme si nové dveře.
- Poskytuje finanční jistotu – dobré vzdělání má tendenci vést k lépe placené práci a také poskytne dovednosti potřebné k tomu, abychom se tam dostali.

- Potřebné pro rovnost – poskytuje lidem stejné příležitosti
- Umožňuje soběstačnost – vzdělaný jedinec se nemusí spoléhat na nikoho jiného než na sebe a rozhoduje se sám za sebe. Díky vzdělání si také může snadněji plnit své sny.
- Bezpečnější svět – vzdělání je potřeba i na globální úrovni, protože udržuje svět bezpečný a dělá z něj klidnější místo. Vzdělání má tendenci naučit lidi rozdíly mezi správným a špatným a může lidem pomoci vyhnout se rizikovým situacím (Bessey, 2022).

3.2 Stupně vzdělávacího systému

Systém vzdělávání řídí v České republice Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) a je zakotven v české legislativě, která zajišťuje všem žákům právo na vzdělávání. Dle Evropské komise (2022) můžeme systém rozdělit na následující stupně:

- Preprimární vzdělávání – označujeme také jako předškolní vzdělávání a je poskytováno dětem ve věku 2 až 6 let v mateřských školách.
- Primární a nižší sekundární vzdělávání – za to je považovaná povinná školní docházka, která začíná zpravidla v 6 letech věku dítěte a trvá 9 let. Probíhá na základních školách, které jsou rozdělené na první a druhý stupeň. Nižší sekundární vzdělávání mohou poskytovat i víceletá gymnázia a osmileté konzervatoře.
- Vyšší sekundární vzdělávání – neboli střední vzdělávání, je poskytováno především středními školami, gymnázii nebo středními učitelišti.
- Terciární vzdělávání – toto vzdělávání se získává na vyšší odborné nebo na vysoké škole.
- Vzdělávání dospělých zahrnuje všeobecné, odborné, zájmové a jiné vzdělávání.

Mimo tento vzdělávací systém stojí základní umělecké školy, které nepatří do žádného stupně vzdělávání. Vzdělávací systém v České republice je bezplatný, ale najdeme v něm i soukromé školy, kde se platí tzv. školné, tedy poplatek za studium.

3.3 Formy vzdělávání

V zásadě existují tři formy vzdělávání, které jsou rozdělené podle toho, jak probíhá vyučovací proces a podle formality, dostupnosti a chronologie existence každé formy.

- **Formální vzdělávání** – probíhá ve vzdělávacích a školicích institucích a je obvykle řízeno učitelem. V České republice je formální vzdělávání povinné od určitého věku a dělí se na tzv. vzdělávací stupně (viz výše kapitola 2.2 Stupně vzdělávání). Dle Strategie celoživotního učení (2020) jsou funkce, cíle, obsah, organizační formy a způsoby hodnocení vymezeny právními předpisy. Možnosti formálního vzdělávání poskytovaného školami, jsou legislativně upraveny příslušnými zákony, tj. školským zákonem a zákonem o vysokých školách. Školský zákon (č. 317/2008 Sb.) jako jednu ze zásad vzdělávání formuluje „*Možnost každého vzdělávat se po dobu celého života při vědomí spoluodpovědnosti za své vzdělávání*“ (§ 2, odstavec 1, písmeno h) (MŠMT, 2013-2022).
- **Neformální vzdělávání** – vyskytuje se jako doplněk nebo alternativa k formálnímu vzdělávání. Může být strukturován podle vzdělávacích opatření, ale flexibilnějším způsobem. Aktivita vedoucí k neformálnímu vzdělávání jsou zpravidla dobrovolné. Organizátorem jsou například různé nestátní neziskové organizace, sdružení dětí a mládeže a další, střediska volného času, vzdělávací agentury, kluby, kulturní zařízení a další. Týká se však nejenom dětí a mládeže, ale jedná se o celoživotní proces vzdělávání, můžeme sem zahrnout i profesní kvalifikace nebo odbornou přípravu (MŠMT, 2013-2022).
- **Informální vzdělávání** – vyskytuje se v každodenním životě, v rodině. Dle Velecké (2019) je to nezáměrný proces. Může to být jakákoli zkušenost, která má formativní vliv na způsob myšlení, cítění nebo jednání. Jedinci se učí vzájemnou interakcí nejenom při běžných činnostech, ale i při těch pracovních. Příkladem tohoto vzdělávání jsou návštěvy kulturních akcí, sledování televize či všední komunikace s přáteli/rodinou aj. Na rozdíl od formálního a neformálního vzdělávání zde nedochází k záměrnému ověřování nabytých vědomostí (Velecká, 2019).

Všechny tři typy učení mají pro jedince i společnost stejně významnou roli, přestože se požadavky a možnosti na vzdělání neustále mění.

3.4 Typy středních škol

Ti žáci, kteří absolvovali primární stupeň vzdělávání, tedy devítiletou povinnou školní docházku na základních školách, se mohou ucházet o vzdělávání na střední škole, tedy absolvují středí stupeň vzdělávání. Vzdělávání na středním stupni je na veřejných školách poskytováno bezplatně. Oproti základním školám, kde je účast povinná, na středních školách povinná není, a přesto se ho účastní více než 95 % dětí. K přijetí na střední školu je nutná ukončená školní docházka (9 let) splnění podmínek pro přijetí (např. přijímací řízení).

V České republice existují následující typy středních škol:

- **Gymnázia** – nabízejí všeobecné vzdělání včetně přípravy vysokoškolské studium. Studium je zakončeno maturitní zkouškou a trvá čtyři roky.
- **Střední odborné školy (SOŠ)** - nabízejí výuku, která je profesně orientovaná. Studium je zakončeno maturitní zkouškou a trvá čtyři roky. Absolventi mají možnost pokračovat ve vysokoškolském studiu. Všeobecné vzdělávací předměty (tj. předměty jako na gymnáziu) na SOŠ tvoří cca 60 % obsahu vzdělávání, zbytek je věnován specifické odborné přípravě.
- **Střední odborná učiliště (SOU)** - nabízejí profesní a praktickou přípravu, která je zakončena získáním výučního listu. Studium trvá zpravidla tři roky, výjimečně pouze roky dva a není možné pokračovat ve vysokoškolském studiu. Střední odborná učiliště mají ve srovnání se SOŠ méně všeobecně vzdělávací složky a jsou více zaměřené prakticky. Odbornému výcviku patří polovina vyučovací doby.
- **Konzervatoře** – nabízí odbornou přípravu v umělecké oblasti (hudba, zpěv, herectví nebo tanec). Podmínkou přijetí je úspěšné složení talentových zkoušek. Studium je zakončeno maturitní zkouškou a trvá čtyři roky. Absolventi mají možnost pokračovat ve vysokoškolském studiu. Všeobecné vzdělávací předměty činí minimálně 45 % vyučovaných předmětů (Bačáková, 2017, str. 31).

Středních škol existuje v České republice celá řada a mají jak odlišné zaměření, tak obtížnost studia. V 9. ročníku základní školy, kde se dělají přijímací zkoušky na střední školy je potřeba, aby si žák zvolil správnou školu, na které bude ve studiu pokračovat. Předně je třeba vzít v úvahu, zda by žák po absolvování střední školy rád pokračoval i ve studiu na vysoké škole. Kromě výše uvedených čtyř typů škol, existují i střední školy pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami plynoucími z jejich postižení či znevýhodnění. Těmi jsou odborná učiliště (OU) a praktické školy, které jsou přípravou pro výkon pomocných dělnických profesí, nikoli k samostatné profesní činnosti. Studium je zakončeno získáním výučního listu (Bačáková, 2017, str. 33).

3.5 Strategie vzdělávací politiky České republiky do roku 2030

Do lidské společnosti zasahují neustálé proměny a lidé by na ně měli být schopni reagovat. Proto je také potřeba přetvořit vzdělávací systém tak, aby byl moderní. Tím pádem nastupující generace dětí dokáže obstát v dynamickém světě. Podstatné je tedy přizpůsobit se vývoji, tím pádem změnit či upravit obsah, metody a formy vzdělávání a zároveň vytvořit ve vzdělávacích institucích prostředí, které bude pro všechny bezpečné, spravedlivé a dostatečně náročné.

Dokument Strategie 2030+ navazuje na původní dokument do roku 2020 a jeho úkolem je zajistit plynulé změny do dalšího desetiletí, které reagují především na nové trendy v oblasti technologického pokroku, digitalizace, automatizace a také komunikace. Neméně zásadní je také environmentální přístup a témata jako změna klimatu, ubývání biodiverzity, rostoucí znečištění ovzduší a vodstva, stále se zvyšující spotřeba neobnovitelných zdrojů a klesající surovinová základna a další (MŠMT, 2020).

Dva hlavní cíle Strategie 2030+ jsou proměna obsahu vzdělávání a snižování sociálních nerovností ve vzdělávání. Vzdělávací soustava v ČR je velmi různorodá a mezi jednotlivými školami i konkrétními učiteli panují velké rozdíly. *Cílem vzdělávání v následující dekádě je základními a nepostradatelnými kompetencemi vybavený a motivovaný jedinec, který dokáže v co nejvyšší míře využít svůj potenciál v dynamicky se měnícím světě ve prospěch jak svého vlastního rozvoje, tak s ohledem na druhé a ve prospěch rozvoje celé společnosti.* (MŠMT, 2020).

- Strategický cíl 1: Zaměřit vzdělávání více na získávání kompetencí potřebných pro aktivní občanský, profesní i osobní život.
- Strategický cíl 2: Snížit nerovnosti v přístupu ke kvalitnímu vzdělávání a umožnit maximální rozvoj potenciálu dětí, žáků a studentů.

3.6 Finanční vzdělávání

Jedním ze základních úkolů finančního vzdělávání je ochrana před chybným rozhodnutím v oblasti rodinných rozpočtů a financí. Není snadné se zorientovat ve velkém množství finančních produktů a institucí. Právě finančně gramotný člověk by se v této problematice měl orientovat – k čemu ten který produkt slouží a jaké přínosy z něho bude mít (Kociánová, 2012). Finanční vzdělávání je možné chápat i jako ochranu spotřebitelů, aby měli dostatek informací a dělali správná rozhodnutí. Lidé by si měli uvědomit, k čemu budou během života peníze potřebovat a jak s nimi zacházet. Jde v podstatě o vybudování vztahu k penězům (Ciprová, 2011).

Z tohoto důvodu schválila vláda České republiky 13. ledna 2020 Národní strategii finančního vzdělávání 2.0 (dále jen NSFV). Cílem nové strategie je vytvořit podmínky pro dlouhodobé zvyšování úrovně finanční gramotnosti obyvatel České republiky. Finanční gramotnost je vymezena v NSFV takto: *„Finanční gramotnost je soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb. Finančně gramotný občan se orientuje v problematice peněz a cen a je schopen odpovědně spravovat osobní/rodinný rozpočet, včetně správy finančních aktiv a finančních závazků s ohledem na měnící se životní situace.“* (Hesová, 2014).

Úroveň finančního vzdělávání kontinuálně sleduje a vyhodnocuje Ministerstvo financí (dále jen MFČR). *„Je orgánem státní správy odpovědným za oblast ochrany spotřebitele na finančním trhu a zaštiťujícím finanční vzdělávání jako jeden z klíčových prvků ochrany spotřebitele. V oblasti počátečního vzdělávání spočívá role MFČR v podpoře procesu implementace finančního vzdělávání do rámcových vzdělávacích programů (dále jen RVP) pro základní a střední vzdělávání vydávaných MŠMT a navazujících školních vzdělávacích programů (dále jen ŠVP) vydávaných řediteli škol a školských zařízení, a to zejména po obsahové stránce.“* (MFČR, 2021).

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že začlenění do formálního vzdělávání probíhá prostřednictvím RVP, který vychází z Národního programu vzdělávání a následně je implementován do ŠVP. Zde už se jedná o konkrétní vzdělávací záměry jednotlivých škol a musí být samozřejmě v souladu s nadřazenými dokumenty. Za zpracování ŠVP zodpovídají ředitelé škol. Začlenění finanční gramotnosti do ŠVP je povinné a to od 1. září 2013 (Opletalová, 2014).

Pro školy jsou pak dále určující **Standardy finanční gramotnosti** (příloha C), které vydává MFČR. Vznikají ve spolupráci několika odborných pracovišť a shodou odborníků z oblasti vzdělávání, ministerstev a trhu (například MŠMT, Národní ústav vzdělávání, Česká školní inspekce a další). V těchto standardech je vymezen cílový stav finančního vzdělávání, a to zvláště pro 1. a pro 2. stupeň základních škol a pro střední školy. Finanční gramotnost je rozdělena do následujících okruhů:

- Nakupování a placení.
- Hospodaření domácnosti.
- Přebytek rozpočtu domácnosti.
- Schodek rozpočtu domácnosti (MFČR, 2017).

Oproti standardům finanční gramotnosti z roku 2007 se zde posílila témata jako bezhotovostní placení, ochrana osobních údajů, kritické posouzení nabídky služeb a zboží, sestavení rozpočtu a porovnání majetku a závazků, úročení, porovnání finančních produktů, krátkodobé a dlouhodobé plánování a rizika dosažení cílů, zabezpečení na stáří, vznik a rizika půjček, důsledky nesplácení a řešení zadlužení a předlužení (MFČR, 2017).

3.6.1 Dvoupilířová struktura finančního vzdělávání

Je potřeba přistupovat rozdílně ke vzdělávání dospělých a ke vzdělávání žáků. To je důvodem, proč rozlišujeme dva pilíře finančního vzdělávání.

- **První pilíř** (počáteční finanční vzdělávání) je zajišťováno státem, a to na úrovni předškolního, základního a středního vzdělávání, ale i vyššího odborného a vysokoškolského vzdělávání. Garantem je především MŠMT za odborné podpory MFČR.
- **Druhý pilíř** finanční vzdělávání jsou finančně vzdělávací aktivity zaměřené na určité prioritní cílové skupiny. Tyto aktivity zajišťuje několik ministerstev (MPSV, MŠMT A MV) opět za odborné podpory MFČR. Podílí se na něm také

soukromý sektor, zejména profesní a spotřebitelská sdružení, neziskové organizace, vzdělávací instituce a média (MŠMT, 2019).

3.6.2 Prioritní cílové skupiny

NSFV má za cíl, aby finanční vzdělávání zasáhlo celou populaci. Toho je možné dosáhnout právě díky prvnímu pilíři finančního vzdělávání. Velká část populace tuto možnost doposud neměla, a proto NSFV rozšiřuje záběr finančního vzdělávání o vybrané skupiny dospělé populace. Do prioritních skupin řadíme následující osoby:

- Žáky základních a středních škol – výuka již probíhá několik let a bude samozřejmě nadále pokračovat.
- Nezaměstnané registrované na Úřadu práce České republiky.
- Příjemce pomoci v hmotné nouzi.
- Seniors.

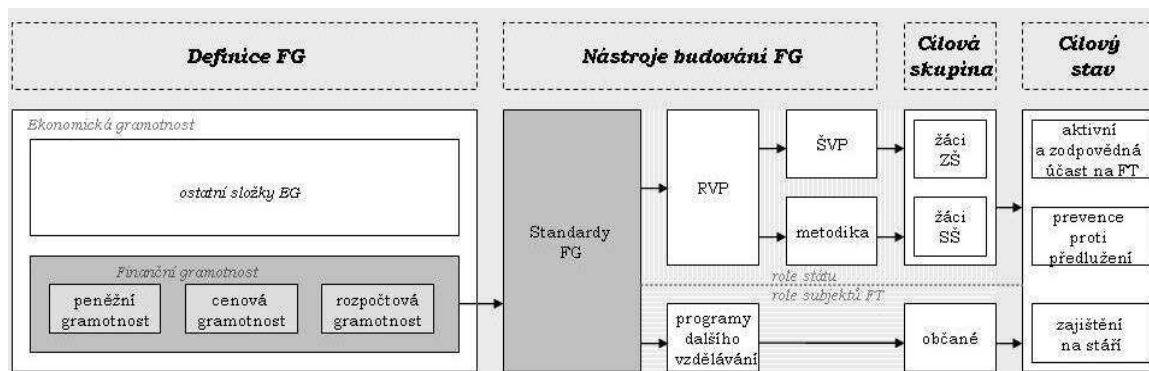
S těmito cílovými skupinami souvisí nutnost vzdělávat také stávající a budoucí pedagogy a zaměstnance veřejného sektoru, kteří ohroženým občanům pomáhají (sociální pracovníky, zaměstnance ÚP a obecních úřadů, policisty a další zaměstnanci). Tato vzájemná spolupráce přinese pozitivní dopad nejen společnosti (MŠMT, 2019).

MŠMT dále pedagogům zajišťuje metodickou podporu a další vzdělávání v této oblasti, tvoří koncept pravidelného hodnocení výuky, zajišťuje pravidelná hodnocení úrovně finanční gramotnosti a uděluje akreditace vzdělávacím institucím a vzdělávacím programům v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků (MŠMT, 2019).

Za oblast finančního vzdělávání je zodpovědné i Ministerstvo vnitra, které vytváří koncepci finančního vzdělávání, zpracovává strategické návrhy ve vztahu k orgánům Evropské unie, OECD a dalších mezinárodních organizací. Mimo jiné zajišťuje pravidelná měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace (MŠMT, 2019).

Na obrázku č.5 vidět, jak se finanční vzdělávání a finanční gramotnost dostává ke všem cílovým skupinám.

Obrázek č. 5: Role standardů finanční gramotnosti

Zdroj: MFČR, Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách (2007)

K závazku podílet se na finančním vzdělávání a realizovat různé vzdělávací projekty v souladu s NSFV, se přihlásilo i velké množství veřejných, komerčních i neziskových subjektů.

3.6.3 Princip nezávislosti finančního vzdělávání

Aby bylo možné vymezit a oddělit, zda se jedná o nezávislé vzdělávání či komerční aktivitu, doporučila OECD s EU formulovat princip nezávislosti finančního vzdělávání. Ten obsahuje následující zásady:

- Jeho obsah je v souladu se Standardy finanční gramotnosti.
- Splňuje princip objektivit – sděluje informace objektivně, nikoli subjektivně.
- Splňuje princip obecnosti – nesmí se při něm doporučovat, propagovat ani prodávat žádný produkt, služba nebo finanční či jiná instituce.
- Splňuje princip odbornosti – odbornost obsahu a vzdělavatelů.
- Splňuje princip zacílení – jasné vymezení cílových skupin a využívání vhodných informačních kanálů (MŠMT, 2019).

OECD zahájila projekt finančního vzdělávání v roce 2003, jako reakci na nízkou gramotnost obyvatel členských zemí. Cílem bylo především zvýšení důležitosti a znalosti finanční gramotnosti. OECD vytvořila webový rozcestník finančního vzdělávání, který obsahuje rozšířenou databázi finančního vzdělávání a také slouží jako mezinárodní středisko v této oblasti (Dvořáková, Smrčka a kol., 2011).

3.7 Přístupy ke zjišťování a testování finanční gramotnosti

Rostoucí stav zadlužování jak jednotlivců, tak domácností, exekucí a osobních bankrotů vedl k realizaci šetření v oblasti finanční gramotnosti. Jedním z konkrétních výzkumů byl výzkum INFE v rámci studie *Measuring financial literacy: result of the OECD INFE pilot study*. „*Od roku 2002 došlo v řadě zemí k pokroku v měření finanční gramotnosti, který vyvrcholil v roce 2017 přezkumem zaměřeným konkrétně na země G20*“ (OECD, 2017). Výsledky poukázaly na mírně rostoucí finanční gramotnost, v mezinárodním srovnání (země OECD a některé další) se ČR pohybuje v průměru.

I v České republice bylo provedeno v lednu roku 2020 měření finanční gramotnosti dospělé populace, a to Ministerstvem financí. Měření navazuje na předchozí výzkumy z let 2010 a 2015 a vychází z NSF schválené vládou. Hampl (2020) uvádí v závěrečné zprávě, která je dostupná na stránkách Ministerstva financí, je uvedeno celkem 8 shrnutí zabývajících se problematikou:

- Rozpočtu.
- Rezerv.
- Finančních produktů.
- Úvěrů.
- Obecných postojů.
- Ochrany spotřebitele na finančním trhu.
- Makroekonomie a matematiky.
- Analytické části.

3.8 Přístupy ke školnímu finančnímu vzdělávání

V předchozích kapitolách jsme se seznámili s finančním vzděláváním a jeho principy. Následující text bude věnován přístupům ke školnímu finančnímu vzdělávání. Dle Opletalové (2014) mezi základní přístupy patří:

- Vzdělávací publikace a učebnice – v dnešní době se na trhu objevuje nespočet učebnic, ze kterých uvedeme například *Ekonomika – Ekonomická a finanční gramotnost pro SŠ* (2020) nebo *Finanční vzdělávání pro střední školy* (2011).

- Metodické příručky.
- Webové stránky MŠMT, Metodický portál RVP nebo Výzkumného ústavu pedagogického v Praze – například na webových stránkách www.fgdoskol.cz nebo www.facebook.com/fgdoskol.
- Výukové prezentace, pracovní listy, e-learningové kurzy, ekonomické hry, testy na internetu, vzdělávací seriály, televizní pořady – jako příklad uvedeme pořady na You Tube kanálu NEZkreslená věda II: Finanční gramotnost, nebo ČT Edu.

Tematická zpráva České školní inspekce, předložila toto zjištění: „*Ve většině škol (89 %) je vzdělávací oblast finanční gramotnosti realizována jako součást stávajících předmětů. Jako samostatný předmět byla finanční gramotnost zavedena výrazněji jen v úplných základních školách, a i zde jen v méně než 10 %. Z dalších využívaných forem realizace šlo především o soutěže a hry, kterých se žáci účastnili (průměrně ve všech školách 30 %). Ve středních školách byly relativně časté také přednášky externího pracovníka nebo proběhla návštěva finanční instituce – obě tyto formy byly zaznamenány ve více než 40 % středních škol.*“ (Česká školní inspekce, 2013).

4 Praktická část

Na základě zvyšujícího se počtu zadlužených lidí a dále pro neustále rostoucí počet exekucí na území České republiky, byl formulován výzkumný problém. Potíže v orientaci ve světě financí přiznává naprostá většina Čechů. Ukázaly to výsledky Indexu finanční gramotnosti, který Česká bankovní asociace dlouhodobě sleduje. Asociace dále zjistila, že 58 % lidí si myslí, že financemi se školy ve svých vzdělávacích plánech zabývají málo nebo vůbec a pouze 13 % lidí si vystačí pouze se svými vlastními znalostmi (Česká bankovní asociace, 2022).

Dále byly definovány zpřesňující otázky pro zhodnocení, jaký je současný stav finanční gramotnosti na středních školách a učilištích v Plzni a jaké mají žáci znalosti v této oblasti. Cílem praktické části této diplomové práce je posouzení finanční gramotnosti studentů na středních školách a učilištích v Plzni a porovnání výsledků jednotlivých škol se Střední školou informatiky a finančních služeb (dále jen SŠINFIS). Výzkumným šetřením se bude zjišťovat, zda žáci středních škol mají vědomosti a dovednosti z oblasti finanční gramotnosti a jakým způsobem se v této oblasti vzdělávají. Zda je to formou formálního, neformálního nebo informálního vzdělávání.

Jako formální vzdělávání je považováno především studium ve škole, které je pak ukončené např. maturitou nebo výučním listem. Tím je zároveň deklarováno, že žák získal veškeré potřebné znalosti a dovednosti. Za neformální vzdělání je považována interakce s okolním světem, zájmové kroužky nebo jiné volnočasové aktivity. Neméně důležitou součástí tohoto vzdělávání je i čas strávený na internetu a sociálních sítích. Poslední, ale přesto velice důležitá část je informální vzdělávání, které probíhá především v rodině a okruhu blízkých. Toto učení můžeme považovat za samostudium, které probíhá naprosto přirozeně.

4.1 Dílčí výzkumné otázky

Pro úspěšné výzkumné šetření je potřeba vymezit a formulovat problém, který se stanovuje před provedením teoretické analýzy zkoumané oblasti. Jedná se především o získání co největšího množství informací o oblasti, kterou hodláme zkoumat. Po prostudování potřebné literatury a poznatků pro tuto práci byly formulovány následující výzkumné otázky:

- Nabývají žáci SŠ a SOU v oblasti finanční gramotnosti dostatečné znalosti a dovednosti?
- Získali žáci odpovědi na otázky finanční gramotnosti formálním, neformálním nebo informálním vzděláváním?
- Jaký je postoj ředitelů škol a učitelů na realizaci a začleňování finanční gramotnosti do rámcových vzdělávacích programů (RVP)?
- Jak učitelé hodnotí formální, neformální a informální vzdělávání žáků?

Dále je nezbytné stanovení hypotéz a následné potvrzení nebo naopak vyvrácení hypotézy dle sesbíraných dat, následující analýzy a vyhodnocení údajů.

Byly stanovené tyto hypotézy:

Hypotéza 1: Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotností mezi žáky SŠINFIS a ostatními středními školami, které nemají ekonomické zaměření.

Hypotéza 2: Žáci středních škol získávají finanční gramotnost především formálně.

Hypotéza 3: Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotností mezi žáky maturitních a učňovských oborů.

4.2 Výběr výzkumného šetření

Výzkumnou metodou pro tuto diplomovou práci byla zvolená metoda smíšeného výzkumu, který je kombinací kvalitativního a kvantitativního výzkumu. Právě kombinací metod mohou být překonána slabá místa určitých výzkumných metod a dosáhneme kvalitnějšího výstupu výzkumu (Eger, Egerová, 2022).

Dle Egera a Egerové (2022) rozlišujeme tři základní strategie výzkumu:

- Sekvenční smíšený výzkum – přístup, kdy na použitou metodu výzkumu navazuje jiná metoda výzkumu.
- Současný smíšený výzkum – současně se sbírají data jak z kvalitativní, tak kvantitativní části výzkumu.
- Transformační smíšený výzkum – zde se data mohou sbírat jak současnou, tak sekvenční metodou.

Pro lepší pochopení problematiky finanční gramotnosti a finančního vzdělávání a širší pohled na tuto oblast, který přinese zajímavější poznatky, byla zvolena metoda současného smíšeného výzkumu. Sběr dat pro tuto diplomovou práci probíhal současně. Základem byla kvantitativní část výzkumu zaměřená na žáky jednotlivých středních škol a odborných učilišť.

Rozšířením je pak kvalitativní část výzkumu zaměřená na zjišťování informací od pedagogů a ředitelů škol, jakým způsobem žáci vybraných středních škol nabývají své dovednosti a vědomosti z oblasti finanční gramotnosti, zda formálním, neformálním či informálním způsobem.

4.3 Použité metody výzkumu

4.3.1 Kvantitativní výzkum

Kvantitativní výzkum se provádí se záměrem odpovědět na otázku „kolik“. Hledá se zastoupení sledovaného jevu, chování či názoru sledované populace a získaná data se prezentují pomocí grafů a tabulek. Ty vycházejí z analýzy získaných dat.

Mezi metody kvantitativního výzkumu se řadí dotazování, panelový výzkum, experiment nebo i tzv. nezúčastněné pozorování (například fyzicky sčítáme počet lidí nebo dopravních prostředků) (Tahal, 2022). Kvantitativní výzkum se používá k testování hypotéz a získávají se z něj tzv. primární data, za která označujeme veškerá data pořízená za účelem konkrétního výzkumu. Jedná se o data, která před zahájením výzkumu neexistovala. Mezi výhody primárních dat se řadí jejich aktuálnost, originalita a fakt, že jsou získávané v potřebném formátu. Není přitom nutné ověřovat jejich platnost (validitu) nebo pravost původu. Nenastane u nich ani problém s citacemi nebo neoprávněným použitím (Tahal, 2022).

Standardizované dotazování

Jak bylo uvedeno výše, primární data jsou získávána např. pomocí dotazování. Kontakt mezi výzkumníkem a respondentem může být přímý – rozhovor, nebo zprostředkovaný – dotazník. Respondentovi či celému souboru respondentů se kladou otázky, které jsou jednotné a pro celý celek shodné. U rozhovoru se jedná o osobní sdělení. Dotazníky jsou respondentům zaslány. V dnešní době je nejvíce rozšířená forma elektronického zasílání

dotazníků – například email s internetovým odkazem na dotazník, QR kód dotazníku či příloha emailu. V minulosti tomu bylo například i telefonicky, poštou nebo dotazníky byly respondentům fyzicky předloženy k vyplnění. Díky dotazníkové metodě je možné získat velké množství dat. Aby byla zajištěna jejich vysoká návratnost, je potřeba uspořádat otázky do přehledného a přirozeného celku, od jednodušších otázek po ty složitější. U standardizovaného dotazování respondenti odpovídají pevně danými odpověďmi. Výhodou je snadné sečtení, vyhodnocení a porovnání dat (Giddens 2013, s. 62-64).

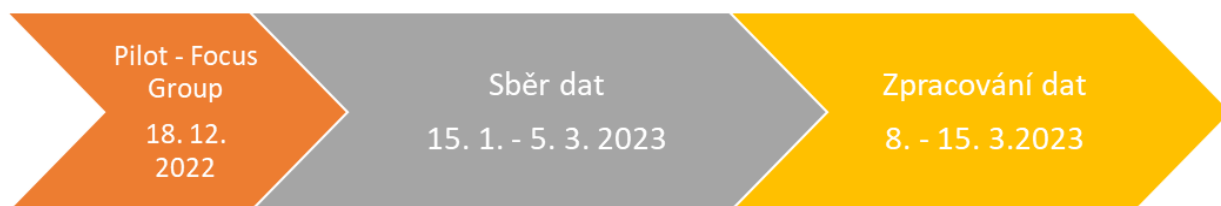
Dle Giddense (2013) je podstatná příprava dotazníkového šetření, která probíhá v následujících krocích:

- Formulace výzkumného problému a definování cílů výzkumu.
- Stanovení reprezentativního vzorku.
- Rozhodnutí o způsobu sběru dat (online forma – email, internetové dotazníky, popřípadě ústně, telefonicky, zaslání dotazníků).
- Návrh výzkumného nástroje – dotazník, formulář, záznamový arch.

Před výzkumem byl dotazník testován metodou Focus Group – skupinová diskuze. Pro lepší pochopení reakcí respondentů na některé otázky byly problematické okruhy z pilotáže testovány na skupině 5 respondentů u skupinové diskuze. Tím se i zkoumala relevantnost odpovědí vzhledem k jejich zaměření.

- **Cílová skupina:** Žáci závěrečných maturitních ročníků (4. ročník) a žáci závěrečných ročníků odborných učilišť (3. ročník).
- **Výběrová metoda:** Stratifikovaný náhodný výběr.
- **Velikost vzorku:** N = 370 osob.
- **Způsob sběru dat:** CAPI – osobní dotazování s pomocí počítače.
- **Místa sběru dat:** Školní učebna nebo domácnosti respondentů.
- **Harmonogram výzkumu:** Znázorňuje obrázek č. 6.

Obrázek č. 6: Harmonogram výzkumu

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

4.3.2 Kvalitativní výzkum

Pokud je výzkum zacílený na hledání motivů, příčin a postojů, mluví se o kvantitativním výzkumu. Typicky je jeho cílem odpovědět na otázku proč, případně jak. Výzkumníci zde pracují s menšími skupinami respondentů nebo s jednotlivci. Nejčastější formy kvalitativního výzkumu jsou skupinové diskuse, individuální hloubkové rozhovory, expertní rozhovory. Spadá sem ale také například etnografický výzkum, což je výzkum chování člověka v jeho přirozeném prostředí. Data kvalitativní povahy se podrobují obsahové analýze. Je potřeba data věcně uspořádat, kategorizovat a najít v nich relevantní informace, které se váží k tématu výzkumu (Eger, Egerová 2022).

Hloubkový rozhovor – Interview

Jedná se o výzkumnou metodu, která umožňuje zachytit nejenom data, ale hlouběji proniká do motivů a postojů respondentů. Probíhá jako účelně vedená konverzace mezi dvěma a více lidmi. Výzkumník pokládá buď pevně danou strukturu jednoznačných uzavřených otázek. Nebo se může jednat o rozhovor, kde není struktura rozhovoru předem stanovená (Eger, Egerová 2022).

Pro tuto diplomovou práci byla zvolena pevně daná struktura uzavřených otázek. Dotazník je přílohou práce – příloha B.

4.4 Výběr výzkumného souboru

Jako hlavní škola, na které se nejvíce vyučuje téma finanční gramotnost byla zvolena Střední škola informatiky a finančních služeb Plzeň (SŠINFIS) a s ní budou následně porovnávány další tři střední školy a jedno učiliště. Tyto školy byly vybrány záměrně tak, aby jejich hlavní obor neměl ekonomické zaměření. Pro první část dotazníkového šetření

kvantitativní části byly vybráni žáci závěrečných ročníků středních škol a středních učilišť.

1. Střední škola informatiky a finančních služeb

Střední škola informatiky a finančních služeb sídlí v Plzni na Klatovské ulici 200 A. Škola, která prošla v průběhu let velkými změnami dnes nabízí moderní obory a jejich absolventi mají širokou uplatnitelnost. Škola nabízí 3 studijní obory: Informační technologie, Logistické a finanční služby a Manipulant logistického provozu – tříletý obor s výučním listem (SŠINFIS, 2022).

Tato škola byla do výzkumu zařazena z důvodu osobních vazeb jak na vedení školy, tak na jednotlivé vyučující. Ale především pro svoje zaměření finančních služeb jednotlivých oborů.

1. Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická

Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická (dále jen SZŠVOŠZ) sídlí v Plzni na Karlovarské ulici 99 a její historie sahá až do roku 1943. Dnes je jednou z největších škol v Plzeňském kraji. Na této zdravotnické škole žáci studují tradiční zdravotnické obory s plnou kvalifikací středního zdravotnického pracovníka. Střední zdravotnická škola nabízí pět studijních oborů: Praktická sestra, Laboratorní asistent, Asistent zubního technika, Masér sportovní a rekondiční a Zdravotnické lyceum (SZŠVOŠZ, 2022).

Tato škola byla do výzkumu zařazena z důvodu odlišného zaměření oproti SŠINFIS či jiným ekonomickým školám.

2. Střední průmyslová škola dopravní

Střední průmyslová škola dopravní (dále jen SPŠD) sídlí na Karlovarské ulici 99. Škola má dlouholetou tradici, která sahá až do roku 1967. Škola vzdělává žáky ve čtyřech oborech vzdělávání zakončených maturitní zkouškou, v pěti oborech vzdělání zakončených výučním listem a v jednom oboru vzdělání denního nástavbového studia poskytujícího střední vzdělání s maturitní zkouškou (SPŠD, 2022). Výuka tříletých oborů probíhá v odloučeném pracovišti v Křimicích. SPŠD je také jednou z největších plzeňských škol. Škola byla do výzkumu zařazena z důvodu odlišného zaměření některých oborů a pro osobní vazby na některé vyučující.

3. Střední průmyslová škola elektrotechnická

Střední průmyslová škola elektrotechnická (dále jen SPŠE) je historicky spjatá se strojírenským průmyslem, který profiloval západní Čechy. Jako samostatný právní subjekt vznikla v roce 1996 a sídlí v Koterovské ulici 96. Škola nabízí 3 studijní obory: Technické lyceum, Elektrotechnika, Informační technologie (SPŠE, 2022).

Tato škola byla do výzkumu zařazena opět z důvodu odlišného zaměření oproti SŠINFIS či jiným ekonomickým školám.

4. Střední škola SOU obchodu a řemesel, spol. s r. o.

Jedná se soukromou střední školu, která sídlí ve Starém Plzenci a nabízí 2 studijní obory:

- Tříleté dálkové nástavbové studium určené pro absolventy tříletých učebních oborů – obor Podnikání. Absolventi jsou připravováni vykonávat činnosti ekonomické, provozně ekonomické, obchodní a administrativní.
- Pětiletý studijní obor dálkovou formou studia. Obor je připraven pro zájemce o středoškolské vzdělání zakončené maturitní zkouškou, kteří mají pouze základní vzdělání, nemají výuční list, případně v předchozích letech nedokončili studium na některé střední škole (SOUOR, 2023).

Škola byla do výzkumu zařazena opět pro osobní vazby, a především z důvodu, že se jedná ve většině případů o již pracující lidi, kteří si z různých důvodů nedokončili studium a rozhodli se pro něj až v pozdější době.

5. Sportovní gymnázium Plzeň

Plzeňské sportovní gymnázium je škola, která nabízí sportovně nadaným žákům možnost studovat a zároveň aktivně sportovat. Sídlí ve Vejprnické ulici 56 a její historie se začala psát v roce 1983. Jedná se o jedinou veřejnou školu tohoto typu v Plzeňském kraji. Hlavním cílem školy je připravit absolventy ke studiu na vysoké škole. Škola nabízí dva studijní obory: Gymnázium se sportovní přípravou a Gymnázium (Sportovní gymnázium Plzeň, 2022).

Škola byla do výzkumu zařazena právě pro svoji odlišnost a unikátnost.

4.5 Realizace a průběh výzkumného šetření

Výzkumné šetření kvantitativní části výzkumu bylo uskutečněno během měsíců února a března 2023. Výzkumné šetření na středních školách a učilištích probíhalo prostřednictvím strukturovaného dotazníku. Celkem bylo dotázaných 370 žáků. Hlavním cílem dotazníku bylo zjistit, zda žáci znají základní pojmy finanční gramotnosti a jakým způsobem je získávají. Otázky byly tvořeny z uzavřených odpovědí, kde žáci měli vždy na výběr 4 – 5 možných odpovědí (strukturovaný dotazník). Díky této formě je možné dotazníky jednoduše a rychle vyhodnotit. Otevřené otázky nebyly využity z důvodu složitosti vyhodnocování a také pro časovou náročnost vyplnění odpovědí pro respondenty. Dotazníky byly rozeslány konkrétním vyučujícím a ti žákům ve výuce rozdali QR kódy nebo odkazy na internetový dotazník společnosti Survio. Tím byla zajištěna 100 % návratnost dotazníků. Účelem dotazníku nebylo zodpovědět co nejvíce otázek správně, ale naopak zjistit, kterým oblastem žáci rozumí a kterým naopak ne. Proto i během vyplňování dotazníků bylo žákům zdůrazněno, že není zapotřebí hledat odpovědi na internetu nebo u spolužáků.

Druhé šetření proběhlo mezi učiteli a řediteli středních škol, a to prostřednictvím strukturovaného rozhovoru. Otázky byly předem rozeslány emailem, aby měli respondenti dostatek času na přípravu. Tohoto šetření se účastnilo celkem 8 vyučujících a ředitelů z jednotlivých škol. Učitelé ekonomických předmětů ze SPŠD, SZŠVOŠZ a SPŠE odpověděli elektronickou formou. S učiteli a řediteli z SŠINFIS, SOUOR byl veden osobní rozhovor a odpovědi na otázky byly zaznamenány do deníku.

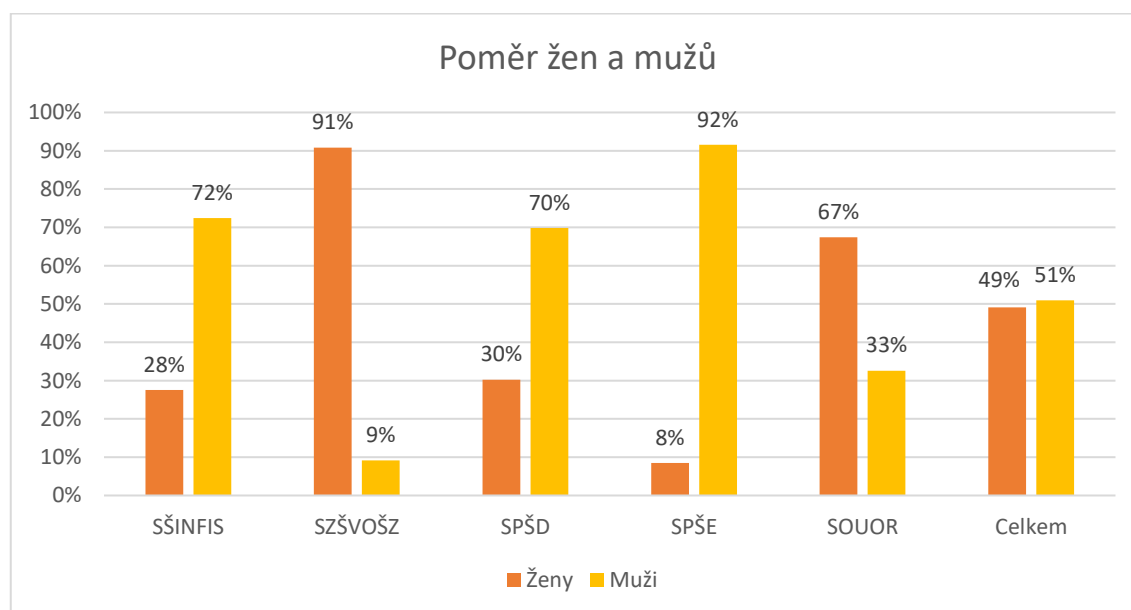
5 Výsledky a interpretace výzkumného šetření

Tato kapitola se věnuje výsledkům, které byly získané prostřednictvím sběru dat pomocí kvantitativního a kvalitativního výzkumu. Hodnoty výzkumného šetření jsou ilustračně uváděny v grafech nebo tabulkách. Získaná data kvantitativního výzkumu byla také statisticky zpracována. Výsledky jsou prezentovány v pořadí podle jednotlivých škol.

První část Dotazníku byly obecné otázky jako je pohlaví dotazovaných respondentů, sebehodnocení finanční gramotnosti, postoj ke znalosti finanční terminologie a finančnímu vzdělávání. **Jednalo o otázky č. 1, 2, 3, 4 a 5.**

Graf č. 1 znázorňuje procentuální vyjádření žen a mužů z jednotlivých škol, kteří se zapojili do dotazníkového šetření. Tento poměr odráží rozmanitá zaměření a studijní obory jednotlivých škol. To bylo důvodem, proč byly pro toto dotazníkové šetření vybrány. V celkovém součtu je však podíl žen a mužů vyrovnaný. Z celkových 370 dotázaných bylo 181 žen a 189 mužů.

Graf č. 1: Poměr žen a mužů

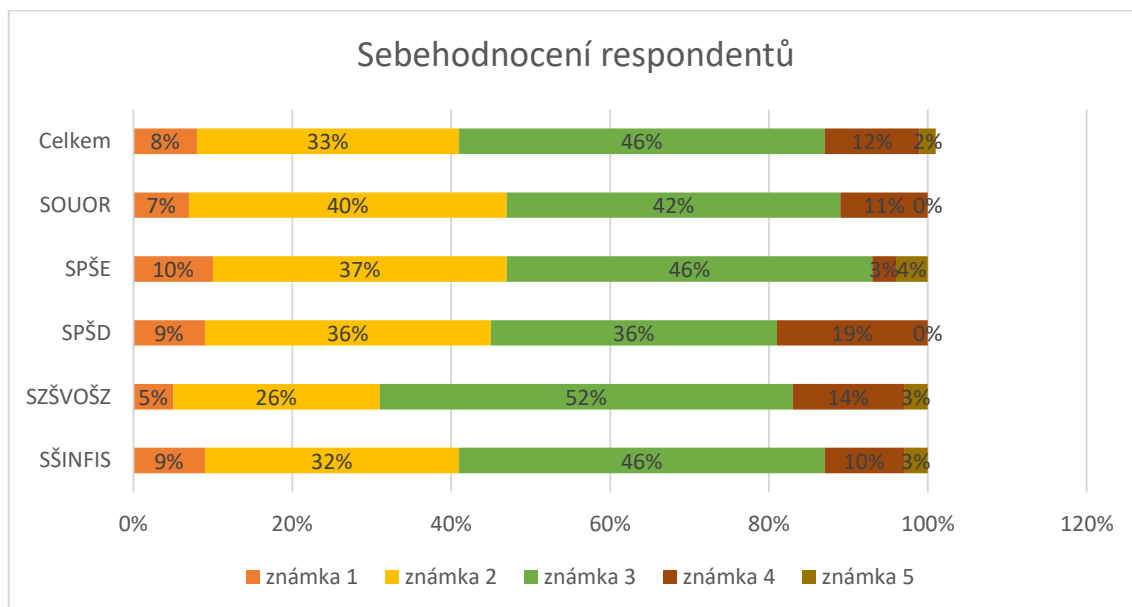

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Na otázku č. 2 Jak osobně hodnotím své znalosti finanční terminologie? odpovědělo nejvíce žáků – 46 % ze všech dotázaných, že se hodnotí známkou 3 – tedy průměrné hodnocení. Toto hodnocení znázorňuje graf č 2. Vzhledem k tomu, že žáci na otázky prověřující finanční gramotnost odpovídali ve většině případů právně, svoje schopnosti

v této oblasti tedy podceňují. Druhý nejčastější výskyt je u známky 2 a 33 %. Pozitivní je, že se pouhá 2 % žáků hodnotí nejhorší známkou.

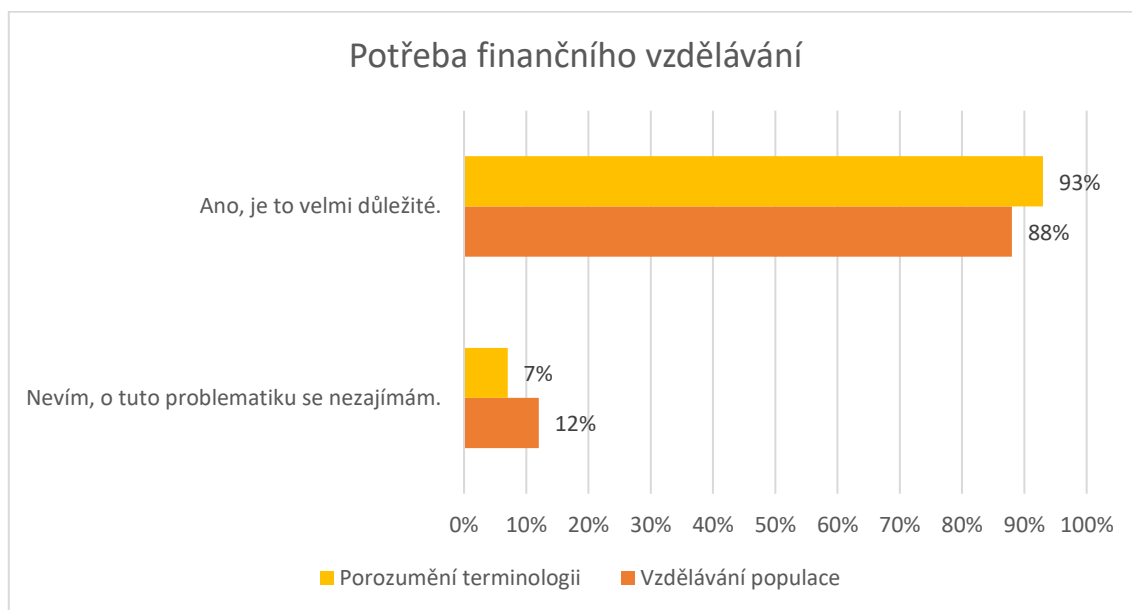
Graf č. 2: Sebehodnocení respondentů

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Na otázku 3 a 4, které se týkaly důležitosti porozumění finanční terminologii a důležitosti vzdělávání dospívající populace odpověděla v obou případech většina respondentů, že je to velmi důležité. Žádný respondent to nepovažuje za nedůležité a někteří se o tuto problematiku vůbec nezajímají. Odpovědi na obě otázky znázorňuje graf č. 3, který není rozpracován podle škol, protože výsledky byly téměř totožné.

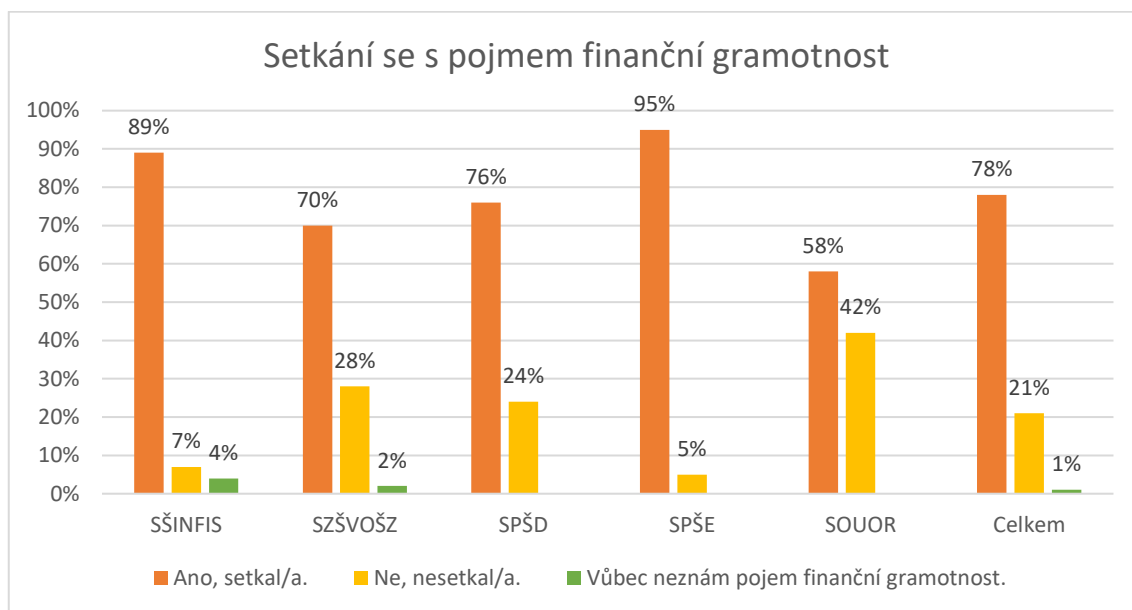
Graf č. 3: Potřeba finančního vzdělávání

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Na otázku č. 5 *Setkal/a jsem se v nějakém předmětu s tématem finanční gramotnosti?* odpovědělo 78 % respondentů kladně, 21 % respondentů záporně a 1 % tento pojem vůbec nezná. Výsledky za jednotlivé školy jsou uvedené v grafu č. 4. Jediná škola, kde se 58 % respondentů s pojmem finanční gramotnosti setkalo a 42 % respondentů nesetkalo, je odborné učiliště obchodu a řemesel ve Starém Plzenci. Hlavním důvodem je daleko vyšší věkový průměr žáků, kteří si na této škole dodělávají středoškolské vzdělání, a to většinou při zaměstnání. Věkový průměr je 35 let a v době, kdy navštěvovali základní nebo střední školu nebyla finanční gramotnost do výuky začleňovaná v takové míře jako dnes. U ostatních škol je u závěrečných ročníků průměrný věk žáků 19,5 roku. Největší procento žáků, které se setkalo s finanční gramotností ve výuce je na SPŠE. Zde kladně odpovědělo 95 % dotázaných respondentů.

Graf č. 4: Setkání se s pojmem finanční gramotnost na jednotlivých školách

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Následující jednotlivé oblasti Dotazníku budou zpracované vždy za jednotlivé školy.

5.1 Střední škola informatiky a finančních služeb (SŠINFIS)

Výuka finanční gramotnosti na SŠINFIS *probíhá* již od prvního ročníku napříč všemi studijními obory. Je zařazena do následujících předmětů: Ekonomika a finančnictví, Učební praxe, Účetnictví, Fiktivní firma, Fiktivní banka, Management v IT, Řízení projektů, Bankovníctví a poštovníctví a Základy společenských věd (SŠINFIS, 2023).

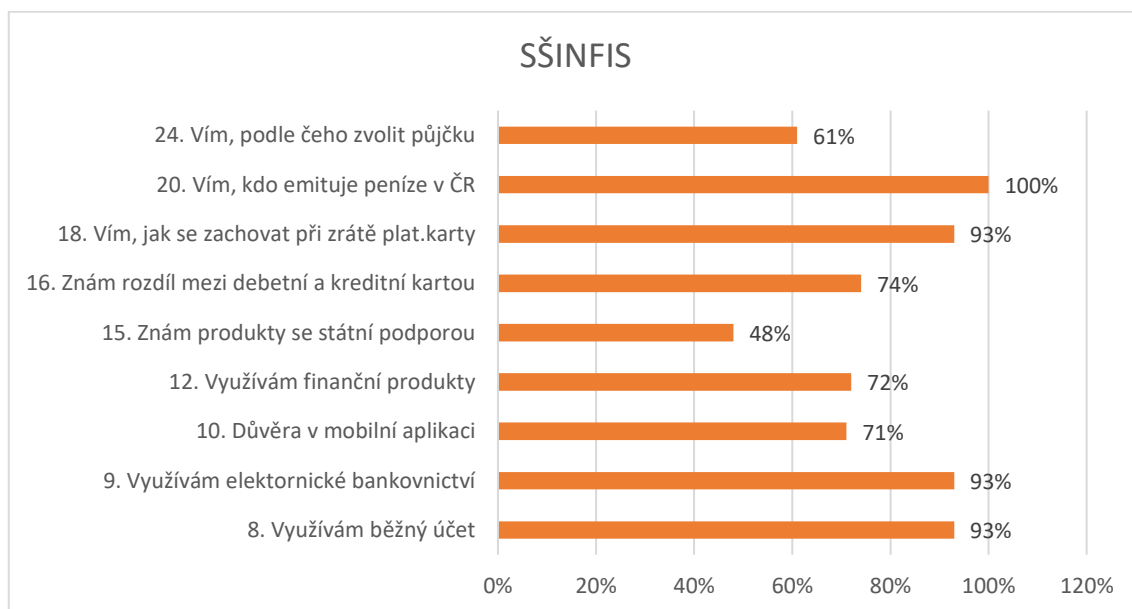
Školu navštěvuje více jak 500 žáků. Do výzkumu byly zapojené tři třídy závěrečných maturitních ročníků oborů Informační technologie (IT) a Logistické a finanční služby (LFS). Žáci jsou ve věku 18 – 21 let.

Jako svůj příjem uvedlo 49 % dotázaných respondentů kapesné od rodičů v kombinaci s přivýdělkem na brigádě. Ostatní respondenti uvedli, že mají buď pouze kapesné od rodičů nebo naopak nějakou brigádu či jiný přivýdělek.

Z grafu č. 1 znázorňující poměru žen a mužů celého výzkumného šetření vyplývá, že do výzkumného šetření se na SŠINFIS zapojil větší počet mužů než žen. Z celkového počtu 69 žáků bylo 50 mužů – 72 % všech dotázaných, žen odpovídalo 19, tedy 23 % všech dotázaných.

Otázky č. 8, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 20, 24 zkoumaly zkušenosti respondentů s finančními produkty a se základními znalostmi v oblasti financí. Jednotlivé odpovědi znázorňuje graf č. 5.

Graf č. 5: Odpovědi na téma finanční produkty

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Z celkového počtu 69 žáků využívá 93 % respondentů běžný účet v některé z komerčních bank a zároveň využívají elektronické bankovnictví k tomuto běžnému účtu. Ostatní dotázaní běžný účet s internetovým bankovnictvím a platební kartou buď nemají, anebo ho mají, ale nevyžívají.

Méně respondentů však využívá platební kartu v podobě mobilní aplikace v mobilním telefonu. Důvěru v její bezpečnost má jen 71 % respondentů. 17 % respondentů ji využívá, přestože pochybuje o její bezpečnosti a 12 % ji právě z obavy, že se dá velmi snadno zneužít raději nevyžívá vůbec.

Na dotaz, zda žáci využívají některé vyjmenované finanční produkty, odpovědělo 72 % dotázaných kladně. Žádné finanční produkty nevyžívá 28 % dotázaných. Zastoupení jednotlivých odpovědí znázorňuje tabulka č. 2. Pozitivní je minimální zastoupení úvěrových produktů jako je kontokorent a kreditní karta.

Tabulka č. 2: Využití finančních produktů

Odpověď	Podíl
Žádné produkty nevyužívám	28 %
Spořicí účet	22 %
Využívám více produktů	16 %
Stavební spoření	15 %
Kryptoměny	8 %
Investice	6 %
Kreditní karta (půjčka)	3 %
Jiná...	1 %
Kontokorent	1 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Velmi pozitivní zjištění je, že 93 % správně odpovědělo na otázku, jak se zachovat v případě ztráty platební karty. 4 % respondentů neví, co v takové situaci dělat, 1 % by nedělalo vůbec nic a zbytek běžný účet nevyužívá.

Kde ale chybí znalosti, je oblast produktů se státní podporou. Zde správně odpovědělo pouze 48 % respondentů. Výsledek přikládám tomu, že se jedná o produkty (penzijní spoření a stavební spoření), které nejsou cílené na takovou věkovou skupinu. Ve výuce se vyučují okrajově v předmětech Bankovníctví, který je pouze u jednoho maturitního ročníku (LFS) ze tří dotázaných. Ostatní dva obory jsou zaměřené na informační technologie.

Na otázku, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou odpovědělo správně 74 % správně, zbytek dotázaných zvolil špatnou odpověď.

Na dotaz, kdo v České republice vydává (emituje) peníze odpovědělo dokonce 100 % respondentů správně.

U dotazu, podle čeho zvolit úvěr, odpovědělo správně 61 % respondentů. Ostatní respondenti by nevybírali podle RPSN, ale například podle reklamy nebo podle výše měsíční splátky.

Otázky č. 6, 13, 14 byly zaměřené na téma rodinného rozpočtu a odkládání si úspor.

Při zjišťování, zda žáci znají příjem svých rodičů a za co ho utrácejí, odpovědělo souhlasně 67 % respondentů. Zbytek dotázaných se o tuto problematiku nezajímá, nebo uvedlo, že příjem svých rodičů neznají. S otázkou, zda žáci plánují svoje výdaje a

přemýšlí, co si za ně koupí souhlasilo dokonce 86 % respondentů. Ostatní odpověděli záporně. Podíl odpovědí na otázku, jak pravděpodobně naložím s ušetřenými penězi představuje tabulka č.3. Finančně gramotně uvažuje 58 % respondentů a peníze si odloží na budoucí spotřebu, jen 14 % by si koupilo něco, co nepotřebuje.

Tabulka č. 3: Plánování výdajů

Odpověď	Podíl
Peníze si odložím na nějakou budoucí potřebu.	58 %
Peníze použiju na koupi něčeho, co jsem si dlouho přála.	16 %
Peníze utratím za něco, co ani nepotřebuji.	14 %
Jiná...	12 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky č. 5, 11, 17, 22, 26 zjišťovaly, zda si žáci finanční gramotnost osvojili formálním, neformálním či informální způsobem.

Na otázku, zda se žáci setkali s finanční gramotností ve škole v nějakém předmětu – nebylo specifikováno kterém, odpovědělo kladně 88 % respondentů. Jedná se tedy především o formální vzdělávání. Zbýlých 12 % odpovědělo, že se finanční gramotností buď nesetkalo nebo tento pojem vůbec neznají. Vysoký počet kladných odpovědí koresponduje s výše uvedeným výčtem předmětů, kam je finanční gramotnost na SŠINFIS začleněná. SŠINFIS se také každoročně zapojuje do celostátní soutěže ve Finanční gramotnosti, která má dokonce celosvětovou působnost. Již jedenáctého ročníku, který proběhl v roce 2022, se zúčastnilo 176 zemí světa a 53 000 000 dětí. Smyslem iniciativy je upozornit na nutnost výuky a osvojování si zdravých finančních návyků od útlého věku až do dospělosti (Finanční gramotnost, 2023). V březnu a dubnu 2023 probíhají v České republice krajská kola 12. ročníku, kterého se opět zúčastní i SŠINFIS a do soutěže je nominováno 6 jeho zástupců. Celostátní finále proběhne koncem dubna 2023. Ze všech škol, zapojených do výzkumného šetření se této soutěže účastní pouze SŠINFIS.

Téma běžných účtů však žáci řeší více neformálně a informálně, tedy 70 % respondentů odpovědělo, že tuto problematiku řešili doma s rodiči a 13 % odpovědělo, že viděli reklamu na sociálních sítích nebo v médiích. Dalších 13 % odpovědělo, že se o běžných účtech dozvědělo z besedy, která probíhala ve škole – toto vzdělávání radíme také do

neformálního způsobu. O běžných účtech nemá žádné informace 4 % dotázaných respondentů.

Téma finančních produktů znázorňuje tabulka č. 4. Největší podíl respondentů 52 % odpověděl, že toto téma nezná. Tak vysoký podíl může být vysvětlený tím, že v dotazníku nebyly produkty blíže specifikovány a je možné, že si žáci neuměli nic konkrétního pod tímto pojmem představit, i když některé finanční produkty znají a využívají, jak vyplynulo z ostatních otázek šetření. Informace získává formálně (ve škole z výuky) jen 12 % respondentů. Neformální a informální získávání informací zastupuje 23 % respondentů, tzn. získávání informací od rodičů nebo z různých médií. Pozitivní je, že 53 %, tedy větší podíl respondentů, má o informace zájem a menší podíl nezájem. Ten je zastoupen pouze 13 % dotázaných respondentů.

Tabulka č. 4: Získávání informací o finančních produktech

Odpověď	Podíl
Neznám je, ale rád/a bych se dozvěděl/a více.	52 %
Neznám je a tato problematika mě ani nezajímá.	13 %
Jsme se učili ve škole, a proto je znám.	12 %
Rodiče o nich často diskutují.	12 %
Znám z reklam na sociálních sítích, internetu nebo z médií.	11 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Téma inflace a bankovních kurzů žáci znají nejvíce ze sociálních sítí, televizních zpráv či médií, kde je častým tématem. Takto odpovědělo 60 % respondentů a 29 % respondentů zvolilo jako odpověď, že se o této problematice učí ve škole. Zde oproti běžným účtům zaujmuli rodiče až třetí místo s 6 %. Shodná 3 % dopověděli, že se o tuto problematiku buď nezajímá, anebo, že jí neznají, ale rádi by se něco dozvěděli. I zde převažuje neformální a informální vzdělávání nad formálním.

O tématu zadluženosti českého státu si nejvíce respondentů čte na webu, protože se o toto téma zajímají. Pro přehlednost jsou podíly odpovědí shrnuté v tabulce č. 5. Druhé největší zastoupení má výuka ve škole. I v tomto tématu převažuje informální vzdělávání nad formálním.

Tabulka č. 5: Získávání informací o zadluženosti českého státu

Odpověď	Podíl
Čtu si různé články na webu, protože mě toto téma zajímá.	36 %
Vím dostatek informací díky výuce ve škole.	20 %
Nevím žádné informace, ale zajímaly by mě.	16 %
Tato problematika mě nezajímá.	15 %
Vím dostatek informací od rodičů, tuto problematiku doma řešíme.	13 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 19, 21, 23, 25 byly zaměřené na inflaci, výměnu peněz a půjčování si peněz.

Na otázku, co se stane s penězi, které mají doma uložené v „šuplíku“ správně odpovědělo 75 % respondentů, a tedy znají pojmy inflace, nominální a reálná hodnota peněz. Ostatní respondenti zvolili špatnou odpověď.

Peníze na zahraniční pobyt by si vyměnilo podle aktuálního směnného kurzu 68 % respondentů, 25 % platí v zahraničí platební kartou a ostatním by s problematikou pomohli rodiče nebo jim je jedno, kde si peníze vymění.

Problematiku půjčení peněz znázorňuje tabulka č. 6. Zde mohli respondenti označit více odpovědí. Pozitivním zjištěním je fakt, že by se nikdo z dotázaných nezadlužoval pro nákup nového oblečení či mobilního telefonu a 33 % dotázaných by si nevezalo půjčku vůbec. Pokud by se zadlužovali, tak jen z důvodu pořízení vlastního bydlení.

Tabulka č. 6: Podíl odpovědí na otázku č. 23

Odpověď	Podíl
Půjčka na bydlení.	62 %
Peníze bych si nepůjčil/a.	33 %
Půjčka na vybavení bytu/podnájmu...	25 %
Půjčka na dovolenou.	3 %
Nákup nového oblečení.	0 %
Koupě mobilního telefonu.	0 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Na otázku, jak vyřešit problém s nesplácením půjčky odpovědělo 86 % respondentů správně. Pokud by si půjčili peníze a dostali se do finančních problémů, řešili by situaci snížením splátek. 11 % respondentů by si půjčilo peníze od známých a jen 3 % by řešily situaci špatným způsobem – tedy čekat, co se stane, anebo si vzít další půjčku. Zde se

potvrzuje, že se žáci v sebehodnocení finančních znalostí podceňovali, protože ve většině případů zvolili vhodná řešení.

U následujících škol zapojených do dotazníkového šetření se nebudou pouze zkoumat odpovědi na jednotlivé otázky, ale budou se porovnávat odlišnosti s daty získanými ze SŠINFIS.

5.2 Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická (SZŠVOŠZ)

Oproti SŠINFIS, který je zaměřen na informatiku a finanční služby, je zdravotnická škola zaměřena především na profesní vzdělávání budoucího lékařského personálu. Finanční gramotnost zde tudíž není hlavním tématem, přesto se začleňuje do ŠVP. Její *výuka probíhá* v předmětu Ekonomika. Školu navštěvuje více než 1000 žáků a do výzkumu se opět zapojily pouze závěrečné maturitní ročníky. Jednalo se o 4 třídy různých studijních oborů.

Z grafu č. 1 znázorňující poměru žen a mužů vyplývá, že se do výzkumného šetření na SZŠVOŠZ zapojil větší počet žen než mužů. Z celkového počtu 98 žáků odpovědělo 89 dívek – 91 % všech dotázaných a 9 chlapců – 9 % všech dotázaných respondentů. 50 % dotázaných respondentů uvedlo jako svůj příjem kapesné od rodičů v kombinaci s přivýdělkem na brigádě. Ostatní respondenti uvedli, že mají buď pouze příjem od rodičů – 32 % nebo naopak nějakou brigádu či jiný přivýdělek – 18 %.

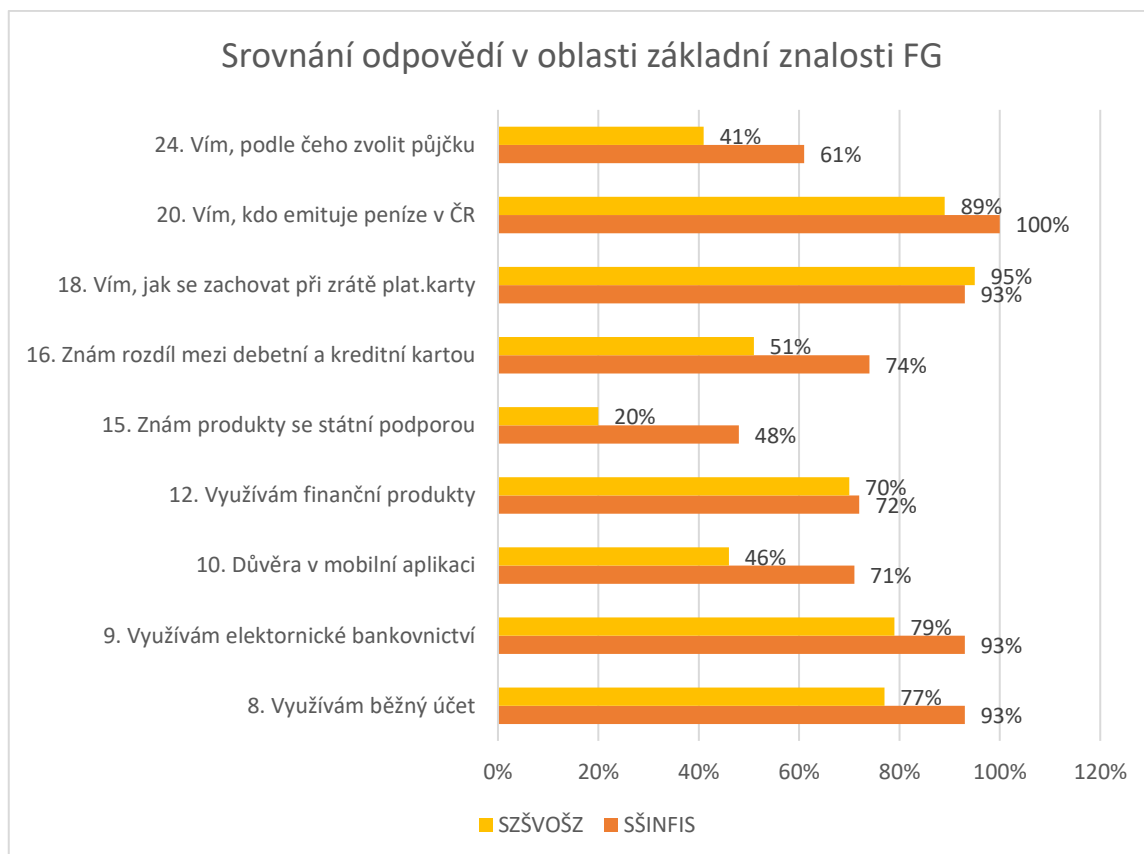
Otázky č. 8, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 20, 24 zkoumaly zkušenosti respondentů s finančními produkty a se základními znalostmi v oblasti financí.

Srovnání odpovědí obou škol znázorňuje graf č. 6. Z níže uvedených výsledků je vidět, že výuka na škole probíhá pouze v jednom předmětu. Největší rozdíl oproti žákům SŠINFIS je u otázky č. 16, která se dotazuje na produkty se státní podporou. Jen 20 % respondentů odpovědělo správně. 80 % tedy zvolilo chybnou odpověď.

Na dotaz, jaký je rozdíl mezi platební a debetní kartou odpověděla správně pouze polovina respondentů a méně jak polovina – 41 % znala pojem RPSN v souvislosti s poskytováním půjček. Pozitivní fakt je ten, že žáci, kteří využívají běžný účet by se správně zachovali při ztrátě platební karty. Zde správně odpovědělo 95 % respondentů.

U dotázaných žáků SZŠVOŠZ nevzbuzuje důvěru platební karta v podobě mobilní aplikace. To může být také ovlivněno pohlavím respondentů, ženy jsou v této oblasti obezřetnější než muži. Využívá jí jen 46 % respondentů a zbytek této aplikaci vůbec nedůvěřuje.

Graf č. 6: Srovnání odpovědí na otázky základní znalosti FG SZŠVOŠZ a SŠINFIS

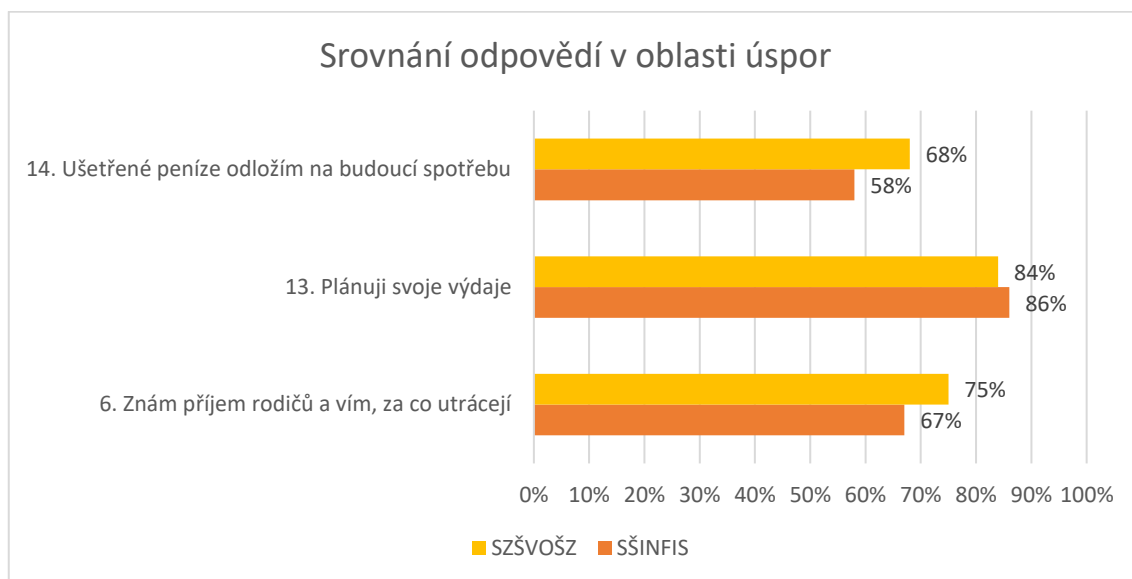

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 6, 13, 14 byly zaměřené na téma rodinného rozpočtu a odkládání si úspor.

Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 7. U otázek zaměřených na domácí rozpočet, příjem rodičů a úspory se domnívám, že vliv na odpovědi má pohlaví respondentů. Příjem rodičů a za co jej utrácejí znají lépe žáci SZŠVOŠZ než žáci SŠINFIS. Byli by i zodpovědnější ke svým úsporám. Dá se předpokládat, že u dívek/žen je většinou větší zájem o rodinná témata a je zde větší kontakt s rodiči než u chlapců/mužů. Otázka plánování svých výdajů přinesla shodný počet kladných odpovědí na obou školách.

Graf č. 7: Srovnání odpovědí v oblasti úspor SZŠVOŠZ a SŠINFIS

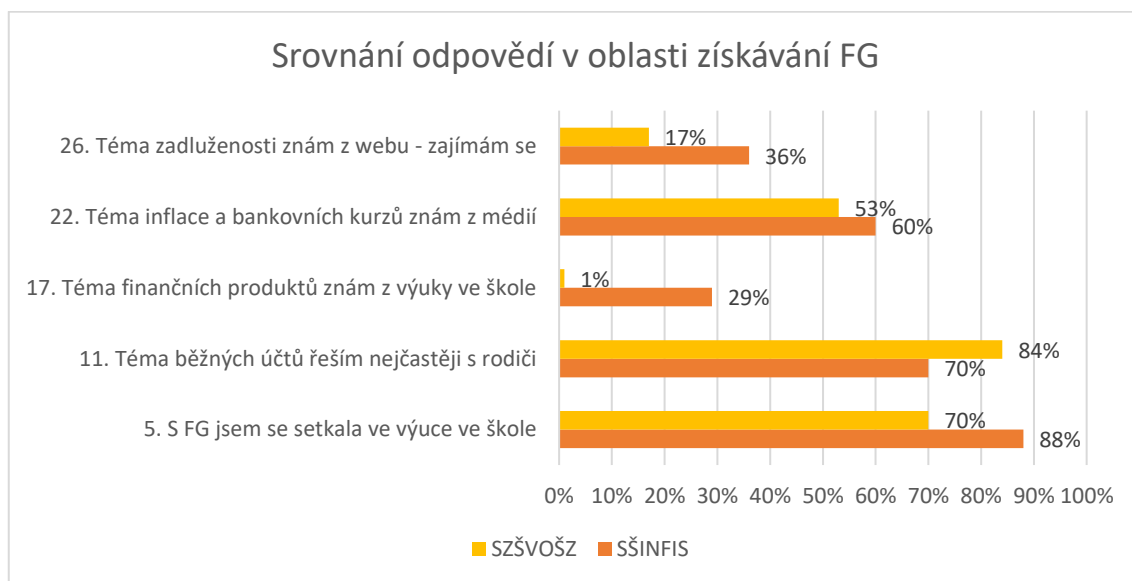

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky č. 5, 11, 17, 22, 26 zjišťovaly, zda si žáci finanční gramotnost osvojili formálním, neformálním či informální způsobem.

Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 8. Výše uvedená domněnka, že dívky/ ženy většinou více diskutují se svými rodiči koresponduje i s tématem, jakým způsobem informace o FG získávají. U SZŠVOŠZ byla nejčastější odpovědí, že informace získávají od rodičů a následně, že tuto problematiku znají z médií a sociálních sítí. Dominující je tedy informální a neformální vzdělávání. Pouhé 1 % odpovědělo, že téma finančních produktů zná ze školy, přestože 70 % odpovědělo, že FG se učili ve škole.

Graf č. 8: Srovnání odpovědí v oblasti získávání FG SZŠVOŠZ a SŠINFIS

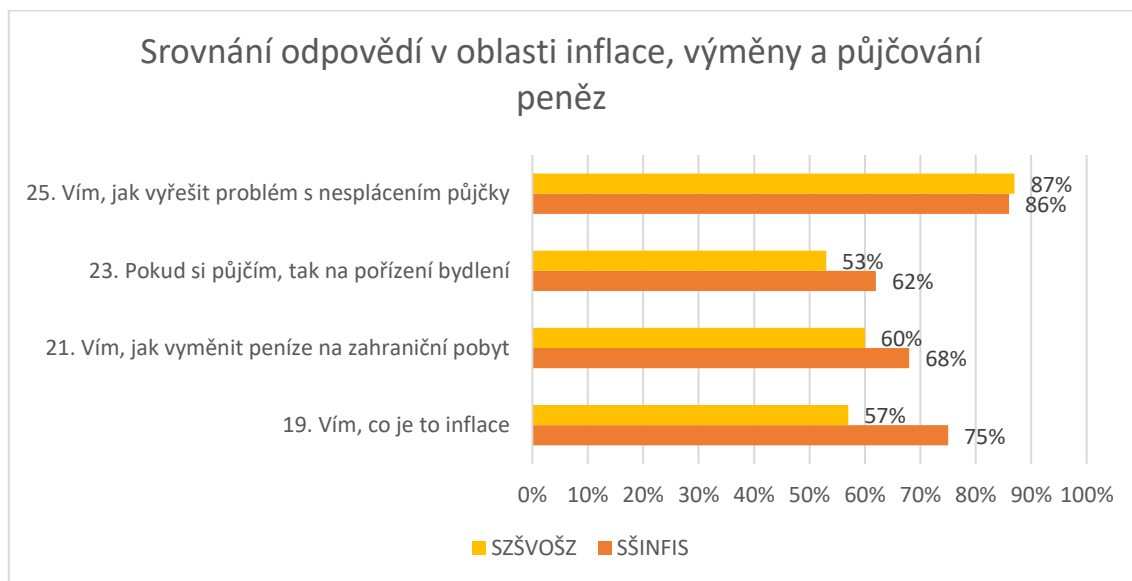
Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 19, 21, 23, 25 byly zaměřené na inflaci, výměnu peněz a půjčování si peněz.

Problém s nesplácením půjčky by správně vyřešili i žáci SZŠVOŠZ, 87 % by se zachovalo finančně gramotně. A to i přesto, že se 60 % respondentů odpovědělo, že je tato problematika buď nezajímá, anebo nemá žádné informace. 22 % respondentů odpovědělo, že se o této problematice baví doma s rodiči. To znamená, že zde opět převažuje informální vzdělávání a že tato forma vzdělávání má v životě dospívající mládeže pozitivní vliv.

U otázky na téma půjčení si peněz mají žáci SZŠVOŠZ nižší responzi, a to opět příkládám tomu, že odpovídalo větší množství žen než na SŠINFIS. I z průzkumů vyplývá, že ženy si půjčují méně než muži a ženy si naopak více vytvářejí rezervy a úspory (Czech news center, 2022). Srovnání odpovědí na otázky znázorňuje graf č. 9.

Graf č. 9: Srovnání odpovědí v oblasti inflace, výměny a půjčování peněz SZŠVOŠZ a SŠINFIS

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

5.3 Střední průmyslová škola dopravní Plzeň (SPŠD)

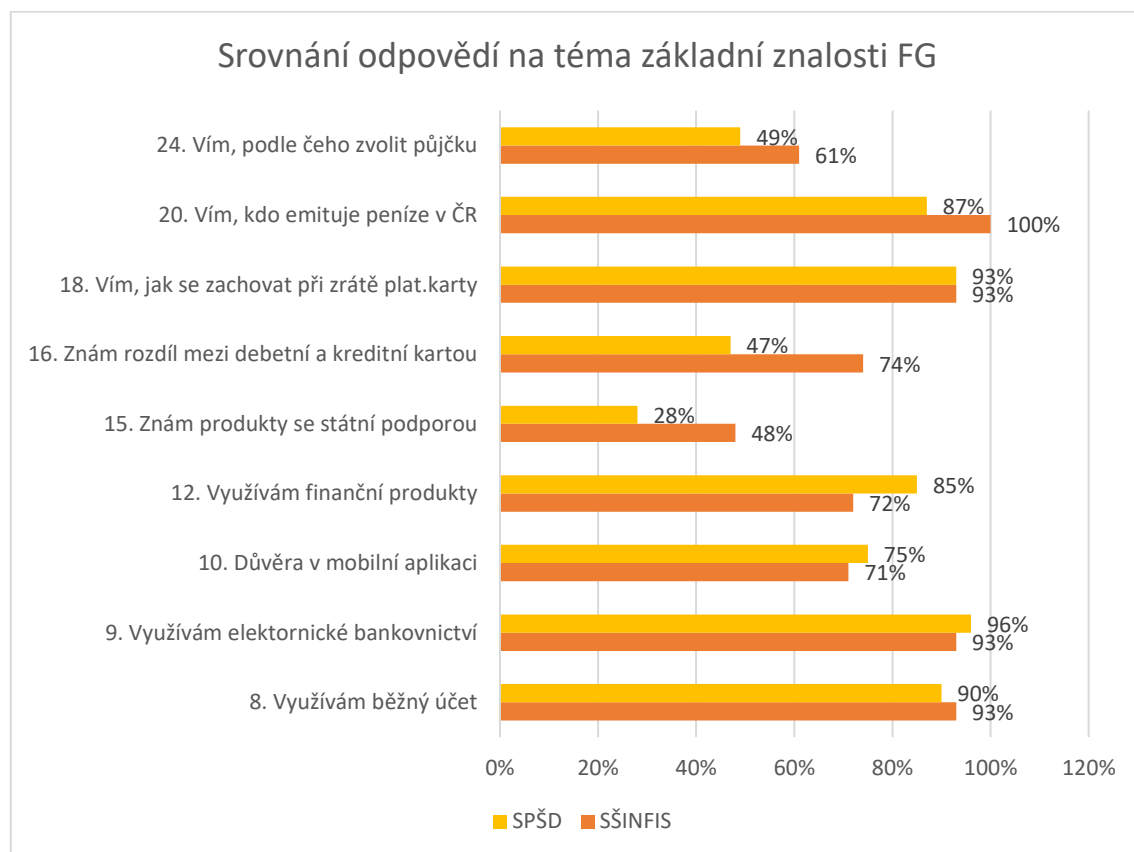
Finanční gramotnost na SPŠD není začleňována do ŠVP a její *výuka neprobíhá*. Školu navštěvuje téměř 1200 žáků. Do výzkumu se zapojily celkem 3 třídy závěrečných maturitních ročníků. Z celkového počtu 58 dotázaných žáků bylo 37 mužů – 70 % a 16 žen – 30 % dotázaných žáků. Stejně jako u SŠINFIS a SZŠVOŠZ, zde žáci hojně využívají běžný účet a internetové bankovníctví a to 90 % respondentů. Jako svůj příjem uvedlo 47 % kapesné od rodičů v kombinaci s přivýdělkem na brigádě. Brigádu jako svůj jediný příjem uvedlo 32 % a jen 10 % respondentů se spoléhá pouze na kapesné. Zbytek respondentů buď příjem nemá, anebo uvedli odpověď „*Jiné*“.

Otázky č. 8, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 20, 24 zkoumaly zkušenosti respondentů s finančními produkty a se základními znalostmi v oblasti financí.

Stejně jako u SŠINFIS a SZŠVOŠZ, zde žáci hojně využívají běžný účet a internetové bankovníctví. Kladně odpovědělo 90 % respondentů. Překvapivým faktem je, že pouze 47 % respondentů zná rozdíl mezi debetní a kreditní kartou. Pozitivní je, že i tito respondenti jsou erudovaní pro případ ztráty platební karty a ví, jak se v tomto případě zachovat. Dalším překvapivým výsledkem je, že 85 % respondentů využívá nějaké finanční produkty, ale pouze 28 % správně odpovědělo na dotaz, které produkty mají

státní podporu. Nižší responze u jednotlivých odpovědí oproti SŠINFIS přikládám především absenci finanční gramotnosti ve výuce. Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 10.

Graf č. 10: Srovnání odpovědí na otázky základní znalosti FG SPŠD a SŠINFIS

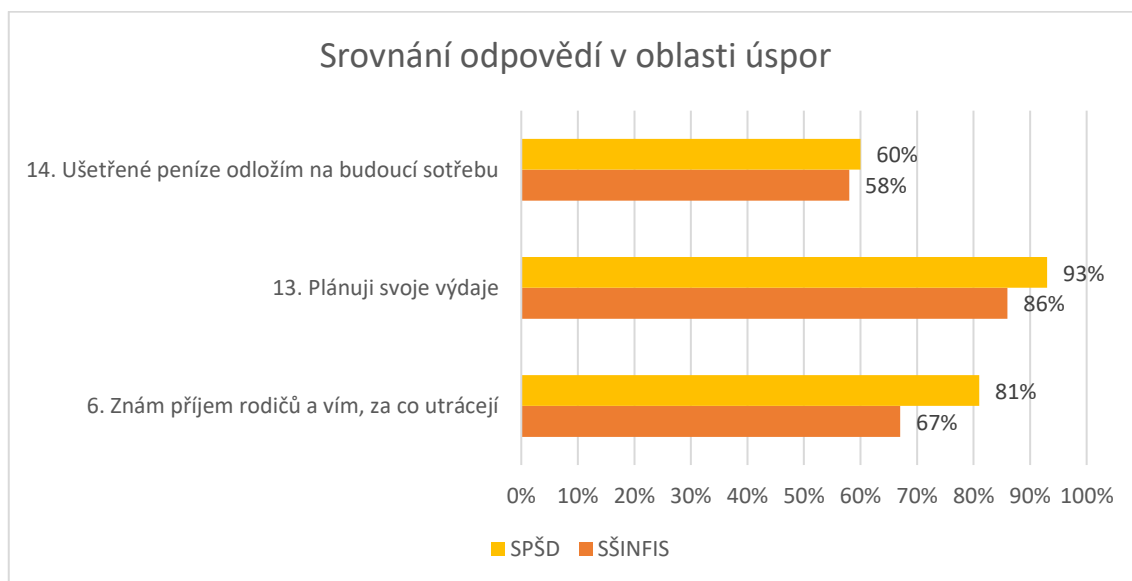

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 6, 13, 14 byly zaměřené na téma rodinného rozpočtu a odkládání si úspor.

U této oblasti je největší rozdíl v otázce, zda respondenti znají příjem rodičů. U SPŠD kladně odpovědělo 81 % a u SŠINFIS 67 %. Poměr žen a mužů je na obou školách shodný, jedná se o závěrečné maturitní ročníky. Zde je velmi těžké identifikovat opodstatnění tohoto rozdílu. Bylo by potřeba udělat např. focus group v těchto skupinách, ale to nebylo předmětem této práce. Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 11.

Graf č. 11: Srovnání odpovědí v oblasti úspor SPŠD a SŠINFIS

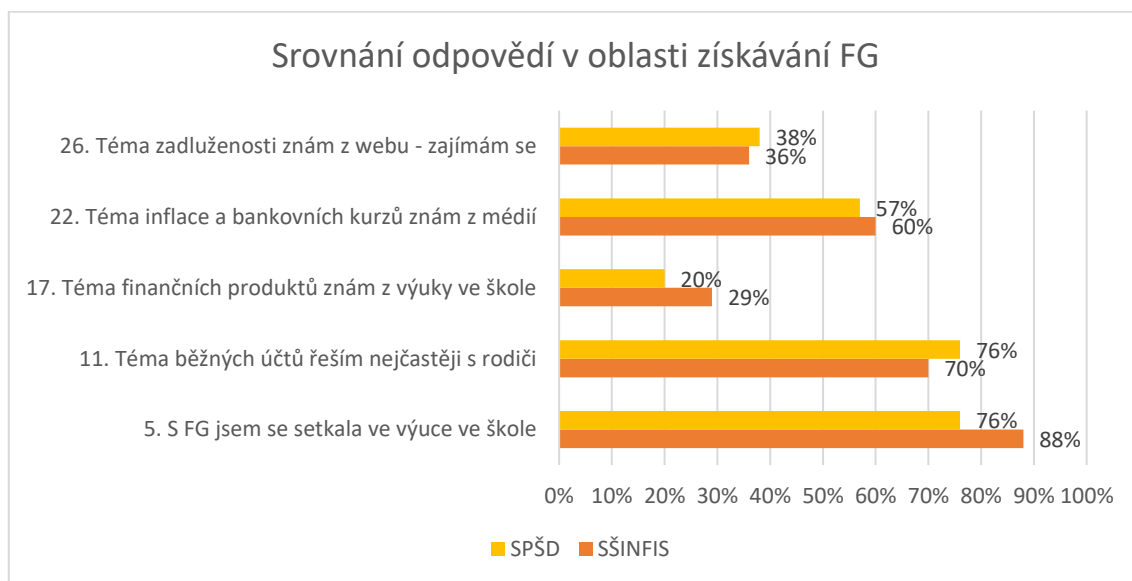

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky č. 5, 11, 17, 22, 26 zjišťovaly, zda si žáci finanční gramotnost osvojili formálním, neformálním či informální způsobem.

Podíl odpovědí na otázky, zda žáci získávají informace formálně, neformálně nebo informálně je u SPŠD a u SŠINFIS velmi podobný. Zajímavý je fakt, že u SPŠD odpovědělo 76 % respondentů, že finanční gramotnost zná z výuky ve škole, i když se na škole do ŠVP nepromítá a nevyučuje se. Je možné, že se žáci s výukou setkali již na základní škole, kde je do ŠVP zařazená. Srovnání odpovědí na otázky znázorňuje graf č. 12.

Graf č. 12: Srovnání odpovědí v oblasti získávání FG SPŠD a SŠINFIS

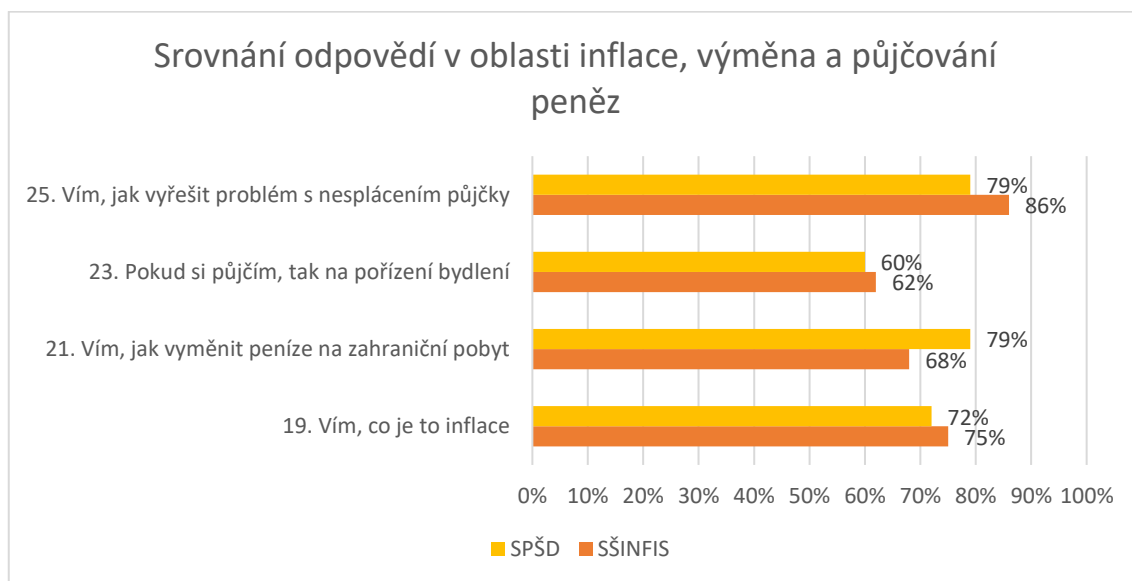

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 19, 21, 23, 25 byly zaměřené na inflaci, výměnu peněz a půjčování si peněz.

V oblasti inflace a půjček odpovídali žáci SPŠD stejně jako žáci SŠINFIS. Na zahraniční pobyt by si peníze vyměnilo podle aktuálního kurzu 79 % respondentů, 19 % platí v zahraničí platební kartou, zbytek této problém nechá na rodičích. U SŠINFIS by platební kartou platilo 32 % respondentů. Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 13.

Graf č. 13: Srovnání odpovědí v oblasti inflace, výměna a půjčování peněz SPŠD a SŠINFIS

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

5.4 Střední průmyslová škola elektrotechnická (SPŠE)

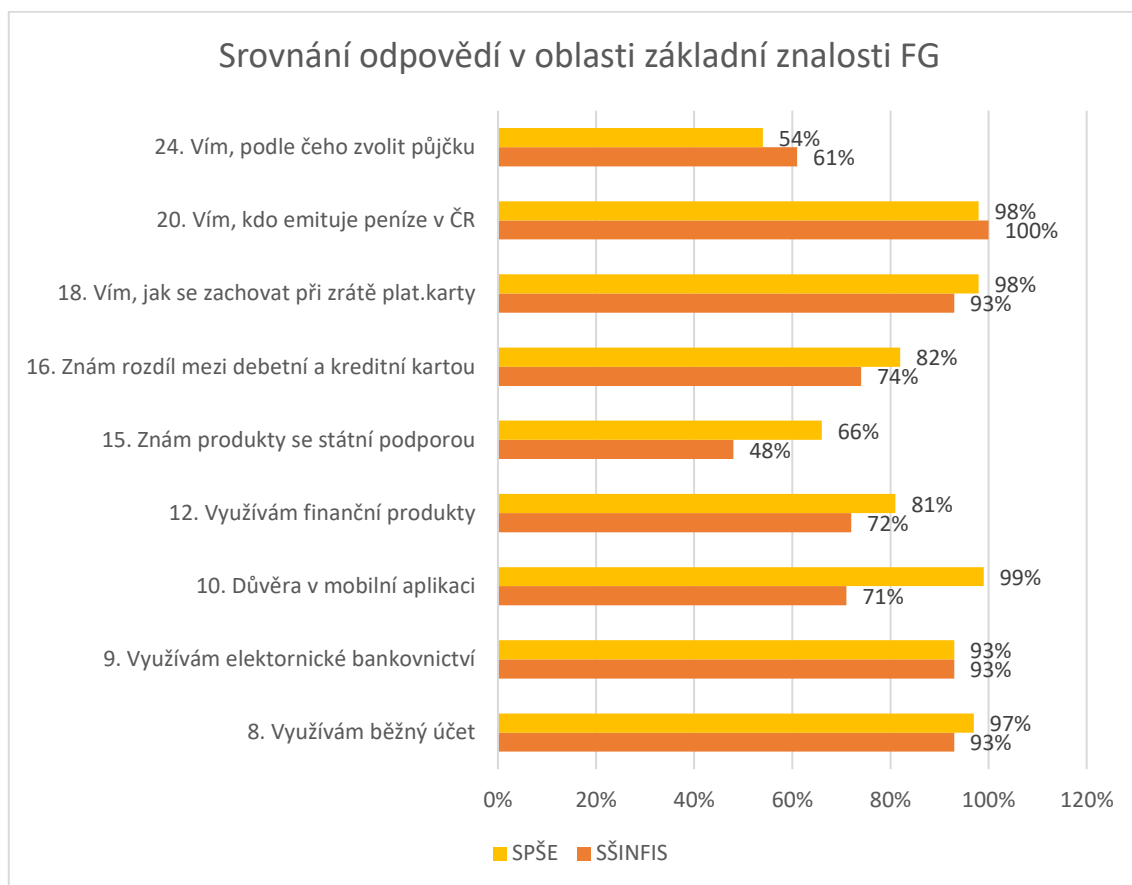
Finanční gramotnost na SPŠE je začleňována do ŠVP a její *výuka probíhá*. Výuka se promítá do předmětů Ekonomika a marketing, Ekonomie v praxi, Ekonomické aplikace, Základy účetnictví a Právo. Školu navštěvuje necelých 900 žáků. Do výzkumného šetření se opět zapojily pouze závěrečné maturitní ročníky. Jednalo se o 3 třídy různých studijních oborů.

Z grafu č. 1 znázorňující poměr žen a mužů vyplývá, že se do výzkumného šetření na SPŠE zapojil větší počet mužů než žen. Z celkového počtu 53 žáků odpovědělo 16 žen – 30 % všech dotázaných a 37 mužů – 70 % všech dotázaných respondentů. Jako svůj příjem uvedlo 58 % dotázaných respondentů kapesné od rodičů v kombinaci s příjmem na brigádě. Pouze na kapesném je závislých 20 % respondentů a zbytek respondentů uvedl jako zdroj příjmů jen brigádu nebo jiný příjem.

Otázky č. 8, 9, 10, 12, 15, 16, 18, 20, 24 zkoumaly zkušenosti respondentů s finančními produkty a se základními znalostmi v oblasti financí.

Srovnání odpovědí znázorňuje graf č.14. Stejně jako u předchozích třech škol žáci SPŠE hojně využívají běžný účet a internetové bankovníctví. Majitelem běžného účtu je 97 % respondentů a dokonce 99 % respondentů důvěřuje platební kartě v podobě mobilní aplikace. Na rozdíl mezi debetní a kreditní kartou odpovědělo správně 82 % respondentů a 98 % respondentů by se erudovaně chovalo při ztrátě platební karty. Půjčku by volilo podle RPSN pouze 54 % respondentů, na SŠINFIS je to podobný počet. To je možné přisoudit tomu, že žáci středních škol si žádné úvěrové produkty nesjednávají, což vyplynulo i z šetření (pouhé 1 % všech dotázaných respondentů má kontokorent nebo kreditní kartu). Velká část respondentů také odpovídala, že by si peníze nepůjčovala. Stejně tak otázka produktů se státní podporou měla nejméně správných odpovědí. Na SPŠE odpovědělo správně 66 %, což je sice více než žáků na SŠINFIS, ale je zřejmé, že ani tato problematika není žákům blízká a jednotlivé produkty, ze kterých mohli vybírat detailně neznají.

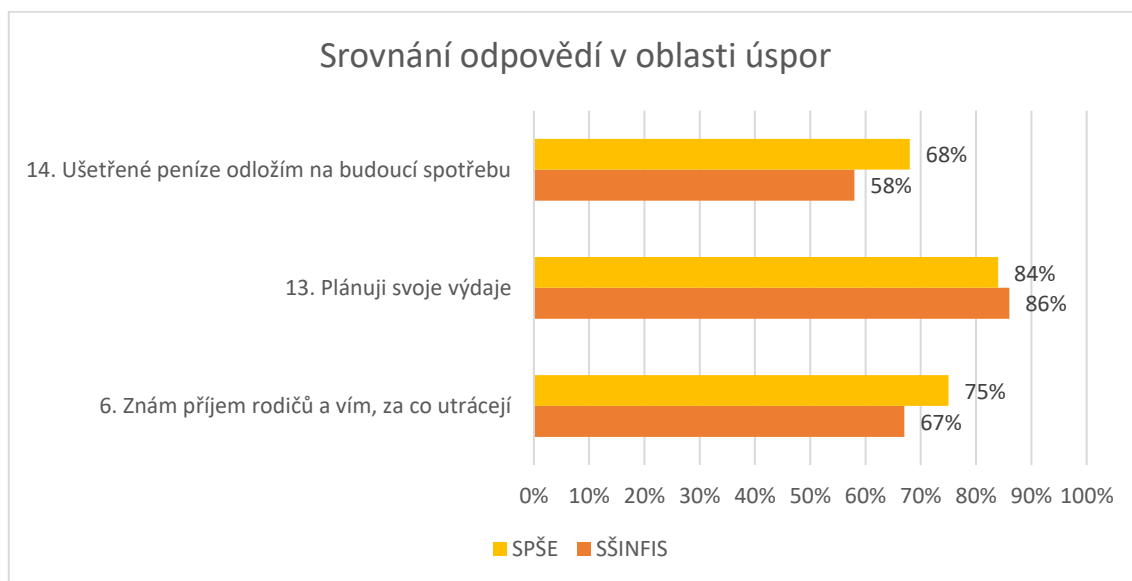
Graf č. 14: Srovnání odpovědí v oblasti základní znalosti FG SPŠE a SŠINFIS

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 6, 13, 14 byly zaměřené na téma rodinného rozpočtu a odkládání si úspor. Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 15. V oblasti rodinného rozpočtu a odkládání úspor žáci SPŠE odpovídali podobně jako žáci SŠINFIS, SZŠVOŠZ a SPŠD. V této problematice nejsou v odpovědích žádné výrazné rozdíly. Podstatné je, že u všech dotázaných škol se ukázalo, že žáci o svých úsporách přemýšlejí a nakládají s nimi finančně zodpovědně. Pouhých 10 % respondentů odpovědělo, že by peníze utratilo za něco, co nepotřebuje.

Graf č. 15: Srovnání odpovědí v oblasti úspor SPŠE a SŠINFIS

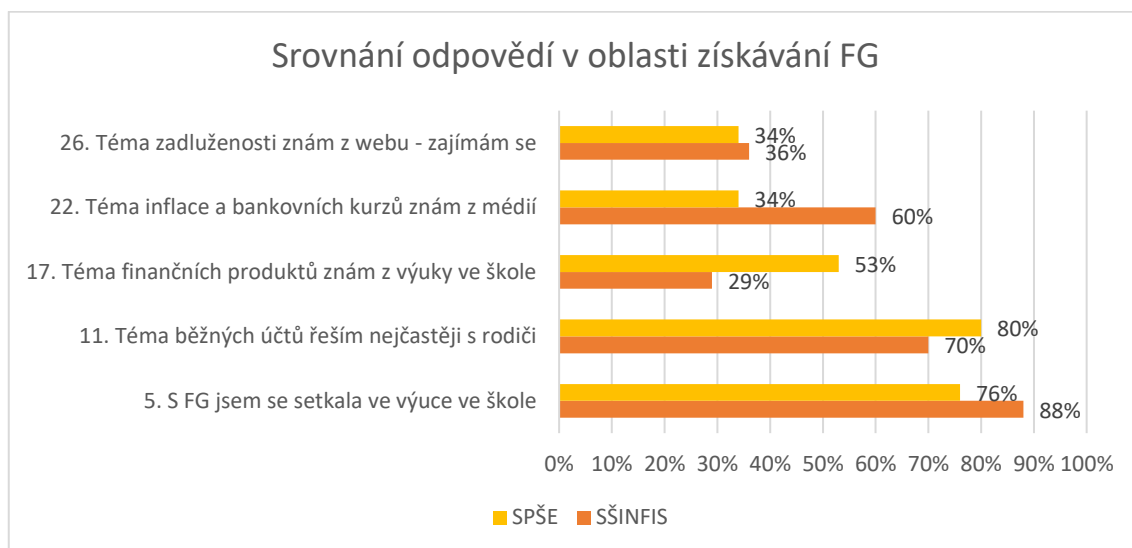

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky č. 5, 11, 17, 22, 26 zjišťovaly, zda si žáci finanční gramotnost osvojili formálním, neformálním či informálním způsobem.

Porovnání odpovědí znázorňuje graf č. 16. U této problematiky jsou markantní rozdíly u otázky č. 17. Žáci SPŠE jako nejčastější odpověď vybrali, že se toto téma učí ve škole. Tak odpovědělo 53 % respondentů. Nikdo se nevyjádřil, že o tomto tématu neví nic nebo, že ho toto téma nezajímá. Podobně tomu je u otázky č. 22. Také zde více jak polovina respondentů odpověděla, že téma inflace zná především ze školy, média byla až druhá nejčastější odpověď. Nakonec i u otázky č. 26 odpovědělo 48 % žáků, že téma zadluženosti zná ze školy, vyhledávání informací na webu u nich bylo také až na druhém místě. U žáků SPŠE tedy nejvíce převládá formální vzdělávání.

Graf č. 16: Srovnání odpovědí v oblasti získávání FG SPŠE a SŠINFIS

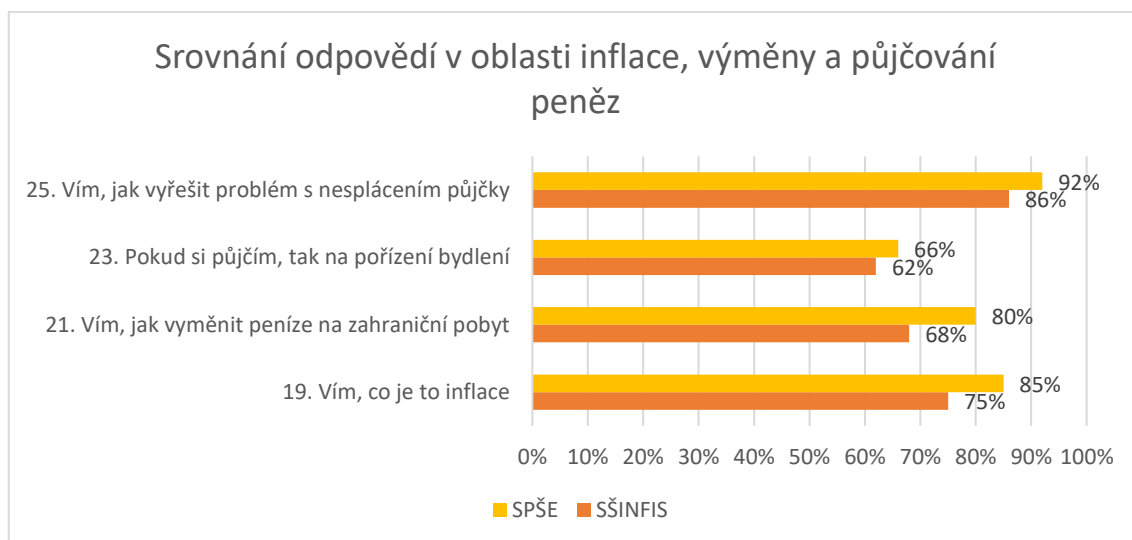

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Otázky 19, 21, 23, 25 byly zaměřené na inflaci, výměnu peněz a půjčování si peněz.

Vyřešit problém s nesplácením půjčky by nejlépe zvládli žáci SPŠE, správnou odpověď zde zvolilo nejvíce žáků z celkového šetření, a to 92 %. Nejvíce správných odpovědí měli také u tématu inflace a nominální/reálná hodnota peněz – 85 % správných odpovědí je také nejvyšší procento ze všech zkoumaných škol. Srovnání odpovědí znázorňuje graf č. 17.

Graf č. 17: Srovnání odpovědí v oblasti inflace, výměny a půjčování peněz SPŠE a SŠINFIS

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

5.5 Sportovní gymnázium Plzeň

Šetření u žáků na sportovním gymnáziu neproběhlo z důvodu, že se finanční gramotnost se do ŠVP nezačleňuje a její *výuka neprobíhá*. Dle slov oslovených učitelů je tam pouze okrajově v předmětech jako jsou například Společenské vědy. Výzkum u jednotlivých žáků nebyl ani umožněn.

5.6 Shrnutí výsledků kvantitativního výzkumu

Cílem kvantitativní části šetření bylo zkoumání, následné zjištění a posouzení finanční gramotnosti studentů na středních školách a učilištích v Plzni a následné porovnání jednotlivých škol se školou SŠINFIS. Dále byla definována dílčí otázka, zda žáci potřebné znalosti a vědomosti nabývají formálním, neformálním nebo informálním vzděláváním?

Průzkum přináší pozitivní výsledek, a to takový, že žáky ani jedné zúčastněné školy nelze označit za finančně negramotné. Naopak přestože žáci hodnotili své znalosti v této oblasti průměrnou známkou, výsledky dotazníkového šetření ukazují, že se v této problematice orientují velmi dobře. Znalost pojmů finanční gramotnosti převládá.

Před výzkumem byly stanoveny tyto hypotézy:

Hypotéza 1: Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotnosti mezi žáky SŠINFIS a ostatními středními školami, které nemají ekonomické zaměření.

Tato hypotéza se potvrdila. Rozdíly v dosažené úrovni jsou, i když ne tak výrazné. Výsledky dotazníkového šetření odpovídají především tomu, zda je výuka FG na dané škole začleňována do ŠVP a do výuky. Na SŠINFIS a SPŠE, kde je začleňována do nejvíce předmětů, byly výsledky nejlepší. Naopak na SZŠVOŠZ, kde je výuka promítnutá jen do jednoho předmětu a na SPŠD, kde výuka neprobíhá, byly znalosti FG v menší míře.

SŠINFIS byl na počátku výzkumu vyhodnocen jako škola, kde se finanční gramotnosti věnují v největší míře a očekávalo se, že dosažené výsledky tomu budou odpovídat a budou nejlepší. Díky provedenému šetření bylo však zjištěno, že lepších výsledků v jednotlivých oblastech dosahovali žáci SPŠE. Především v oblasti inflace, výměny a půjčování peněz.

Hypotéza 2: Žáci středních škol získávají finanční gramotnost především formálně.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Žáci středních škol se finančně vzdělávají z různých zdrojů, mnohdy jsou hodně ovlivněni rodinou, okolním světem, internetem, médii a sociálními sítěmi. Největší zastoupení v nabývání informací v oblasti běžných účtů a finančních produktů získala rodina. Téma inflace a zadluženosti znají žáci především z webu a z médií.

Celkovým výsledkem je, že FG si žáci osvojují především neformálním a informálním způsobem. Výuka ve škole, kterou považujeme za formální vzdělávání, je až na posledním místě. Pozitivním zjištěním je, že 78 % všech dotázaných respondentů se s touto problematikou setkává i ve škole. Údaje ze všech dotázaných škol jsou zpracované v tabulce č. 7.

Tabulka č. 7: Vybrané odpovědi na způsob získávání znalostí

Otázka	SŠINFIS	SZŠVOŠZ	SPŠE	SPŠD	Průměr
S FG jsem se setkala ve výuce ve škole.	88 %	70 %	76 %	76 %	78 %
Téma běžných účtů řeším nejčastěji s rodiči.	70 %	84 %	80 %	76 %	78 %
Téma finančních produktů řeším nejčastěji s rodiči.	65 %	79 %	53 %	70 %	67 %
Téma inflace a bankovních kurzů znám z médií.	60 %	53 %	34 %	57 %	51 %
Téma zadluženosti znám z webu.	36 %	17 %	34 %	38 %	31 %

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

5.7 Střední odborné učiliště obchodu a řemesel (SOUOR) v porovnání se učňovským oborem na SŠINFIS

Z celkových 43 dotázaných respondentů ze SOUOR bylo 67 % žen a 33 % mužů. 79 % respondentů uvedlo jako svůj příjem „*Jiné*“, protože se jedná o pracující „žáky“, kteří mají pouze ukončené základní vzdělání a při zaměstnávání si dodělávají dálkovou formou vzdělání. 95 % využívá běžný účet v nějaké komerční bance a 90 % z nich k němu využívá i internetové bankovníctví. Pouze 30 % využívá platební kartu jako mobilní aplikaci. Celých 70 % totiž pochybuje o její bezpečnosti. To může úzce souviset s věkem dotázaných respondentů. Mladí lidé mají k mobilním aplikacím bližší vztah a naopak.

Různé finanční produkty využívá 86 % a velmi pozitivní zjištění je, že přestože se jedná o dospělé a pracující respondenty, kteří mají většinou i vlastní rodiny a závazky, pouhá 4 % využívá úvěrové produkty. Rozdíl mezi debetní a kreditní kartou zná 65 % respondentů.

V problematice produktů se státní podporou se správně orientuje 80 % respondentů. Zde se potvrzuje výše uvedená domněnka, že žáci středních škol je neznají, protože nejsou cílovou skupinou těchto produktů. Na rozdíl od nich žáci SOUOR touto cílovou skupinou jsou, 20 % respondentů uvedlo, že využívá právě stavební spoření.

Při ztrátě platební karty by 100 % dotázaných respondentů zavolalo na infolinku a kartu by zablokovalo, tedy zvolilo správnou odpověď. Na otázku inflace, nominální a reálné hodnoty peněz odpovědělo správně 92 % respondentů. Pouze 8 % zvolilo chybnou odpověď.

Na otázku, kdo v České republice vydává peníze správně odpovědělo 100 % dotázaných. Peníze podle RPSN by si půjčilo 72 % respondentů, zbytek nezvolil správnou odpověď a 89 % respondentů by si v případě problémů se splácením zvolilo snížení splátek.

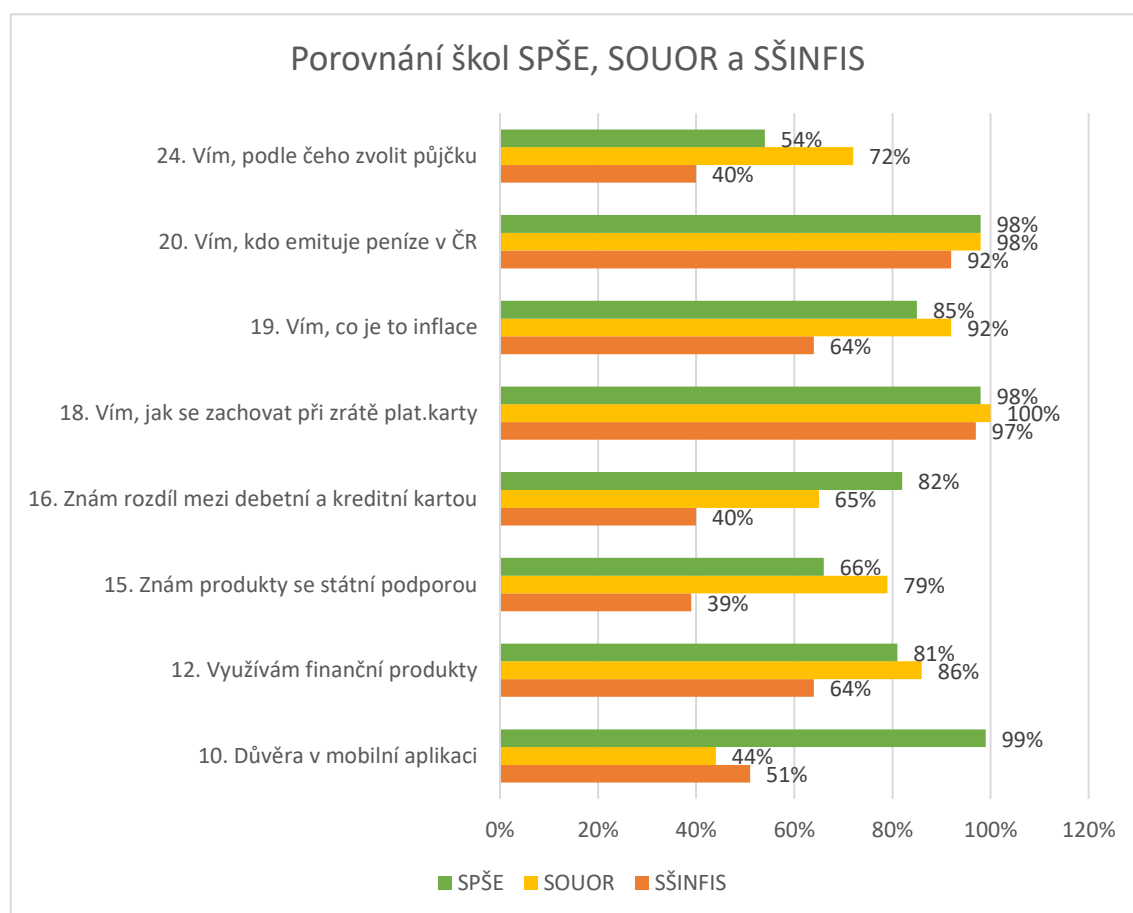
U žáků SOUOR převažuje ve všech oblastech neformální a informální vzdělávání – tedy odpovídali, že problematiku FG znají především z médií, reklam a sociálních sítí, vyhledávají si informace na webu. Jen 7 % respondentů odpovědělo, že FG je jim blízká z výuky ve škole.

U tříletého učňovského oboru na SŠINFIS se do šetření zapojilo 39 dotázaných respondentů, z toho bylo 70 % žen a 30 % mužů. Hlavním zdrojem příjmů je kapesné

od rodičů v kombinaci s přivýdělkem na brigádě. Zde je ze všech dotazovaných nejnižší procento u otázky na běžný účet. Souhlasně odpovědělo 80 % respondentů. U ostatních škol to bylo vždy přes 93 %. Důvěru v mobilní aplikace má také jen 50 % respondentů. V produktech se státní podporou se žáci tříletého oboru orientují nejhůře, zde odpovědělo správně pouze 40 % respondentů a stejně nízké procento bylo o otázky na rozdíl mezi kreditní a debetní kartou, anebo podle čeho si vybrat půjčku.

Pro porovnání vědomostí v oblasti FG mezi žáky maturitních oborů a tříletých oborů byla vybrána škola SPŠE, která v první části výzkumu dopadla nejlépe a s ní byly porovnány SŠINFIS – tříletý učňovský obor a SOUOR – žáci, kteří mají zatím ukončenou pouze základní školu a doplňují si vzdělání při zaměstnání.

Graf č. 18: Srovnání odpovědí na otázky základní znalosti FG SPŠE, SOUOR a SŠINFIS.

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

Výsledky zjištěné na odborných učilištích potvrdily předpoklad, že žáci s nižším stupněm vzdělání a s jiným oborovým zaměřením, dosahují horších výsledků než žáci maturitních

ročníků. Tedy žáci tříletého učňovského oboru SŠINFIS dopadli hůř než žáci SPŠE. To je dáno především tím, že žáci odborného učiliště tráví ve škole mnohem méně času. Po celý školní rok druhého a třetího ročníku dochází 2 dny v týdnu na praxi, která probíhá v případě SŠINFIS na pracovištích České pošty. Zbylé 3 dny probíhá výuka ve škole, ale oproti maturitním ročníkům mají méně vyučovacích hodin a například výuka předmětu Ekonomika a finančníctví probíhá pouze jedenkrát týdně.

Pro tuto část výzkumu byla stanovena následující hypotéza:

Hypotéza 3: Existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotnosti mezi žáky maturitních a učňovských oborů.

Tato hypotéza se potvrdila. Žáci tříletého učňovského oboru na SŠINFIS mají skutečně horší výsledky v oblasti FG než žáci maturitních oborů. Nepotvrdila se však u žáků SOUOR, kde je výsledek ovlivněný věkem a zkušenostmi respondentů.

Proto bylo učiliště SOUOR pro výzkumné šetření vybráno. Výsledky potvrdily, že FG se získává nejenom formálním způsobem ve škole, ale velký význam má i neformální a informální vzdělávání a vlastní zkušenosti získané v této oblasti. Žáci SOUOR totiž v některých oblastech odpovídali lépe než žáci SPŠE. Lepší znalosti prokázali v oblasti půjček, inflace, anebo u produktů se státní podporou.

5.8 Shrnutí výsledků kvalitativního výzkumu

Poslední kapitola se zaměřuje na shrnutí výsledků kvalitativního šetření s ohledem na výzkumné otázky, které byly stanoveny v podkapitole 3. 1. Cílem šetření bylo zjistit pohled pedagogů na výuku finanční gramotnosti a její realizaci a také jak dle jejich názoru žáci nabývají své dovednosti a vědomosti finanční gramotnosti. Jestli formální, neformální nebo informální formou.

Na dotazníky odpovědělo celkem 8 dotázaných, z toho 6 vyučujících odborných předmětů a 2 ředitelé škol. Jak bylo uvedeno výše, Sportovní gymnázium se odmítlo do výzkumu zapojit a poskytli pouze informaci, že výuka FG na škole neprobíhá. Jednotlivé otázky kvalitativního šetření jsou v příloze této diplomové práce – Příloha B.

Všichni dotázaní pracují ve školství déle jak 5 let. Výuka finanční gramotnosti je zařazená do ŠVP na těchto školách: SŠINFIS, SZŠVOŠZ, SPŠE a SOUOR. Není zařazená pouze na SPŠD a na Sportovním gymnáziu. Dotázaní vyučující se shodli, že problematika FG

není žákům blízká. Školy SŠINFIS a SPŠE se s tím snaží pracovat a tuto situaci napravit. Například pořádáním různých besed a zapojováním se do zajímavých projektů. Zároveň se všichni shodují, že žáci buď nemají žádné znalosti ze základní školy, anebo minimální. Jako nejčastější zdroj informací a znalostí v této problematice uvádějí rodinu.

Na dotaz, zda by výuku finanční gramotnosti zařadili do jednotlivých předmětů nebo by se měla učit samostatně odpovídali učitelé a ředitelé škol rozdílně. SŠINFIS a SOUOR by ji zařadili jen do jednotlivých předmětů a vyučovali by ji mezioborově. Naopak SZŠVOŠZ, SPŠD a SPŠE by považovali za nutné, aby se vyučovala samostatně.

Poslední, v čem se učitelé při dotazování shodli, je fakt, že žáky mohou učit jednotlivá témata FG, ale to, jak budou se získanými znalostmi a dovednostmi pracovat v běžném životě, to samozřejmě ovlivnit nemohou a zodpovědnost za vlastní chování je na každém jednotlivém žákovi.

Tabulka č. 8: Kvalitativní šetření na vybraných školách

Otázka	SŠINFIS	SZŠVOŠZ	SPŠD	SPŠE	SOUOR
Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle Standardu finanční gramotnosti?	Ano	Ano	Ne	Ano	Ano
Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká?	Není/ škola pracuje na nápravě	Není	Není	Není/ škola pracuje na nápravě	Není
Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy?	Nedostatečné znalosti ze ZŠ; na SŠ se s FG setkávají většinou poprvé				
Odkud získávají žáci informace o finanční gramotnosti? Ze školy, od rodiny nebo z vnějšího světa jako jsou internet, media, televize či sociální sítě?	Převažuje rodina				
Měla by být finanční gramotnost vyučována jako	Různé předměty	Samostatně	Samostatně	Samostatně	Různé předměty

samostatný předmět? Nebo by měly být stanovené standardy rozdělené do různých předmětů?					
---	--	--	--	--	--

Zdroj: Vlastní zpracování, 2023

5.9 Diskuze

Výuka finanční gramotnosti se musí dále prohlubovat pro veškerou dospělou populaci. Nejvíce ohroženou věkovou skupinou je populace ve věku kolem 40 let, která výuku finanční gramotnosti ve škole nepoznala. Proto je velmi zásadní, aby výuka probíhala hlavně formálně, a to právě ve školách.

Každý člověk se může ocitnout v nepříznivé životní situaci a pak je podstatné správně aplikovat všechny doposud nabitě zkušenosti ke zlepšení situace. Finanční gramotnost je jedna z možností, jak se bránit proti zadlužení, nekalým praktikám finančních poradců nebo lichvářství.

Zásadní je si včas uvědomit, jak může být nebezpečné nesprávné jednání v oblasti finančních rozhodnutí. V zájmu každého je mít co nejpřesnější informace a znát všechny možnosti. Právě proto je velmi důležité šířit finanční gramotnost především na školách, jak základních, tak středních. Pro mladou generaci musí být základní znalost finanční gramotnosti samozřejmostí. Je to základ pro budoucí generaci, a ta se následně může podílet na jejím šíření i mezi ostatní populaci.

Dluh, ať už jakýkoliv vždy představuje určité riziko. Proto je potřeba vědět, na koho se v nepříznivé situaci obrátit. Oporou může být blízká rodina, přátelé, zaměstnavatel nebo také stát či instituce jako například Česká národní banka, která má mimo jiné za úkol chránit spotřebitele. Dle České bankovní asociace (2022) vyhledávají pomoc a rady v oblasti peněz a finančních produktů častěji lidé s nižším vzděláním.

Výsledky vlastního průzkumu ukázaly, že znalosti v oblasti finanční gramotnosti získávají lidé nejenom pomocí vzdělání, ale často i díky letitým zkušenostem. To potvrdilo i výsledek výzkumu České bankovní asociace (2022), který prokázal, že lidé nad 50 let dosahovali lepších výsledků v oblasti finanční gramotnosti.

Finanční gramotnost v Česku je z autorčina pohledu stále nedostatečná. To má za následek větší zranitelnost lidí. Česká bankovní asociace se proto snaží povědomí o financích a finančních produktech zlepšovat řadou vzdělávacích projektů. Zásadní je, od kdy se žáci škol setkávají s pojmem finanční gramotnosti a jaký se na její výuku klade důraz a do jaké míry je aplikovaná do ŠVP.

Závěr

Finanční gramotnost je klíčovou dovedností, kterou by měli žáci středních škol ovládat. Bez dostatečných znalostí v této oblasti mohou čelit problémům se zadlužeností a dluhovou pastí. Díky tomu může dojít k sociálně ekonomického propadu a vyloučení jedinců z majoritní společnosti. Je tedy důležité, aby byla finanční gramotnost zahrnuta do osnov vzdělávání a aby byli žáci v této oblasti vzdělávání. Hlavním cílem začleňování finančního vzdělávání do škol je vize naučit žáky kritického myšlení, kontrolovat a koordinovat své výdaje. Bylo by ideální, kdyby příjmy a výdaje byly vyrovnány, popřípadě aby rozpočty jednotlivců byly v přebytku.

Cílem této diplomové práce bylo posouzení finanční gramotnosti studentů na středních školách a učilištích v Plzni a porovnání výsledků jednotlivých škol se školou SŠINFIS. Jednalo se o budoucí absolventy škol, kteří budou za několik měsíců skládat maturitní nebo závěrečnou zkoušku. Následně začnou hledat uplatnění na trhu práce a toužit po ekonomické nezávislosti na svých rodičích nebo na podpoře státu. Každá taková životní změna vyžaduje určitý adaptační proces a pokud by ho absolventi škol nezvládli, mohlo by dojít k sociálnímu propadu. Právě v tomto případě spolupůsobí finanční gramotnost.

Na teoretickou část zaměřenou na oblast hospodaření s penězi, finanční gramotnosti a vzdělávání, navazuje výzkumné šetření uskutečněné mezi žáky a učiteli odborných předmětů jednotlivých středních škol a učilišť. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 370 žáků. Hlavním cílem dotazníku bylo zjistit, zda žáci znají základní pojmy finanční gramotnosti a jakým způsobem je získávají. Zapojené školy byly následně porovnávány se školou SŠINFIS. Ta byla zvolena pro svoje ekonomické zaměření a cílem bylo porovnat, jakých výsledků dosahují žáci s jiným než ekonomickým zaměřením.

Před výzkumem byly stanoveny hypotézy. První hypotéza o existenci rozdílu mezi dosaženou úrovní finanční gramotností mezi žáky SŠINFIS a ostatními středními školami, které nemají ekonomické zaměření byla potvrzená. Rozdíly v dosažené úrovni jsou, i když ne výrazné. Výsledky odpovídají především míře začlenění FG do ŠVP a do výuky. Na SŠINFIS a SPŠE, kde je začleňována do nejvíce předmětů, byly výsledky nejlepší. Naopak na SZŠVOŠZ, kde je výuka promítnutá jen do jednoho předmětu a na SPŠD, kde výuka neprobíhá, byly znalosti finanční gramotnosti v menší míře.

Druhá hypotéza, zda žáci středních škol získávají finanční gramotnost především formálně se nepotvrdila. Většina žáků si znalosti osvojuje především neformálním nebo informálním způsobem, tzn. v rodině, z okolního světa, z internetu a z médií. Formální vzdělávání a výuka ve škole je pro žáky až posledním zdrojem finančního vzdělávání. Pozitivní zjištění je, že ve škole se s ní setkává 78 % respondentů.

Třetí hypotéza, zda existuje rozdíl mezi dosaženou úrovní finanční gramotností mezi žáky maturitních a učňovských oborů byla potvrzená. Žáci tříletého učňovského oboru na SŠINFIS mají skutečně horší výsledky v oblasti finanční gramotnosti než žáci maturitních oborů. Nepotvrdila se však u žáků SOUOR, kde je výsledek ovlivněný věkem a zkušenostmi respondentů.

Kvalitativní část výzkumného šetření byla zaměřená na dotazování ředitelů a pedagogů středních škol, kteří vyučují finanční gramotnost. Bylo zjištěno, že tato oblast není žákům blízká a shodují se, že znalosti žáků získané na základních školách jsou nedostatečné. Dále jsou toho názoru, že propojenost vyučování finanční gramotnosti do dalších předmětů by bylo mnohem efektivnější než zavedení samostatného předmětu. Pokud učitelé a ředitelé středních škol vnímají tuto znalost jako nedostatečnou, MŠMT by mělo přesněji vymezit rozsah této výuky.

Cíl diplomové práce byl naplněn, ukázalo se, že žáci jsou finančně gramotní, tedy že mají dostatečné znalosti a že informace žáci získávají především neformálním a informálním způsobem. Hlavním zdrojem informací v oblasti finanční gramotnosti jsou rodina a média, škola je oproti původnímu předpokladu až jako poslední zdroj těchto informací.

Výsledky šetření byly předány jednotlivým zástupcům zapojených škol a měly by být přínosem pro učitele středních škol, kteří se zabývají výukou finanční gramotnosti. Následně se očekává i lepší připravenost žáků středních škol do běžného života.

Na závěr si dovoluji říci, že výuka na středních školách není stále úplně efektivní a podceňuje se nebo se jí nepřikládá dostatečná váha ve výuce. Pokud MŠMT neupřesní, v jakém rozsahu se má výuka finanční gramotnosti vyučovat, bude úroveň finančního vzdělání u žáku stejná.

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury:

Bačáková, M. (2017). *Vzdělávání v České republice. Příručka pro rodiče*. Úřad vysokého komisaře OSN pro uprchlíky.

Balabán, Z. (2011). *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz. vyd. Cofet.

Březinová H., Munzar V. (2006). *Účetnictví I*. I. L. Kober.

Ciprová, J., Mertin, V., Berný, L. (2011). *Finanční gramotnost I. přípravy do hodin Výchovy volby k povolání na 2. stupni*. Raabe.

Dvořáková Z., Smrčka L. a kol. (2011). *Finanční vzdělávání pro střední školy*. C. H. Beck.

Eger, L. a Egerová D. (2022). *Metodologie výzkumu*. Západočeská univerzita v Plzni.

Giddens, A. (2013). *Sociologie*. Argo.

Hampl, S. (2020). *Finanční gramotnost 2020. Zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR*. Ministerstvo financí.

Hesová, A., Zelendová, E. (2014). *Finanční gramotnost ve výuce: metodická příručka*. Národní ústav pro vzdělávání.

Housel, M. (2021). *The psychology of Money*. Harriman House Publishing.

Kalátová, V. (2021). *Finanční zralost klíč k finanční spokojenosti*. Plot.

Kociánová, H. (2012). *Finanční gramotnost v kostce, aneb, Co Vás neměl kdo naučit*. Anag.

Lokaj, A. (2012). *Etika finanční gramotnosti*. Ostravská univerzita.

MŠMT (2007). *Strategie celoživotního učení ČR*. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Navrátilová, P. a kolektiv (2013). *Finanční gramotnost. Učebnice učitele*. Computer media.

Opletalová, A., Kvintová, J. (2014). *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. Univerzita Palackého.

Rejnuš, O. (2016). *Finanční trhy*. Grada.

Smrčka, L. (2007). *Osobní a rodinné finance*. Profesional Publishing.

Šafránková, D. (2019). *Pedagogika*. 2. aktual. a rozšířené vyd. Grada.

Tahal, R. a kolektiv. (2022). *Marketingový výzkum postupy, metody, trendy*. 2. vyd. Grada.

Seznam internetových zdrojů:

Bankovní a nebankovní registr klientských informací (2022). *Bankovní registr klientských informací*. Dostupné 18. 12. 2022 z <https://cbb.cz/>

- Bankovní a nebankovní registr klientských informací (2022). *Barometr úvěrového trhu 2. kvartál 2022*. Dostupné 18. 12. 2022 z <https://www.cncb.cz/uverovy-barometr-2-kvartal-2022/>
- Banky.cz (2023). *Dluhová past*. Dostupné 18. 12. 2022 z <https://www.banky.cz/slovník/dluhova-past/>
- Benkovičová, M. (2021). *Finanční rezerva – Jistota k nezaplacení! Proč ji mít a jaká výše je ideální?* <https://finex.cz/financni-rezerva/>
- Bessey, J. (2022). *Důvody, proč je vzdělání důležité? Vše, co potřebujete vědět* <https://stayinformedgroup.com/cs/reasons-for-education-and-why-is-it-important/>
- Czech news centre (2022). *Berou si půjčky častěji ženy nebo muži?* Dostupné 20. 2. 2023 z <https://www.mimibazar.cz/clanek/2035/berou-si-pujcky-casteji-zeny-nebo-muzi>
- Česká bankovní asociace (2022). *Finanční vzdělávání. K čemu slouží finanční rezerva*. Dostupné 20. 2. 2023 z <https://www.financnivzdelavani.cz/ja-ve-svete-financi/samostatna-domacnost/k-cemu-slouzi-financni-rezerva>
- Česká bankovní asociace (2022). *Finanční gramotnost Čechů 2022*. Dostupné 17. 1. 2023 z <https://cbaonline.cz/financni-gramotnost-cechu-2022>
- ČNB (2023). *Seznamy a evidence*. Dostupné 24. 1. 2023 z <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/seznamy/>
- ČNB (2023). *Centrální registr úvěrů*. Dostupné 24. 1. 2023 z <https://www.cnb.cz/cs/dohled-financni-trh/centralni-registr-uveru/>
- Český statistický úřad (2018). *Vzdělání a vzdělávání*. Dostupné 26. 2. 2023 z <https://www.czso.cz/documents/10180/91397717/33022719a2.pdf/24f730f5-917b-4c11-8aaa-cf8d5a79c8c6?version=1.1>
- Český statistický úřad (2023). *Notifikace vládního deficitu a dluhu*. Dostupné 21.4.2023 z <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/notifikace-deficitu-a-dluhu-vladnich-instituci-2022-prvni-notifikace-udaje-notifikovane-eurostatem>
- Česká školní inspekce (2013). *Tematická zpráva, Podpora rozvoje matematické, finanční a čtenářské gramotnosti*. Čj.: ČŠIG-3025/13-G21. Dostupné 24. 1. 2023 z http://www.csicr.cz/html/TZ2013_Podpora_rozvoje_gram/html5/index.html?&locale=CSY
- Databazeknih.cz (2008-2022). *Jan Ámos Komenský – citace*. Dostupné 18. 12. 2022 z <https://www.databazeknih.cz/citaty/jan-amos-komensky-177>
- Dluh (n.d.). <https://www.homecredit.cz/slovník-pojmu/dluh>
- Epravo.cz (2020). *Půjčka nebo úvěr? Právní rozdíly mezi půjčkou a úvěrem přehledně*. Dostupné 18. 12. 2022 z <https://www.epravo.cz/top/aktualne/pujcka-nebo-uver-pravni-rozdily-mezi-pujckou-a-uverem-prehledne-111666.html>
- Evropská komise (2022). *Eurydice. Stupně vzdělávacího systému*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/cs/national-education-systems/czech-republic/ceska-republika>

- Exekutorská komora České republiky (2009-2022). *Statistiky*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://statistiky.ekcr.info/statistiky>
- Finance hýbou světem (n.d.). <https://nebankovnihypoteky.net/finance-hybou-svetem/>
- Finanční gramotnost (2021). *Soutěž Finanční gramotnost 12. ročník 2022/2023*. Dostupné 20. 2. 2023 z <https://www.financnigramotnost.cz/#o-soutezi>
- Forbes (2022). *Kde mají Češi uložené peníze? Hlavně v běžných účtech, jen polovina lidí investuje*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://forbes.cz/v-cem-maji-cesi-ulozene-penize-vedou-bezne-ucty-investuje-polovina-obyvatel/>
- Hesová, A. (2014). *Katalog materiálů pro rozvoj finanční gramotnosti*. Národní ústav pro vzdělávání. <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=63902&view=2939>
- Janoušek, J. (2022). *Jak si efektivně vytvořit rezervu*. <https://jakubjanousek.cz/financni-tipy/jak-si-efektivne-vytvorit-rezervu>
- MFČR (2019). *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* Dostupné 20. 2. 2023 z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/uvery/zakladni-informace>
- MFČR (2015). *Rozpočet. Výdaje a příjmy v rozpočtu domácnosti*. Dostupné 20. 2. 2023 z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet>
- MFČR (2019). *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?* Dostupné 20. 2. 2023 z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/zadluzeni-a-predluzeni>
- MFČR (2019). *Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? Oddlužení*. Dostupné 20. 2. 2023 z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/oddluzeni>
- MFČR (2021). *Národní strategie finančního vzdělávání*. Dostupné 20. 2. 2023 z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/oecd/narodni-strategie-financniho-vzdelavani>
- MFČR (2017). *Standard finanční gramotnosti*. Dostupné 20. 2. 2023 z https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2017_Standard-financni-gramotnosti.pdf
- MFČR (2020). *Vláda schválila Národní strategii finančního vzdělávání 2.0*. Dostupné 20. 2. 2023 z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/aktuality/2020/vlada-schvalila-narodni-strategii-financ-3192/>
- Moneta Money bank (2023). *Co je hypoteční úvěr?* Dostupné 18. 12. 2022 z <https://www.moneta.cz/slovník-pojmu/detail/co-je-hypotecni-uver>
- Moneta Money Bank (2023). *Co je spoření?* Dostupné 18. 12. 2023 z <https://www.moneta.cz/slovník-pojmu/detail/co-je-sporeni>
- Moneta Money Bank (2023). *Pojištění schopnosti splácet spotřebitelský úvěr*. Dostupné 18. 12. 2023 z <https://www.moneta.cz/pojisteni/pojisteni-schopnosti-splacet-spotrebitelsky-uver-extra>
- Moneta Money Bank (2023). *Investujte do budoucnosti vašeho podnikání*. Dostupné 15. 12. 2022 z <https://www.moneta.cz/pujcky-a-uvery/investicni-uver>

- MŠMT (2019). *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zakladni-vzdelavani/narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0>
- MŠMT (2013-2022). *Neformální vzdělávání*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://www.msmt.cz/mladez/neformalni-vzdelavani-1>
- MŠMT (2013). *Principy nezávislosti v oblasti finančního vzdělávání*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://www.msmt.cz/file/33722/>
- MŠMT (2013-2022). *Strategie vzdělávací politiky 2020*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/strategie-vzdelavaci-politiky-2020-1>
- MŠMT (2020). *Strategie vzdělávací politiky České republiky 2030+*. Dostupné 18. 1. 2023 z https://www.msmt.cz/uploads/Brozura_S2030_online_CZ.pdf
- MŠMT (2013-2022). *Úplné znění školského zákona*. Dostupné 18. 1. 2023 z <https://www.msmt.cz/dokumenty-3/uplne-zneni-skolskeho-zakona-2008>
- OECD (2017). *Měření finanční gramotnosti – OECD*. Dostupné 20. 2. 2023 z <http://www.oecd.org/finance/financial-education/measuringfinancialliteracy.htm>.
- Rozkošný, P. (2022). *Hypotéka bez hotovosti v roce 2022- jak ji získat?* <https://www.kurzy.cz/zpravy/641148-hypoteka-bez-hotovosti-v-roce-2022-jak-ji-ziskat/>
- RSTS.cz (2023). *Jaký je rozdíl mezi půjčkou a úvěrem?* Dostupné 15. 1. 2023 z <https://www.rsts.cz/otazky-odpovedi/jaky-je-rozdil-mezi-pujckou-a-uverem/>
- Smith, M. (2021). *Co je vzdělání? Definice a diskuse*. Encyklopedie pedagogiky a neformálního vzdělávání. <https://infed.org/mobi/what-is-education-a-definition-and-discussion/>
- SOUR (2023). *SOUOR.CZ*. Dostupné 1. 3. 2023 z <https://souor.cz/>
- Sportovní gymnázium Plzeň (2023). *Sportovní gymnázium Plzeň – Vstupní brána na vysokou školu*. Dostupné 1. 3. 2023 z <https://www.sgpilsen.cz/>
- SPŠD (2023). *Historie školy*. Dostupné 1. 3. 2023 z <https://www.spsdplzen.cz/o-skole/historie-skoly/>
- SŠINFIS (2022). *Obory vzdělávání*. Dostupné 1. 3. 2023 z <https://infis.cz/uchazeci/obory/>
- SŠINFIS (2022). *Tematické plány*. Interní dokument školy. Dostupné 1. 3. 2023
- SZŠVOŠZ (2022). *Aktuální informace*. Dostupné 1. 3. 2023 z <https://www.zdravka-plzen.cz/>
- Šíma, O. (2020). *Chudí, majetní a bohatí*. <https://ondrejsmida.medium.com/chud%C3%AD-majetn%C3%AD-a-bohat%C3%AD-6f2844244996>
- Tomanka, M. (2022). *Forbes: Kde mají Češi uložené peníze? Hlavně v běžných účtech, jen polovina lidí investuje*. <https://forbes.cz/v-cem-maji-cesi-ulozene-penize-vedou-bezne-ucty-investuje-polovina-obyvate/>

Velecká, N. (2019). *Vzdělávání: formální, neformální a informální — a jaký je vlastně mezi nimi rozdíl?* <https://medium.com/edtech-kisk/vzd%C4%9B1%C3%A1v%C3%A1n%C3%AD-form%C3%A1ln%C3%AD-neform%C3%A1ln%C3%AD-a-inform%C3%A1ln%C3%AD-a-jak%C3%BD-je-vlastn%C4%9B-mezi-nimi-rozd%C3%ADl-80d3cfaa691b>

Weiss, T. (2022). *Státní dluh vzrostl za 1. polovinu roku o 241,9 mld. Kč na 2,7 bilionu.* <https://www.mfcr.cz/cs/aktualne/tiskove-zpravy/2022/statni-dluh-vzrostl-za-1-polovinu-roku-o-48239/>

Wikipedie (2022). *Vládní dluh České republiky.* Dostupné 1. 3. 2023 z https://cs.wikipedia.org/wiki/Vl%C3%A1dn%C3%AD_dluh_%C4%8Cesk%C3%A9_republika

Wikipedie (2014). *Soubor: Maslowova pyramida potřeb - černobíle.jpg.* Dostupné 1. 3. 2023 z https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Soubor:Maslowova_pyramida_pot%C5%99eb_-_%C4%8Dernob%C3%ADle.jpg

Winkel, L. (2021). *Povinnosti vlastníka jednotky vůči osobě odpovědné za správu domu.* <https://www.epravo.cz/top/clanky/povinnosti-vlastnika-jednotky-vuci-osobe-odpovedne-za-spravu-domu-113733.html>

Zadlužení Čechů (n.d.). <https://www.cesivpravu.cz/zadluzeni-cechu>

Zákony pro lidi (2022). *Zákon č. 257/2016 Sb., Zákon o spotřebitelském úvěru.* Dostupné 1. 2. 2023 z <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-257>

Zámečník, P. (2021). *Poradci-sobě.cz. Jak lidé sjednávají finanční produkty?* <https://poradci-sobe.cz/distribuce/jak-lide-sjednavaji-financni-produkty/>

Záruba, I. (2021). *Eurokomisař: Umořování dluhů má být individuální.* České noviny. <https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/eurokomisar-umorovani-dluhu-ma-byt-individualni/2138770>

Seznam použitých zkratk

ČNB Česká národní banka

ČSI Česká školní inspekce

ČR Česká republika

EU Evropská unie

FG Finanční gramotnost

IQ Inteligenční kvocient

IT Informační technologie

LFS Logistika a finanční služby

MF Ministerstvo financí

MPO Ministerstvo průmyslu a obchodu

MŠ Mateřská škola

MŠMT Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy

MV Ministerstvo vnitra

NSFV Národní strategii finančního vzdělávání 2.0

NÚOV Národní ústav odborného vzdělání

OECD Organization for Economic Cooperation and Development (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj)

OU Odborné učiliště

RPSN Roční procentní sazba nákladů

RSTS Raiffeisen stavební spořitelna

RVP Rámcový vzdělávací program

SOŠ Střední odborná škola

SOU Střední odborné učiliště

SOUOR Střední odborné učiliště průmyslu a obchodu

SPŠD Střední průmyslová škola dopravní

SPŠE Střední průmyslová škola elektrotechnická

SŠ Střední škola

SŠINFIS Střední škola informatiky a finančních služeb

SZŠVOŠZ Střední zdravotnická škola a Vyšší odborná škola zdravotnická

ŠVP školský vzdělávací program

VÚP Výzkumný ústav pedagogický v Praze

ZŠ Základní škola

Seznam grafů

Graf č. 1: Poměr žen a mužů.....	46
Graf č. 2: Sebehodnocení respondentů	47
Graf č. 3: Potřeba finančního vzdělávání.....	48
Graf č. 4: Setkání se s pojmem finanční gramotnost na jednotlivých školách	49
Graf č. 5: Odpovědi na téma finanční produkty	50
Graf č. 6: Srovnání odpovědí na otázky základní znalosti FG SZŠVOŠZ a SŠINFIS...	56
Graf č. 7: Srovnání odpovědí v oblasti úspor SZŠVOŠZ a SŠINFIS.....	57
Graf č. 8: Srovnání odpovědí v oblasti získávání FG SZŠVOŠZ a SŠINFIS	58
Graf č. 9: Srovnání odpovědí v oblasti inflace, výměny a půjčování peněz SZŠVOŠZ a SŠINFIS	59
Graf č. 10: Srovnání odpovědí na otázky základní znalosti FG SPŠD a SŠINFIS.....	60
Graf č. 11: Srovnání odpovědí v oblasti úspor SPŠD a SŠINFIS.....	61
Graf č. 12: Srovnání odpovědí v oblasti získávání FG SPŠD a SŠINFIS	62
Graf č. 13: Srovnání odpovědí v oblasti inflace, výměna a půjčování peněz SPŠD a SŠINFIS	62
Graf č. 14: Srovnání odpovědí v oblasti základní znalosti FG SPŠE a SŠINFIS.....	64
Graf č. 15: Srovnání odpovědí v oblasti úspor SPŠE a SŠINFIS	65
Graf č. 16: Srovnání odpovědí v oblasti získávání FG SPŠE a SŠINFIS.....	66
Graf č. 17: Srovnání odpovědí v oblasti inflace, výměny a půjčování peněz SPŠE a SŠINFIS	66
Graf č. 18: Srovnání odpovědí na otázky základní znalosti FG SPŠE, SOUOR a SŠINFIS.	70

Seznam tabulek

Tabulka č. 1: Přehled možností.....	24
Tabulka č. 2: Využití finančních produktů	51
Tabulka č. 3: Plánování výdajů.....	52
Tabulka č. 4: Získávání informací o finančních produktech	53
Tabulka č. 5: Získávání informací o zadluženosti českého státu.....	54
Tabulka č. 6: Podíl odpovědí na otázku č. 23	54
Tabulka č. 7: Vybrané odpovědi na způsob získávání znalostí	68
Tabulka č. 8: Kvalitativní šetření na vybraných školách.....	72

Seznam obrázků

Obrázek č. 1: Skladba RPSN	17
Obrázek č. 2: Pyramida potřeb	21
Obrázek č. 3: Objemy vkladů v bankách	23
Obrázek č. 4: Struktura úspor domácností	25
Obrázek č. 5: Role standardů finanční gramotnosti	35
Obrázek č. 6: Harmonogram výzkumu	42

Seznam příloh

Příloha A: Strukturovaný dotazník pro žáky

Příloha B: Strukturovaný rozhovor s řediteli středních škol a učiteli odborných předmětů

Příloha C: Standard finanční gramotnosti

Příloha D: Odpovědi na jednotlivé otázky strukturovaného rozhovoru s řediteli středních škol a učiteli odborných předmětů

Příloha A: Strukturovaný dotazník pro žáky

Finanční gramotnost Masarykovo gymnázium

Dobrý den,

Jsem studentkou pátého ročníku magisterského studia Ekonomické fakulty Západočeské Univerzity v Plzni. Studuji obor podniková ekonomika a management. Má závěrečná výzkumná práce se zabývá zkoumáním finanční gramotnosti na středních školách a středních odborných učilištích v Plzni.

1 Pohlaví

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Žena Muž

2 Jak osobně hodnotím své znalosti finanční terminologie.

Nápověda k otázce: *Ohodnoťte se stejně jako ve škole*

- 1 2 3 4 5

3 Je podle Vás důležité umět porozumět finanční oblasti a terminologii?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, je to velmi důležité. Ne, není to důležité. Nevím, o tuto problematiku se nezajímám.

4 Myslím si, že by se měla dospívající populace v této oblasti vzdělávat.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, je to důležité. Ne, není to potřeba. Nevím, o tuto problematiku se nezajímám.

5 Setkal/a jsem se v nějakém předmětu s tématem finanční gramotnosti?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, setkal/a. Ne, nesetkal/a. Vůbec neznám pojem finanční gramotnost.

6 Víím, za co rodiče utrácení a jaký je jejich příjem.

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ano, víím. Ne, nevím. Ano, víím a moji rodiče si sestavují i rodinný rozpočet. Tato problematika mě vůbec nezajímá.

7 Mým příjmem je:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Kapesné od rodičů (prarodičů atd.)
 Přivydělávám si na brigádách.
 Kombinace prvních dvou možností.
 Žádný příjem nemám.
- Jiné

8 Mám běžný účet v bance

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Ano, aktivně ho využívám.
 Ano, ale nepoužívám ho.
 Nemám.

9 Pokud mám platební účet v bance, využívám i internetové bankovníctví.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Ano, využívám.
 Ne, nevyžívám.

10 Pokud mám platební účet, využívám platební kartu jako mobilní aplikaci.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Ano - je to naprosto bezpečné.
 Ano - ale o bezpečnosti pochybuji.
 Ne - dá se to velmi snadno zneužít.
 Ne - ani nevím, že taková možnost existuje.

11 O běžných účtech jsem se dozvěděl/a z:

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Rodiče na toto téma diskutovali.
 Z reklamy na sociálních sítích nebo v médiích.
 Měli jsme na toto téma diskuzi ve škole (nejenom s učiteli, ale například i s odborníkem z praxe).
 Nemám o nich žádné informace.

12 Využíváte některý z následujících produktů?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Kontokorent
 Kreditní karta (půjčka)
 Spořicí účet
 Stavební spoření
 Investice
- Kryptoměny
 Využívám více produktů
 Žádné produkty nevyžívám.
- Jiná...

13 Plánuji své výdaje a přemýšlím, co si za svoje peníze koupím.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Ano, plánuji. Ne, neplánuji a nepřemýšlím o tom.

14 Pokud mi peníze zbydou, jak s nimi pravděpodobně naložím?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Peníze utratím za něco, co ani nepotřebuji. Peníze si odložím na nějakou budoucí potřebu. Peníze použiju na koupi něčeho, co jsem si dlouho přála.
- Jiná...

15 Co byste zařadili mezi finanční produkty se státní podporou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Běžný účet v bance a kontokorent Úrazové pojištění, životní pojištění Penzijní spoření, stavební spoření Povinné ručení a havarijní pojištění

16 Jaký je rozdíl mezi kreditní a debetní kartou?

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Pro obě karty platí, že hospodařím s vlastními penězi. Debetní karta - jsou půjčené peníze od banky. Kreditní karta jsou moje vlastní peníze. Debetní karta - jsou moje vlastní peníze. Kreditní karta jsou půjčené peníze od banky. Pro obě karty platí, že se jedná o peníze půjčené od banky.

17 Finanční produkty

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Jsme se učili ve škole a proto je znám. Znáám z reklam na sociálních sítích, internetu nebo z médií. Rodiče o nich často diskutují. Neznám je, ale rád/a bych se dozvěděl/a více.
- Neznám je a tato problematika mě ani nezajímá.

18 Víím jak se zachovat, pokud ztratím platební kartu.

Nápověda k otázce: Vyberte jednu odpověď

- Nebudu to řešit, protože ji stejně nikdo nemůže zneužít. Nevím, co se v takové situaci má dělat. Zavolám na infolinku do banky a kartu neprodleně zablokují. Platební kartu raději nepoužívám.

19 Mám doma v šuplíku 1000 Kč. Bude jejich reálná hodnota stejná za rok?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Reálná hodnota peněz se nijak nezmění, změní se pouze nominální hodnota.
 Nominální i reálná hodnota peněz se nezmění.
 Změní se nominální i reálná hodnota peněz.
 Nominální hodnota zůstane stejná a reálnou hodnotu peněz ovlivní inflace.

20 Kdo v ČR spravuje a vydává (emituje) peníze?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Stát
 Česká národní banka (ČNB)
 Jednotlivé komerční banky

21 Pokud pojedete na zahraniční výlet a potřebuji si vyměnit peníze

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Pečlivě vyberu banku či směnárnu podle aktuálního kurzu.
 Je mi jedno, kde peníze vyměním.
 Poprosím rodiče, aby mi to vyřídili.
 Peníze si vůbec nevyměňuji, protože jsem zvyklá/y platit v zahraničí platební kartou.

22 O inflaci a bankovních kurzech vím:

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Ze sociálních sítí, televizních zpráv či médií, kde je to častým tématem.
 Rodiče o tomto tématu doma často diskutují.
 Učíme se o tom ve škole v rámci různých předmětů.
 Nevím o nich nic, ale rád/a bych se něco dozvěděl/a.
- Tato problematika mě vůbec nezajímá.

23 Půjčiči/a by sis peníze a pokud ano, na co by to bylo?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu nebo více odpovědí*

- Koupě mobilního telefonu.
 Půjčka na dovolenou.
 Půjčka na bydlení.
 Půjčka na vybavení bytu/podnájmu...
- Nákup nového oblečení.
 Peníze bych si nepůjčil/a.

24 Podle čeho bys vybral/a půjčku?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Podle inzerovaného úroku.
 Podle RPSN - roční procentní sazba nákladů.
 Podle zajímavé reklamy.
 Podle výše měsíční splátky.

25 Jak vyřešit problém s nesplácením půjčky?

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Vzal/a bych si další půjčku. Požádal/a bych o snížení splátek půjčky. Půjčil/a bych si peníze od známých. Neřešil/a bych to a čekal/a bych, co nastane.

26 O půjčkách a zadluženosti Českého státu

Nápověda k otázce: *Vyberte jednu odpověď*

- Víím dostatek informací díky výuce ve škole. Víím dostatek informací především od rodičů, protože tuto problematiku doma řešíme. Čtu si různé články na webu, protože mě toto téma zajímá. Nevím žádné informace, ale zajímaly by mě.
- Tato problematika mě nezajímá.

Příloha B: Strukturovaný rozhovor s řediteli středních škol a učiteli odborných předmětů

„Dobrý den, jsem studentkou pátého ročníku magisterského studia Ekonomické fakulty Západočeské univerzity v Plzni. Studuji obor Podniková ekonomika a management a moje závěrečná výzkumná práce se zabývá výzkumem finanční gramotnosti na středních školách a středních odborných učilištích.“

1. Jaká je aprobace učitele a délka jeho praxe?
2. Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle standardu finanční gramotnosti.
3. Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká?
4. Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy?
5. Odkud získávají žáci informace o finanční gramotnosti? Ze školy, od rodiny nebo z vnějšího světa jako jsou internet, media, televize či sociální sítě?
6. Měla by být finanční gramotnost vyučována jako samostatný předmět? Nebo by měly být stanovené standardy rozdělené do různých předmětů?

Příloha C: Standard finanční gramotnosti

Standard finanční gramotnosti

A. Nakupování a placení

1. ZŠ

I. stupeň

Používá hotové, případně bezhotovostní peníze

Odhadne a zkontroluje cenu nákupu a doklad, případně vrácenou hotovost

Při nákupu srovnává zboží podle ceny či jednotkové ceny

II. stupeň

Nakupování

- Vysvětlí stanovení ceny podle nákladů, poptávky a konkurence
- Na příkladu vysvětlí, jak reklamovat zboží či službu, a na koho se obrátit v případě stížnosti či sporu
- Popíše vliv inflace na hodnotu peněz
- Rozpozná nekalé obchodní praktiky

Bezhotovostní placení

- Popíše výhody a rizika bezhotovostního placení a vysvětlí, jak bezpečně platit
- Vysvětlí odlišnosti a omezení debetní a kreditní karty
- Popíše možnosti kontroly pohybu a stavu prostředků na účtu

2. SŠ

Nakupování

- Zkontroluje ukázky vzorového dokladu a smlouvy
- Uvede příklad důsledků neznalosti smlouvy, včetně všeobecných podmínek
- Kriticky posoudí nabídku zboží a služeb (podle vlastních či vyhledaných informací)

Placení

- Vybere vhodný způsob placení
- Vybere vhodnou možnost směny cizí měny a vypočte částku potřebnou pro tuto směnu

Inflace

- Vysvětlí vliv inflace na příjmy, vklady, úvěry
- Navrhne, jak se občan může chránit proti mírné a proti vysoké inflaci

B. Hospodaření domácnosti

1. ZŠ

I. stupeň

Porovná své potřeby a přání s finančními možnostmi

Sestaví jednoduchý rozpočet a v příkladu rozliší vyrovnaný, přebytkový a schodkový rozpočet

Uvede příklady zvýšení příjmů a snížení výdajů

II. stupeň

Rozpočet

- Sestaví rozpočet jednotlivce i domácnosti
- Odliší čistý a hrubý příjem
- Odliší pravidelné, nepravidelné a jednorázové příjmy
- Odliší pevné, kontrolovatelné a jednorázové výdaje
- Zváží nezbytnost výdajů
- Porovná majetek a závazky domácnosti v bilanci

Úvod do finančních služeb

- Charakterizuje jednotlivé finanční produkty a jejich využití
- Provádí výpočty jednoduchého úročení a popíše princip složeného úročení
- Charakterizuje úrok a poplatky a jejich vliv na cenu finančního produktu
- Porovná finanční produkty, zejména z hlediska rizika, výnosu a likvidity

Plánování

- Stanoví své krátkodobé a dlouhodobé finanční cíle a rozhodne o způsobu dosažení těchto cílů
- Určí rizika ohrožující dosažení finančních cílů a navrhne způsob jejich zmírnění

2. SŠ

Prohloubit úroveň osvojení

C. Přebytek rozpočtu domácnosti

1. ZŠ

I. stupeň

Vysvětlí proč spořit

Uvede příklady, jak spořit

II. Stupeň

Odliší spotřebu, úspory a investice a jejich využití

V příkladu navrhne řešení přebytku rozpočtu

Odliší druhy pojištění

V příkladu navrhne vhodné využití pojištění

2. SŠ

Spoření

- Vybere vhodné spoření
- Vypočte, jak dlouho spořit na určitý účel

Investice

- Posoudí různé druhy investic, včetně investic do majetku
- Na příkladu ukáže nutnost rozložení rizika

Pojištění

- V příkladu vybere vhodný druh pojištění
- Uvede příklady povinných pojištění
- Popíše možnosti zabezpečení na stáří

D. Schodek rozpočtu domácnosti

1. ZŠ

I. Stupeň

Objasní vznik dluhů a nutnost jejich placení

Objasní rizika půjček a vysvětlí, v jakém případě je vhodné si půjčit

Uvede příklady, jak si půjčit

II. Stupeň

Navrhne řešení schodku rozpočtu domácnosti

Půjčování

Rozhodne, v jaké situaci je vhodné a nevhodné si půjčit

Porovná nabídky úvěrů

Uvede příklady spotřebitelských úvěrů

Vysvětlí postup získání úvěru včetně posouzení schopnosti splácet

Důsledky nesplácení

Vysvětlí příčiny a důsledky nesplácení dluhu

Vysvětlí postup vymáhání dluhu

V příkladu navrhne řešení zadlužení

Vysvětlí, jak se vyvarovat předlužení

2. SŠ

Úroky, úvěry

- Vysvětlí způsoby stanovení úrokových sazeb a využití RPSN
- Odhaduje nebo vyhledá obvyklou úrokovou sazbu a RPSN běžných druhů úvěrů
- v příkladu vybere nejvhodnější úvěr
- v příkladu posoudí úvěruschopnost a možnost zajištění úvěru

- důsledky nesplácení
- navrhne řešení situace předlužení
- vysvětlí důsledky oddlužení

Příloha D: Odpovědi na jednotlivé otázky strukturovaného rozhovoru s řediteli středních škol a učiteli odborných předmětů

- **INFIS – ředitel školy Ing. Přemysl Šmídl ve spolupráci s učitelkou ekonomických předmětů Ing. Bc. Hanou Soukupovou**

1. Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle standardu finanční gramotnosti?

Ano, je začleňována, naposledy aktualizovaná v roce 2017.

2. Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká? *Preventivně zařazujeme do výuky všem žákům, FG osobní i podnikovou, snažíme se dělat přednášky, besedy, návštěvy finančních institucí, hrajeme finanční hry; ze strany školy zajištěno maximum, jak s informacemi naloží jednotliví žáci, je pak na nich.*

3. Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy? *Všichni by měli znát ze ZŠ a ze zkušenosti víme, že řada z nich o ní tuší; my ji spíše dále rozvíjíme, systematizujeme, rozšiřujeme znalosti, dovednosti, zkušenosti; snažíme se o prevenci proti negativním jevům v oblasti finanční (ne)gramotnosti a jejich důsledcích.*

4. Odkud získávají žáci informace i finanční gramotnosti? *Ze školy, od rodiny nebo z vnějšího světa jako jsou internet, média či sociální sítě? Základem by měla být informovat z rodiny, která často chybí; informace zařazujeme do výuky všech oborů.*

5. Měla by být finanční gramotnost vyučována jako samostatný předmět? *Není nutné ji vyučovat samostatně, postačí ji začlenit mezioborově.*

- **SZŠVO – zástupce ředitele RNDr. Milan Štěpánek ve spolupráci s učitelkou odborných předmětů Mgr. Monikou Kolorosovou**

1. Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle standardu finanční gramotnosti? *Ano, do výuky ji začleňujeme, a to do předmětu ekonomika.*

2. Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká? *Nemůžeme říci, že jim blízká není. Při vyplňování dotazníků se ukázalo, že mnoho pojmů znají, kde cítíme slabinu jsou bankovní a jiné finanční produkty, kterým se ve výuce nijak zvlášť nevěnujeme.*

3. Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy? *Většina žáků se s FG setkává poprvé na střední škole, ze základní školy o finanční gramotnosti nevědí nic.*

4. Odkud získávají žáci informace i finanční gramotnosti? Ze školy, od rodiny nebo z vnějšího světa jako jsou internet, média či sociální sítě? *Bylo by ideální, kdyby ji žáci znali především z rodiny.*

5. Měla by být finanční gramotnost vyučována jako samostatný předmět? *Ano, naprosto souhlasíme s tím, že by měla být vyučována samostatně.*

- **SPŠD – učitelka odborných předmětů Ing. Michaela Stahlová**

1. Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle standardu finanční gramotnosti? *Ne, bohužel výuka FG není začleňována.*

2. Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká? *FG žákům blízká není. Této problematice mnohdy nerozumí a neví, jak bych se měli v konkrétních situacích zachovat.*

3. Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy? *Většina žáků se s FG setkává poprvé, ze základní školy o finanční gramotnosti nevědí nic.*

4. Odkud získávají žáci informace i finanční gramotnosti? Ze školy, od rodiny nebo z vnějšího světa jako jsou internet, média či sociální sítě? *Setkáváme se s tím, že žáci ji nejvíce znají od rodiny.*

5. Měla by být finanční gramotnost vyučována jako samostatný předmět? *Rozhodně by jí měla být věnována větší pozornost.*

- **SPŠE – učitel odborných předmětů Mgr. Ondřej Kopic**

1. Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle standardu finanční gramotnosti? *Ano, je začleňována. FG zařazujeme do výuky všem žákům. Snažíme se doplňovat výuku i různými besedami. Ovšem, jaké je pak chování žáků v praxi, to nedokážeme vyhodnotit.*

2. Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká? *Nějaké základní informace znají z rodiny, a to se mi jeví jako podstatné. Ovšem stále jsou tu velké mezery. Žáky ale tato problematika většinou zajímá.*

3. Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy? *Ze zkušenosti víme, že žáci přichází ze ZŠ většinou bez hlubších znalostí FG. Na střední škole si jí mohou více osvojit. Mimo jiné i z důvodu, že mnozí z nich začnou během studia pracovat na brigádách.*

4. Odkud získávají žáci informace i finanční gramotnosti? Ze školy, od rodiny nebo z vnějšího světa jako jsou internet, média či sociální sítě? *Základ je samozřejmě rodina a ideálně by měla být již vyučována na ZŠ. Média jsou v tomto ohledu možná matoucí.*

5. Měla by být finanční gramotnost vyučována jako samostatný předmět? *Určitě se z pohledu budoucího života našich žáků vyplatí je v této oblasti vzdělávat. Není nutné samostatně, ale určitě zařadit do výuky.*

- **SOUOR – ředitel školy Mgr. Ondřej Janda a majitel školy Ing. Tomáš Průcha**

1. Je finanční gramotnost začleňována do výuky dle standardu finanční gramotnosti? *Vzhledem k tomu, že si na naší škole dodělávají vzdělání především dospělí a pracující lidé, nevěnujeme finanční gramotnosti velkou pozornost, ale začleňována do tematických plánů je, a to do předmětů Ekonomika, Právo ale třeba i Psychologie.*

2. Je oblast finanční gramotnosti žákům blízká? *Je jim rozhodně bližší než běžným žákům středních škol. Mnozí mají zkušenosti především z běžného života a ty jsou nejcennější.*

3. Setkávají se žáci s pojmy finanční gramotnosti poprvé nebo je znají již ze základní školy? *Pokud se žáků zeptáme na pojem Finanční gramotnost jako taková, zhruba tak polovina netuší o co se jedná. Ale pokud se o tom bavíme podrobněji, znalosti mají. Na základní škole se s ní ale ve velké míře neseťkali, protože jak již bylo řečeno, jedná se o dospělé jedince s průměrným věkem 35 let.*

4. Odkud získávají žáci informace i finanční gramotnosti? *Zde je nejvíce zastoupená vlastní zkušenost z běžného života. A jako druhý způsob budou zastoupená média, sociální sítě a v poslední řadě naše škola.*

5. Měla by být finanční gramotnost vyučována jako samostatný předmět? *Na běžných středních školách s denním studiem určitě ano, ale pro naše žáky není potřeba více začleňovat.*

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá problematikou finanční gramotnosti na středních školách a učilištích v Plzni. Hlavním cílem je posouzení finanční gramotnosti studentů na středních školách a učilištích v Plzni a porovnání výsledků jednotlivých škol se školou SŠINFIS. Teoretická část charakterizuje vymezení gramotnosti, finanční gramotnost, strategické dokumenty a jejich význam při budování systému finančního vzdělávání, finanční vzdělávání, pojetí a realizace výuky finanční gramotnosti ve školách. Praktická část se zaměřuje na znalosti finanční gramotnosti žáků středních škol a učilišť a způsob jejího vzdělávání. Práce také analyzuje postoje a názory pedagogů na znalosti a dovednosti žáků finanční gramotnosti a způsob jejího vzdělávání.

Slancová, P. (2023). *Finanční gramotnost studentů vybraných středních škol a odborných učilišť v Plzni* [Diplomová práce, Západočeská univerzita v Plzni].

Klíčová slova: finanční gramotnost, úvěr, dluhová pat, vzdělávání, střední škola, výuka finanční gramotnosti

Abstract

The diploma thesis deals with the issue of financial literacy at secondary and vocational schools in Pilsen. The main goal of the work is to assess of the financial literacy of students at secondary and vocational schools in Pilsen and to compare the results of individual schools with the SŠINFIS school. The theoretical part characterizes the definition of literacy, financial literacy, strategic documents and their importance in building of financial education system, financial education, the concept and implementation of financial literacy teaching at schools. The practical part focuses on the knowledge of financial literacy at secondary school and college students and the method of its education. The thesis also analyzes the attitudes and opinions of pedagogues on the knowledge and skills of financial literacy of the students and the way of its education.

Slancová, P. (2023). *Financial literacy of students of selected secondary schools and vocational schools in Pilsen* [Master's Thesis, University of West Bohemia].

Key words: financial literacy, credit, debt trap, education, high school, teaching financial literacy